TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 39 | *Liepos - Rugsėjis* | *1937 m.*

K. Šalkauskis.

Civilinių bylų sprendimai.

I.

Įrodymų įvertinimas.

Spręsdamas bylą, teismas turi įvertinti faktinę medžiagą, kurią jam pateikia šalys, ir iš faktų padaryti tinkamas išvadas dėl jų įrodomosios galios.

Faktų įrodomumui įvertinti sistemas galima suskirstyti trimis rūšimis:

A. Formalinė įstatyminių įrodymų sistema.

Ši sistema nurodo, kokios reikšmės tenka skirti vienam ar kitam faktui. Pagal ją, kiekvienam įrodymui skiriama tam tikra reikšmė, kuri yra įstatymų iš anksto nustatyta. Čia teisėjo funkcija gana savotiška; jis atlieka formalias pareigas, registruoja šalių pareikštus faktus ir liudytojų pareiškimus dėl tų faktų.

Ši įrodymų sistema numato tobulus įrodymus ir netobulus, pilnus ir nepilnus, kurie turi būti papildyti dar kitais įrodymais ar kitomis įrodymo priemonėmis, pvz., papildomąja priesaika ir t. t. Be to, pagal šią sistemą, vieni įrodymai laikomi galingesni už kitus: raštiniai įrodymai tobulesni, kaip liudininkų parodymai, vyro parodymas geresnis, kaip moters, dvasininko parodymas labiau vertinamas, nekaip šiaip pašaliečio ir t. t.

Tuo būdu ši sistema, teikdama teismui gatavas formas, visai atima iš teisėjo iniciatyvą įrodymams vertinti; teisėjas negali laisvai vertinti įrodymų, jo įsitikinimas dėl įrodymų vertės neturi bylai jokios reikšmės, jis yra tik technikas, kuris, gavęs įrodymą, turi surasti jam veikiančios juridinės normos nustatytą įvertinimo reikšmės formulę, kuria remdamasis jis turi išspręsti bylą teigiamai ar neigiamai.

Šios sistemos pagrinde glūdi mintis, gerai išreikšta viduramžio procesualistų posakiu: *„Optima est lex quae minimum reliquit arbitrio judicis"*. Pati sistema išaugo tais laikais, kai įstatymų leidėjas nepasitikėdavo teisėju, nepasitikėdavo jo sąžiningumu bei išmanymu. Dabar mes jau toli esame nuo tų laikų, ir tiek teorija, tiek praktika laikosi visai priešingo nusistatymo. Tačiau dar ir dabar kai kuriais atvejais teisėjai yra varžomi laisvai įvertinti įrodymus arba net ir visai jiems neleidžiama įrodymų įvertinti. Šis suvaržymas paliktas dėl civilinio proceso ir civilinės teisės ypatybių. Pvz., kai ieškinio teisenoje šalys vienodai įvertina įrodymų tikrumą ar jų galią ir prašo ginčą išspręsti jų pripažintais įrodymais ar pripažinta jų įrodymo galia.

Mūsų Civ. proc. įst. yra žinomi šie atsitikimai:

1. Dispozicinis principas suteikia bylos šalims teisę rikiuoti procesualinės kovos priemones, pvz., leidžia atsakovui neprieštarauti faktams, kuriais ieškovas remia savo reikalavimus ir tvirtinimus, ar net pripažįsta juos tikrus esant, arba, priešingai, ieškovui leidžia pripažinti atsakovo atsikirtimus ar prieštaravimus. Jei viena katra šalis, apylinkės teisėjui sprendžiant jos bylą, pripažįsta žodžiu arba raštu tokią aplinkybę, kuri patvirtina jos priešininkų teises, tai kitų įrodymų nebereikia (112 str.). Tad atsakovo nenaudai, o ieškovo naudai, arba atvirkščiai, pripažintų faktų toliau nereikia įrodinėti, nes čia išreikšta dviejų šalių valia, kuri sutinka su tam tikrų faktų įrodomumu, arba įrodomąja galia. Teisėjo nesutikimas su tuo ir reikalavimas naujų įrodymų būtų savivališkas kišimasis į laisvai rikiuojamą svetimų teisių sferą.

Šalys taip pat gali susitarti dėl įrodymo lemiančios reikšmės, tyrinėjant valdymo ar papročio faktą per aplinkinius gyventojus. Tais atvejais bylininkai gali nutarti, kad kilęs ginčas būtų išspręstas pasiremiant vien tiktai jų pasirinktųjų žmonių parodymais (Civ. proc. įst. 117, 124[4]). Be to, šalys gali

susitarti išspręsti ginčą priesaika, o priesaika yra laikoma įrodymu to dalyko, dėl kurio prisiekiama, ir jos negalima griauti jokiais kitais įrodymais (Civ. proc. įst. 117). Šie įstatymų numatyti įrodymų įvertinimai yra privalomi teisėjui, ir jis negali laikyti vienus faktus neįrodytus, kitus įrodytus.

2. Proceso įstatymai yra organiškai susiję su materialiniais įstatymais, su civiline teise. Materialinė teisė tam tikriems santoriams reikalauja nustatytos formos. Jei santoris neatitinka tą farmą, tai jis negali būti įrodytas, jis negalioja. Pvz., nekilnojamojo turto pirkimo aktas daromas notarine tvarka ir virsta tvirtiniu aktu, tik kai jį patvirtina vyresnysis notaras (Civ. įst. 124[4]). Kad dėl sutarties sąlygų šalys susitarė, galima įrodyti bet kuriuo būdu; bet kad sutartis sudaryta, galima įrodyti tik pristačius tvirtinį aktą.

3. Tobulo įrodymo reikšmę turi įsiteisėję civilinio, baudžiamojo ar bažnytinio teismų sprendimai ir net administracinių įstaigų nutarimai (Civ. proc. įst. 893, 1338 str. 1, 5, 6 p. p. ir kt. str.), jei jie veikia pavestoje jų komptencijai srityje. Sprendimai bei nutarimai laikomi tikrais įrodymais, kurių lemiamąja reikšmę teismas negali abejoti, ir kitų įrodymų nebereikia.

4. Pagaliau, tobulais įrodymais eina prezumpcijos, kai tam tikri faktai laikomi įrodyti, remiantis kitų faktų įrodymais. Pvz., įrodžius kūdikio gimimą teisėtos santuokos metu, prezumuojama, kad vaikas yra vedybinis. Prezumpcijos yra arba privalomos teismams, arba jiems tik neleidžiama jų naikinti. Pvz., aktas, įrodžius, kad jis yra sudarytas mažamečio, be globėjo sutikimo, laikomas netikras (Civ. įst. 216—221 str.). Prezumpcijos gali būti ir privalomos tiek, kiek šalys neįrodys priešingai. Pvz., kilnojamasis turtas yra nuosavybė to, kas jį turi, kol neįrodyta esant kitaip (Civ. įst. 534). Bet jei būtų įrodyta, kad kilnojamasis turtas priklauso kitam asmeniui ir tik laikinai yra svetimose rankose, tai prezumpcija nustoja savo reikšmės, nes įrodymas, kad turtas priklauso kitam, yra svarbesnis ir jis nulemia nuosavybės teisės ginčą.

B. Laisvo įrodymais įsitikinimo sistema.

Ši sistema paveda teismui savo nuožiūra nustatyti faktų įrodomąją galią, remiantis bendrais įspūdžiais, kuriuos gauna teisėjas iš bylos duomenų. Būdama pirmosios sistemos priešy-

be, ji sankcijonuoja teismo savivalę, nes čia teisėjas sprendžia bylą nekontroliuojamas, nerašydamas sprendimo motyvų, neduodamas dėl savo darbo apyskaitos. Pirmoji sistema, nepasitikėdama teisėju, palieka jam tik stebėtojo vaidmenį, suvaržydama iki kraštutinių ribų jo funkcijas įrodymams įvertinti. Antroji sistema, priešingai, teisėju visai pasitiki. Tai yra taip pat negera, nes tuo sankcionuojama teismo savivalė. Čia negalima patikrinti nei teisėjo sąžiningumo, nei jo darbo atlikimo tikslumo, nei atidumo. Ši sistema prezumuoja, kad visi teisėjai yra dorovingi, sąžiningi, atidūs, kad jie savo darbą atlieka tiksliai ir, pagaliau, kad jie yra stiprios logikos žmonės, nedarą logikos klaidų. Bet ir teisėjų gali būti nevykusių.

Bet koks darbas, niekeno nekontroliuojamas, demoralizuoja darbuotoją. Todėl teisėjo darbas, kaip visuomenei labai svarbus ir opus, turi būti ypatingai kontroliuojamas. Laisvo įrodymais įsitikinimo sistema taip pat yra nepriimtina, kaip ir pirmoji sistema.

Todėl Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimai, kad iškeltas tam tikras kasacijos klausimas yra „esmės dalykas ir kasacijos tvarka nesvarstytinas,", yra iš principo nepriimtini, nes tai yra grįžimas prie pasmerktos antrosios įrodymų įvertinimo teorijos. Mūsų įstatymuose tos taisyklės irgi nėra, ir ta klaidinga praktika yra palikusi iš Rusijos Senato laikų.

C. Laisvo įrodymų įvertinimo sistema.

Ši sistema suteikia teismui plačią iniciatyvą įrodymams įvertinti. Bet teisėjas yra įpareigotas kiekvieną savo veiksmą motyvuoti, kad būtų galima tikrinti jo veiksmus: sąžiningumą, veiksmų logiką, nuoseklumą ir t. t. Teismas įgalintas atlikti tam tikrą protinį darbą — laisvai įvertinti įrodymus, būtent, kiekvieno įrodymo vidinę reikšmę ir galią bei įrodymų galios tarpusavio santykį. Čia teismo iniciatyvai plačiai atidarytos durys, jis, nieko nevaržomas, vienus įrodymus pripažįsta tikėtinus, kitus netikėtinus, vienus įrodymus didesnės reikšmės, kitus mažesnės. Bet jis turi savo įvertinimus motyvuoti, kad ir aukštesnės instancijos, patikrinusios jo sumetimus, galėtų laikytis to paties logikos pagrindo.

Teismas turi išdėstyti savo sumetimus, kodėl jis pasitiki vienais įrodymais, o laiko netikėtinus kitus įrodymus, kad ga-

lima būtų matyti, jog teismo sprendimas nėra koks lengvabūdiškas veiksmas, pagrįstas įspūdžiais, nuožiūra ar einąs iš paviršutiniško bylos pažinimo bei supratimo.

Tuo būdu ši sistema, labai pasitikėdama teismu, sudaro jam tinkamas sąlygas neapsileisti, kilti, o ne smukti.

Prieš išleidžiant Civ. proc. įst. Rusijoje veikiantieji įstatymai laikydavosi formalinių įrodymų sistemos. Nors jos pėdsakų, tiesa, tik išimčių pavidalo, galima dar ir dabar pas mus aptikti, tačiau iš atskirų Civ. proc. įst. vietų aiškiai matyti, kad jis laikosi laisvo įrodymų įvertinimo sistemos.

Civ. proc. įst. pažymi, kad liudytojų parodymus teismas įvertina, atsižvelgdamas į tai, kiek yra patikimas liudytojas ir kiek jo parodymai yra aiškūs, pilni ir tikėtini (102 str.). Toliau nurodoma, kad teisėjas savo sprendime turi išdėstyti jo esmę, aplinkybes ir samprotavimus, kuriais tas sprendimas yra paremtas, ir įvertinti įrodymų galią bei reikšmę (129 str.). Tie samprotavimai, reikalingi aukštesnės instancijos teismams, kad jie galėtų patikrinti žemesniosios instancijos sprendimą.

Civ. proc. įstatymo priimtą sistemą galima pavadinti laisvo įrodymų įvertinimo sistema, nes ji leidžia teismui įvertinti įrodymų reikšmę bei galią ir įpareigoja teismą pateikti dėl sprendimo savo sumetimus (142 str. 4 p., 181[1] str.).

II.

Išvidinė teismo sprendimo proceso pusė.

Civ. proc. įst. 10 ir 129 str. ir Teism. santv. įst. 134 str. paveda teismams žiūrėti ir spręsti bylas.

Teismo pareiga bylą išspręsti, jei ji į teismą pateko nustatytomis taisyklėmis ir jei yra jo kompetencijos ribose. Teismas turi išspręsti bylą net tuo atveju, kai nėra atitinkamo įstatymo arba kai įstatymo forma neaiški ar netobula. Teismo bylų sprendimo sulaikymas uždeda teisėjui baudžiamąją atsakomybę.

Bylos svarstymas ir sprendimas yra proto darbas, logikos operacija, silogizmų konstruavimas, kur esti dvi premisos: didžioji — teisės normos, mažoji — juridiniai faktai. Iš tų dviejų premisų tenka padaryti išvadą, t. y. padaryti teismo sprendimą.

Išvados arba net ir viso sprendimo teisingumas priklauso nuo didžiosios premisos tikrumo, t. y. nuo dedamų į sprendimo

pagrindą teisinių normų tikrumo, nuo mažosios premisos tikslumo, t. y. nuo teisinių faktų nustatymo tikslumo ir, pagaliau, nuo visos šios logikos operacijos nuoseklumo.

Savaime aišku, kad sakytame proto darbe gali būti nemaža logikos klaidų, kurias numato logikos mokslas. Čia suminėsime bent svarbesniąsias iš jų.

A. Premisų klaidos. Tradicinė logika skiria dvi premisų klaidas:

a. *Pagrindinė klaida (error fundamentalis)* esti tada, kai viena iš premisų nėra įrodyta, o teismas per apsirikimą, dėl prietarų ar dėl kitų panašių priežasčių priima ją kaip tikrą. Pvz., svarstoma civilinė byla dėl kilnojamojo turto — 10 arklių pirkimo. Mažoji premisa: X iš Y yra pirkęs arklius, bet byloje nėra įrodymų, kad šalys būtų sudariusios pirkimo pardavimo sutartį. Patikėdamas ieškovu ir patenkindamas jo (X) ieškinį, teismas daro „pagrindinę klaidą". Mažoji premisa nieku nepagrįsta, tad negalima padaryti išvados, tenkinančios ieškovo reikalavimą. Nepateikus šalims įrodymų, teismas neturi teisės pasakyti, kad jis yra įsitikinęs šio juridinio fakto buvimu.

Tokia pat klaida yra galima ir didžiosios premisos atžvilgiu. Kai šalys teigia, kad tam tikra juridinė norma nustatanti byloje esančių faktų padarinius ir kai teismas, spręsdamas bylą, tą normą pritaiko, jos nepatikrinęs, tai taip pat esti „pagrindinė klaida".

Mūsų įstatymai, kaip jau buvo pasakyta, paveda, neskaitant kelių išimčių, pačiam teismui laisvai įvertinti įrodymus, palikdami jam visą iniciatyvos teisę ir įpareigodami tiktai išdėstyti aplinkybes bei samprotavimus (Civ. proc. įst. [1]29, 142 str. 4 p. ir 181[1] str.).

Tačiau juridinės normos nustatomos aiškinimo keliu. Teisinės normos turiniui aikštėn iškelti reikalingas tam tikras proto darbas, vadinamas aiškinimu, arba interpretacija.

Mažąja premisa nustatomi juridiniai faktai, svarbūs bylai išspręsti. Prityręs teisininkas lengvai atrenka tuos faktus iš aibės kitų faktų, neturinčių juridinės reikšmės, ir stengiasi juos tiksliai nustatyti. Didžiosios premisos uždavinys kitoks. Jos nustatytos taisyklės numato juridinių faktų (įvykimo, pasikeitimo ar pasibaigimo) padarinius. Žmogaus gimimas, sutarties sudarymas, žmogaus mirtis, sutarties pasikeitimas dėl atsiradusios sąlygos turi juridinės reikšmės, nes juridinių faktų kei-

timasis sudaro naujus juridinius padarinius, kurie nustatomi didžiąja premisa.

b. *Petitio principii (reikalavimas pagrindo).* Antroji tradicinė, logikos numatyta klaida pasireiškia tuo, kad juridinės normos, sudarančios premisą, priimamos, jų nepatikrinus. Pvz., įstatymas gali būti išleistas prasilenkiant su įstatymams leisti nustatyta tvarka, gali prieštarauti konstitucijai, pagaliau, įstatyme gali būti klaidų, kitais žodžiais tariant, jis gali būti iškreiptas. *Petitio principii* reikalauja, kad teismas, prieš taikydamas teisės normą, ją kritiškai patikrintų.

c. *Circulus in demonstrando (circulus vitiosus — ydingas ratas)* yra tokia įrodinėjimo klaida, kai premisa remiasi (log. prasme) įrodytina teze pagrįstu sprendimu. Pvz., opijus kvaitina žmogų dėl to, kad jame yra kvaitinamosios galios (prof. Sezemano „Logikos" pavyzdys). „Opijus kvaitina" — įrodytina tezė; „dėl to, kad jame yra kvaitinamosios galios" — premisa. Tiek tezės, tiek premisos ta pati mintis, tik kitais žodžiais išreikšta. Dėl sakytos klaidos įrodytinoji tezė tėra neįrodyta.

B. Protavimo (argumentacijos) klaidos yra tos rūšies klaidos, kur išvada padaryta, tačiau tarp premisų ir išvados nėra ryšio, nes premisos neduoda pagrindo išvadai padaryti.

C. Įrodinėjimų išvadų klaidos (įrodomųjų tezių) yra tos rūšies klaidos, kai įrodinėtojas įrodo ne tą dėsnį, kurį jis norėjo įrodyti. Šiuo atveju įrodymas turi būti atmestas, nes jis eina ne prie to tikslo, kurio siekiama. Pvz., teismas griauna šalių klaidas, kurių jos nėra teigusios, kitaip sakant, jei įrodomas kitos rūšies dalykas, negu kad reikėjo įrodyti. Jei premisos duoda pagrindą išvadai, kad tam tikras asmuo yra nusikaltęs, tai teismas turi apsvarstyti ir padaryti išvadą, ar tas asmuo kaltas, ar ne. Jei teismas, vadovaudamasis tuo, kad kalbamas asmuo yra geras pilietis, geras patriotas, jį išteisina, tai jis padaro klaidą, vadinamą *ignoratio elenchi.*

a. *Quis nimius probat, nihil probat (kas per daug įrodo, nieko neįrodo)* yra taip pat nukrypimas nuo tezės. Pvz., nuosavybės teisės institutas yra turto teisė, nes tai yra civilinės teisės institutas. Kad nuosavybės teisės institutas yra turto teisė, o ne asmens, su tuo galima sutikti, bet visai dėl kitų priežasčių. Civilinė teisė turi ir turto teisės pobūdį, bet ir ne turto

teisės institutas, pvz., asmens, tėvų ir vaikų santykiai ir panašūs dalykai nagrinėjami civilinėje teisėje, bet tai yra grynai asmeninio pobūdžio institutas.

b. *Klaidos, susijusios su žodžių vartojimu.* Iš vartojamų žodžių nevienodos prasmės kyla daugybė klaidų, kurių visų suminėti negalima. Mūsų įstatymų, ypač civilinių, terminologija labai nevienoda; nuosavybės teisės sąvoka painiojama su valdymo sąvoka, o kai kurie terminai vartojami keliomis prasmėmis, pvz., obligacinė teisė. Šitos rūšies klaida itin dažnai pasitaiko, ir praktikoje yra nepaprastai pavojinga.

c. *Klaida a dicto secundum quid ad dictum simpliciter* atsiranda tada, kai, ką nors įrodinėdami, tam tikrą posakį vartojame dviem reikšmėm. Pvz., Baud. st. 453 ir 46 str. sako: „Kas nusikalto ką nužudęs, tas baudžiamas kalėti sunkiųjų darbų kalėjime. Tačiau nužudymas nelaikomas nusikaltimu savo paties ar kito žmogaus gyvybei iš pavojaus gelbėti". Vadinas, pirmuoju atveju nužudymas pavartotas absoliutine prasme, o antruoju — reliatyvine prasme. Supainioti tų žodžių prasmės negalima, nes pirmuoju atveju žmogžūdys paliktų nebaustas, o antruoju — nekaltas.

d. *Klaida fallacia a sensu composito ad sensum divisum* esti tada, kai sutelkiamoji sąvoka neatskiriama nuo bendrinės. Bendrinės sąvokos yra ta ypatybė, kad jos turinys, tinkąs visai klasei objektų ar individų, tinka ir kiekvienam objektui ar individui skyrium. Pvz., „paukščiai turi sparnus". Šis teigimas tinka ir kiekvienam paukščiui. Bet sąvoka „X pulkas yra drąsus" netinka kiekvienam to pulko kareiviui, nes drąsiame pulke gali būti ir nedrąsių kareivių.

e. *Klaida fallacia a sensu diviso ad sensu non divisum* atsiranda tada, kai bendrinė sąvoka neskiriama nuo sutelkiamosios. Bendrinė sąvoka ypatinga tuo, kad jos turinys tinka kiekvienam atskiram subjektui ar individui, bet netinka jų visetui. Pvz., „juodas paukštis". Ši sąvoka toli gražu netinka visiems pasaulio paukščiams, kaip visetui pavadinti.

III.

Skundai dėl sprendimų logikos klaidų.

Spręsdamas bylas, teismas turi taikyti visas logikos mokslo nustatytas taisykles, kurių dalis pateko į civilinės teisės ir į civilinio proceso mokslą.

Tačiau yra tokių sričių, kurios reguliuojamos logikos mokslo taisyklėmis, bet nereglamentuojamos.

Įstatymas sako, kad teismas turi „apsvarstyti visas iškeltas bylos aplinkybes". Vadinas, teismas turi nustatyti mažąją premisą. Sprendimas „neturi prieštarauti įstatymams", o ten kur „taikymas papročio yra pirvalomas", tai sprendimas negali prieštarauti ir papročiui. Čia kalbama apie didžiąją premisą.

Dar įstatymas pažymi, kad teisėjas gali kaip tinkamas įvertinti įrodymus ir nustatyti jų galią, bet nieko nepasakyta, kaip teisėjas turi galvoti, kad savo uždavinį atliktų ir kaip turi iš premisų padaryti išvadą.

Jei teismas savo išvadoje padaro klaidą, pvz., *ignorancio elenchi*, ar žodžių vartojimo klaidą, tai sprendimas turi būti panaikintas, nors mūsų įstatymai aiškiai ir nenumato tokios klaidos padarinių.

Klaidinga išvada ar kita kuri logikos klaida yra prasilenkimas su svarbia proceso taisykle (Civ. proc. įst. 186 str.).

Čia kyla klausimas, ar galima skųstis dėl teismo logikos klaidų? Atsakant į šį klausimą, tenka bendrai apibūdinti mūsų įstatymų nustatytus skundimo būdus.

Pakankamą pagrindą apeliaciniam skundui įteikti sudaro sprendimo netaisyklingumas (Civ. proc. įst. 129 str.).

1. Netaisyklingas sprendimas bus toks, kuriame yra bet kuri logikos klaida: premisų, protavimo ar išvados.

2. Netaisyklingas sprendimas bus ir tuo atveju, kai jame logikos klaidų nėra, bet kai teismui nepateikta visa bylai turinti reikšmės medžiaga. Šiuo atveju byla nėra vispusiškai išspręsta ir dėlto jos sprendimas netaisyklingas. Pateikdama skundą dėl tokio sprendimo, kuris šiaip jau yra teisėtas, šalis tikisi laimėti bylą, manydama, kad teismas pasirems byloje dar nebuvusia ir jo nesvarstyta medžiaga ir sprendimą pakeis. Tačiau šio atvejo nereikia painioti su tuo, kai vienai ar kitai premisai išaiškinti teismas atsisako padaryti tam tikrą veiksmą, pvz., iššaukti liudytojus. Jei liudytojų pareiškimai turi bylai reikšmės, tai, jų

neiššaukęs, teismas prasilenks su įstatymais. Vadinas, čia sprendimas skundžiamas dėl padarytos klaidos.

Taigi, apeliacijos tvarka galima skųstis dėl bet kurių teismo klaidų.

Į kasacinių skundų klausimą įstatymas žiūri visai kitaip ir nustato, kad čia galima skųstis tik dėl pažeidimo: a) įstatymų ir b) proceso formų bei apeigų. Iš Civ. proc. įst. 186 str. teksto tenka prieiti išvadą, kad negali būti skundžiami teisėti sprendimai, kuriuose nėra klaidų, vadinas, net tie sprendimai, kurie mūsų paminėti, kalbant apie specialinius skundus.

Čia tenka konstatuoti, kad skirtumas tarp apeliacinių ir kasacinių skundų tėra kiekybinis. Apeliaciniu skundu galima reikalauti, kad teismas apsvarstytų naują, bylai turinčią reikšmės medžiagą, tuo tarpu, kai kasaciniu skundu to reikalauti jau negalima. Klaidingi teismo sprendimai gali būti visi skundžiami kasacijos tvarka.

Dėl nustatymo premisų mūsų įstatymai yra aiškiai pasisakę, ir dėl visų su sprendimu susijusių klaidų galima skųstis. Logikos klaidos, kurių mūsų įstatymai nemini, kaip esame sakę, yra taip pat svarbus įstatymo pažeidimas ir todėl dėl jų sprendimai turi būti naikinami Civ. proc. įst. 10, 129, 186 str. I p. ir Teism. santv. įst. 134 str.

Šią pažiūrą sustiprina ta aplinkybė, kad įstatymai nenustato jokių aprėžimų klaidingiems sprendimams naikinti. Dėl to toki kasacinių teismų aprėžimai yra neteisėti. Tokius sprendimus, kur sakoma, kad „teismo išvados tikrumas iš esmės negali būti žiūrimas kasacinio teismo“, kad „sutartis iš esmės negali būti žiūrima kasacinio teismo“, kad „testatoriaus proto stovio ir teismo iš liūdytojų parodymo daromoji išvada, sudarydama bylos esmės, nėra kasacinio teismo tikrinama (V. T. k. spr. Nr. 565/28, Nr. 126/29, Nr. 33/31), tenka laikyti esant klaidingus, nes jie neparemti įstatymais.

Nėra tokio įstatymo, kuris skirstytų bylos duomenis į „esmės“ ir „neesmės“ duomenis ir leistų spręsti tik bylos „neesmę“, o draustų spręsti bylos esmę.

Ar tokia klasifikacija yra galima ir koks yra jos tikslas? Jei bylos esmė paliktų ją sprendžiančio teisėjo paslaptimi, kaip kad tatai galima įsivaizduoti esant laisvo įrodymais įsitikinimo sistemai, kuri nereikalauja, kad teisėjas pateiktų sprendimo sumetimus, tai esmės klausimų tikrinti nebūtų galima. Bet ka-

dangi mūsų Civ. proc. įst. laikosi teismo laisvo įvertinimo sistemos, kuri reikalauja, kad teisėjas, rašydamas sprendimą, sužymėtų „aplinkybes ir sumetimus“, kuriais jis remiasi, tai bylos esmę kasacinėje instancijoje tikrinti yra galima ir reikia.

Nėra pagrindo siaurinti kasacinio teismo kompetencijos, jei to nėra padaręs įstatymas. Todėl reikia tarti, kad sakytuose kasaciniuose sprendimuose yra klaida, vadinama *error fundamentalis.*

—/—

Č. Butkys.

Civilinės teisenos įstatymo pakeitimai ir papildymai, padaryti ryšium su Ipotekos įstatymu.

Nuo 1938 metų sausio 1 dienos pradės veikti naujas Ipotekos įstatymas. Ryšium su tuo įstatymu teko pakeisti daugelį Civilinės teisenos įstatymo straipsnių. Tie pakeitimai taip pat pradės veikti nuo 1938 m. sausio 1 dienos (V. Ž. Nr. 560). Dėl tų Civilinės teisenos įstatymo pakeitimų bei papildymų noriu čia pasisakyti.

Sakytais pakeitimais visus nutarimus, susijusius su ieškojimo nukreipimu į nekilnojamąjį turtą, to turto pardavimu iš varžytynių, varžytynių patvirtinimu ir pinigų padalinimu, daro ipotekos teisėjas, kurio pirmiau nei mūsų Teismų santvarkos įstatymas, nei teisenų įstatymai nežinojo. Toks ipotekos teisėjas Ipotekos įstatyme (257—260 str.) minimas greta ipotekos knygų vedėjo, bet pastarasis dirba ipotekos teisėjo nurodomas, todėl ipotekos teisėjas turi būti laikomas ipotekos įstaigos viršininku arba administratorium.

Pagal pakeistąjį Civ. teis. įst. 937 straipsnį, visi sprendimo vykdymo veiksmai pavedami atlikti antstoliams tos teismo apylinkės, kur kas turi būti vykdoma. Išieškojimą iš nekilnojamojo turto vykdo ipotekos teisėjas ir teismo antstolis. Pakeistame Civ. teis. įst. 1096 str. sakoma, kad „ipotekos teisėjas, gavęs vykdomąjį raštą su prašymu išieškoti iš nekilnojamojo turto atiteistą sumą, tuoj nutaria: 1) skolininko turto ipotekos knygoje įrašyti priverstinio išieškojimo įrašą arba įrašyti drau-

dimą į tam tikrą draudimų registrą, jei jo turtas dar neįrašytas į ipotekos knygas, 2) pavesti teismo antstoliui siųsti skolininkui pildomąjį raginimą ir išieškojimo nukreipimą į turtą pranešti asmenims, kurių teisės įrašytos į ipotekos knygas, o jei turtas neįrašytas, tai tiems, kurių teisės apsaugotos nekilnojamuoju turtu ir kurių adresai žinomi. Priverstinio išieškojimo įrašas arba draudimo įrašymas nurodoma skolininkui siunčiamame pildomajame raginime".

Kokie santykiai atsiranda tarp apylinkės teisėjo, kuris išduoda vykdomąjį raštą, ipotekos teisėjo, kuris vykdo išieškojimą iš nekilnojamojo turto, ir teismo antstolio, kuriam vis dėlto pavedami visi sprendimo vykdymo veiksmai (žodis „visi" vargu bau dabar tinka). Civ. teis. įst. 962 str. skundai dėl sprendimo vykdymo ir visi ginčai dėl vykdymo, išskyrus liečiančius sprendimo aiškinimą, pareina svarstyti tam teismui, kurio apylinkėj sprendimas vykdomas; o 1202[1] str. sako, kad „dėl neteisėtų veiksmų, susijusių su išieškojimu iš nekilnojamojo turto, galima skųstis: teismo antstoliu — ipotekos teisėjui, o ipotekos teisėju — apygardos teismui". Pakeistuoju 1216 straipsniu, „jeigu per dvi savaiti nuo pinigų įmokėjimo, kreditoriai nesusitaria dėl pinigų pasidalinimo, tai pinigus, gautus už parduotą kilnojamąjį turtą, paskirsto apylinkės teisėjas, o už nekilnojamąjį turtą — ipotekos teisėjas".

Čia iš karto kyla neaiškumas, į ką gi išieškotojas turi kreiptis su vykdomuoju raštu, kad būtų paskirtas vykdytojas. Juk 938 straipsnis nepakeistas ir nepanaikintas, o jame pasakyta, kad, prašydamas nuskirti antstolį, išieškotojas pateikia vykdomąjį raštą tos apylinkės teisėjui, kur turi būti vykdomas sprendimas. Tenka padaryti išvadą, kad 1-as straipsnis liečia atidavimą paties turto natūra asmeniui, kuriam jis yra atiteistas, ar kreipimą išieškojimo į kilnojamąjį skolininko turtą. Bet jei išieškotojas mano kreipti išieškojimą į nekilnojamąjį skolininko turtą, tai jokio apylinkės teismo pavedimo nereikia. Pats prašytojas su vykdomuoju raštu turi kreiptis betarpiškai į ipotekos teisėją, o šis savo ruožtu paveda teismo antstoliui atlikti tuos vykdymo veiksmus, kuriuos pats ipotekos teisėjas neatlieka (1096 str.). Bet kadangi apskrity tik vienas ipotekos teisėjas, tai visi tos apskrities apylinkės teismų antstoliai, priešingai 938 str., turi pildyti jo pavedimus.

Čia vėl kyla klausimas, kaip bus su imamos už teismo antstolių veiksmus atlyginimo taksos įstatymu, pagal kurį atlyginimą už visus vykdymo veiksmus apskaičiuoja ir ima pats antstolis. Būtų lyg nenuoseklu, jei ipotekos teisėjas, nepaėmęs mokesčio, atliktų įrašus ir dar pavestų antstoliui siųsti pildomąjį raginimą, o antstolis tada reikalautų atlyginimo už savo veiksmus, ir, prašytojui atlyginimo nesumokėjus, ipotekos teisėjo pavedimo neįvykdytų.

Iš pacituotų straipsnių matome, kad teismo antstolio savarankiškumas dar labiau sumažėjo, o jo priežiūros organų skaičius padidėjo.

Iš Teismų santvarkos įstatymo papildymo 288[1], 288[2] str. (V. Ž. 559 Nr.) matome, kad kiekvienoj apskrity yra ipotekos įstaiga prie apylinkės teismo, suprantama, prie to teismo, kuris yra apskrities mieste. Ipotekos įstaigą veda apylinkės teisėjas. Jeigu apylinkės teisme yra keli apylinkės teisėjai, tai ipotekos įstaigą veda tas apylinkės teisėjas, kuris tvarko apylinkės teismą, arba šio teisėjo pavestas kitas teisėjas. Raštinę veda ir dėl jos darbų tvarkos atsako ipotekos knygų vedėjas (288[3]).

Susidariusiai padėčiai ryškiau pavaizduoti duosime vieną pavyzdį. Tarsime, kad nekilnojamasis turtas, į kurį norima nukreipti išieškojimą, yra Dusetų teismo apylinkėj. Byla laimėta Dusetų apylinkės teisme ir to teismo teisėjas-tvarkytojas išdavė vykdomąjį raštą. Bet išieškojimą iš to Dusetų teismo apylinkėj esančio turto vykdys Zarasų apylinkės teisėjas, kuriam pavesta vesti ipotekos įstaigą. Kyla klausimas, ar reikalingas Dusetų teisėjo pavedimas Zarasų teisėjui, kai pastarasis kitu atveju, būtent, eidamas ipotekos teisėjo pareigas ir gavęs prašymą įrašyti prašytojo turtą į ipotekos knygas,pats turi teisę pavesti Dusetų apylinkės teisėjui apklausinėti liudytojus ir aplinkinius žmones, jei jie gyvena Dusetų teismo apylinkėj (Ip. įst. 370 str.). Todėl mano išvada tokia, kad ipotekos teisėjas, priimdamas vykdomąjį raštą vykdyti be pavedimo, neprasilenks su įstatymu.

Bet kuriam šiuo atveju antstoliui, Zarasų, ar kito teismo, Dusetų, paveda Zarasų teisėjas siųsti pildomąjį raginimą, daryti surašymą ir įkainojimą. Būtų netikslu ir neproduktinga, Zarasų antstoliui važinėti į kito antstolio rajoną. Jei ipotekos teisėjas gali pavesti kitam apylinkės teismui klausinėti liudy-

tojus ir aplinkinius žmones, tai kodėl jis negali kito teismo antstoliui pavesti atlikti išieškojimo veiksmus iš nekilnojamojo turto. Juk nuostatai, liečiantieji antstolius, nepakeisti.

Ipotekos teisėjo pavedimu, teismo antstolis siunčia skolininkui pildomąjį raginimą, ir pranešimą apie išieškojimo nukreipimą į tų asmenų turtą. kurių teisės įrašytos į ipotekos knygas, arba, kurių teisės apsaugotos nekilnojamuojų turtu ir kurių adresai žinomi (1096). Suėjus dviejų mėnesių terminui nuo raginimo įteikimo, antstolis, ipotekos teisėjo pavedimu, surašo turtą. Tam reikalui ipotekos teisėjas siunčia teismo antstoliui ieškotojo prašymą su vykdomuoju raštu, turto ipotekos knygos ištrauką, jei aprašytinas turtas įrašytas į ipotekos knygas, arba žinias apie uždėtus draudimus ir suvaržymus, jei turtas neįrašytas į ipotekos knygas (1101).

Čia kyla klausimas, kam skolininkas per du mėnesius turėjo geruoju sumokėti ieškomąją sumą: antstoliui ar ipotekos teisėjui? Atrodytų, kad ipotekos teisėjui, nes per tą laikotarpį vykdomasis raštas turėtų būti pas jį. Bent taip atrodo sugretinus 1096 ir 1011 straipsnių turinius. Pirmame nieko nekalbama apie išieškotojo prašymo bei vykdomojo rašto siuntimą; tai numato tik 1011 str., kada pavedama surašyti turtą. Bet kaip antstolis gali siųsti pildomąjį raginimą, neturėdamas vykdomojo rašto arba akto su vykdomąja rezoliucija, kurių nuorašai turi būti pridėti prie pildomojo raginimo? Greičiausia, kad ipotekos teisėjo pavedimas turėtų atstoti vykdomojo rašto ar akto originalą. Tame pavedime turi būti išdėstyta, kam ir ką antstolis turi pranešti ir ką įrašyti į pildomąjį raginimą, nes, kitaip, būtų nesuprantamas 1101 str. reikalavimas, dar kartą siųsti, jau pirmiau nusiųstą, vykdomąjį raštą. Rusų projektas buvo numatęs vykdomojo rašto siuntimą kai pavedama įteikti pildomąjį raginimą.

Paskui, turtą surašius ir įkainojus, teismo antstolis visą bylą grąžina ipotekos teisėjui (1127).

Antstolio veiksmus dėl nekilnojamojo turto surašymo ir įkainojimo galima skųsti ipotekos teisėjui (1202[1]), o nepakeistas 1118 str. kalba apie apylinkės teisėją, bet reikia suprasti, kad ir ipotekos teisėjo, kuris dabar šitas pareigas perėmė iš apylinkės teisėjo (faktiškai pats apylinkės teisėjas ipotekos teisėjo pareigas eina), nutarimai dėl turto įkainojimo toliau neskųstini.

Tolesni pakeitimai liečia varžytynes. Pirmiau teisėjas varžytynėse dalyvaudavo kaipo priežiūros organas, o varžytynes vykdydavo pats antstolis. Bet ta priežiūra teisėjo nevaržydavo svarstyti skundą dėl įvykusių jam prižiūrint varžytynių netaisyklingumo. Dabar varžytynes vykdo ne antstolis, o pats ipotekos teisėjas savo įstaigoje (1132). Iš to galima padaryti tik vieną išvadą, kad varžytynių metu antstolis nedalyvauja.

Įvedus ipoteką, prireikė naujo 1148[1] str., kurio nuostatu varžytynių skelbimai siunčiami skolininkui, turto savininkui, kreditoriams ir kitiems asmenims, kurių teisės įrašytos į ipotekos knygas, arba kurių teisės apsaugotos nekilnojamuoju turtu ir kurių adresai žinomi. Bet už tat beveik visi kreditoriai verčiami iš savo pusės pranešti, kiek turtui lieka jų skolos. Ir visiems tokiems pranešimams nustatytas terminas — savaitė prieš varžytynes, išskyrus kreditorių, kuriam turtas įkeistas prieš pradedant veikti Ipotekos įstatymui. 1148[2] straipsnis uždeda jam prievolę pranešti, kuri jam nesumokėta kapitalinė suma ir kiek už kurį laiką priklauso palūkanų. Kol toks pranešimas negautas, skola telaikoma tik kapitalinė suma. Bet tame straipsny nieko nesakoma, kada toks pranešimas turi būti atsiųstas. Atrodytų, kad čia terminas praleistas per neapsižiūrėjimą. Rusų projekto 94 straipsnis, kuriuo pasinaudojo 1148[3] str., taip pat buvo praleidęs šiuo atveju terminą, bet taip buvo padaryta atsižvelgiant į Civ. teis. įst. 1184 ir 1185 str. nuostatus, kurie nebuvo panaikinti, kaip kad dabar padaryta. Iš 1148[3–6] str. reikalavimų analogijos atrodo, kad ir kreditorius, kuriam turtas įkeistas, prieš pradedant veikti Ipotekos įstatymui, turi pranešti ne vėliau kaip savaitę prieš varžytynes.

Tolesni 1148[3–6] straipsniai verčia kredito įstaigą, kuriai įkeistas turtas, savaitę prieš varžytynes pranešti, kiek ir už kuriuos mokamuosius terminus jai reikia gauti ir kiek turtui lieka skolos (1148[3]); taip pat tuo pačiu laiku turi pareikšti ir kreditorius, kurio reikalavimui mokamasis terminas jau suėjo arba tas terminas paskirtas pareikalautinai, jei jis nori, kad jo reikalavimas būtų patenkintas iš gautų per varžytynes pinigų, ir turi pateikti įkeitimo aktą (1148[5]). Tokia pat prievolė pranešti uždėta ipotekiniams kreditoriams, kurių reikalavimai įrašyti IV dalyje, ir asmenims, kurių naudai ipotekos knygos III dalyje nustatytos turtinės prievolės, jie turi pranešti — kokia palūkanų, turtinių prievolių ir atskirų rentos išmokų suma jiems

priklauso iki varžytynių dienos. Be to, nesumokėtos palūkanos už penkerius metus, ugnies draudimo išlaidos, turtinės prievolės ir atskiros rentinės išmokos už trejus metus, kad turėtų lygų pirmumą su pagrindine teise, turi būti pareikštos ipotekos įstaigai ne vėliau kaip savaitę prieš varžytynes (1148[6]). Be to, dar ir kreditorius, kurio įkeitimu yra apsaugota aukščiausioji suma (Ip. įst. 93 str.) turi pranešti, kiek skolininkas jam skolingas (1148[4]).

Kiti straipsniai numato varžytynių būdus. Būna atsitikimų, kada turtas parduodamas iš dvigubų varžytynių. Skelbime pažymima, kad turtas bus parduodamas tam tikrus III dalies straipsnius panaikinant arba jų nepanaikinant, t. y. su nuosavybės teisės aprėžimais arba be jų: teisė svetimame turte, teisė nuomoti, pirmenybės teisė pirkti ir teisė išpirkti. 1160[2] straipsny tiesiog pasakyta „jeigu atsiranda norinčių pirkti ir su apsunkinimais ir be jų, tai turtas paliekamas pasiūliusiam aukščiausią kainą už turtą be apsunkinimo tik tuomet, kai jo pasiūlytoji kaina didesnė ne tiktai už pasiūliusio aukščiausią kainą su apsunkinimais, bet ir didesnė, negu suma reikalavimų, pirmesnių už skolą to kreditoriaus, kuris prašė tokių dvigubų varžytynių".

Kreditorius, nukreipusis išieškojimą, gali prašyti panaikinti tik tuos įrašus ir pažymius, kurie vėliau įrašyti, negu prašytojo reikalavimas ir, be to, įrašyti be jo sutikimo (1148[7]). Bet ir šia teise jis negali pasinaudoti per pirmąsias varžytynes, jei įkainotoji suma visiškai patenkina jo, prašytojo-kreditoriaus, įkaitinį reikalavimą (1148[8]). Toks prašymas gali būti paduotas tik ligi varžytynes paskelbiant, o jei prašytojas nebuvo paskelbimo metu išieškotoju, tai ne vėliau kaip savaitę prieš varžytynes. Tokio prašymo nuorašai įteikiami skolininkui ir asmeniui, prieš kurio teisę šis prašymas nukreiptas. Jei prašymas gautas ligi varžytynes paskelbiant, tai skelbime pažymima dvigubi varžytynių būdai (1148[9]). Savaime suprantama, kad pirma daromos varžytynės su apsunkinimais, o paskui be jų.

Toliau įstatymas numato, kad ipotekos teisėjas (ne antstolis) reikalauja žinių iš vietos mokesčių inspektoriaus, valsčiaus arba miesto savivaldybių, kiek reikia sumokėti mokesčių bei rinkliavų ligi varžytynių dienos (1150[1]), surašo varžytynių lapą, paruošia sąskaitą. Išieškų sąskaita rašoma ta tvarka, kuria turi būti patenkinti pareikšti į turtą reikalavimai, skirstant per

varžytynes gautuosius pinigus. Kiekvienos pretenzijos nurodoma tiksli suma. Sąskaitoje turi būti nurodyta bendroji reikalavimų suma, kuri yra pirmesnė už visas kitas į parduodamą turtą nukreiptas išieškas (1151).

Norįs dalyvauti varžytynėse turi įmokėti ipotekos teisėjui arba jo depozitan užstato dešimts nuošimčių turto įkainotosios sumos (1156[1]).

Varžytynės prasideda nuo įkainotosios sumos arba nuo bendrosios sumos, katra iš jų didesnė. Bendrąją sumą sudaro: vykdomosios išlaidos, nesumokėti valstybiniai ir savivaldybiniai mokesčiai bei rinkliavos ir reikalavimai, pirmesni už visas į turtą nukreiptas išieškas; tačiau kai parduodamasis turtas įkeistas Žemės Bankui, tai pradinė varžytynių suma negali būti mažesnė negu ta, kurią sudaro sunkinančioji turtą skola Žemės Bankui ir pirmesnės už ją skolos (1157[1]). Tad reikia manyti, kad ir varžytynių skelbime turėtų būti viena iš tų sumų nurodyta, kuri didesnė. Bet, deja, tai nėra galima, nes, kaip jau pirmiau citavome, dauguma pretenzijų turi būti pareikšta tik savaitę prieš varžytynes, vadinasi, jau po skelbimo. Todėl lieka visai neaišku, kaip ipotekos teisėjas galės įvykdyti 1147 str. 7 p. reikalavimą, kad turi būti nurodyta kaina, kuria turi prasidėti varžytynės.

Pakeitimu panaikinti dvigubi terminai pirkto iš varžytynių turto mokesčiams sumokėti ir sumai, už kurią turtas pirktas, įmokėti. Dabar nustatytas vienodas terminas pripažinimo, aktiniam ir žyminiam mokesčiams, o taip pat pirkimo sumai įmokėti, būtent: dvi savaitės. Per tas dvi savaites reikia sumokėti ir mokesčius už įrašymą savininku arba už pradinį turto įrašymą į ipotekos knygas (1161).

Nurodytas terminas, kada teisėjas turi varžytynes patvirtinti, būtent, pirmąją darbo dieną, suėjus 1161 straipsny nustatytam terminui ir pirkėjui įmokėjus tame straipsnyje nurodytas sumas. Dabar visi suintresuotieji žino, kada varžytynės tvirtinamos, todėl ir nekviesti gali pasiinformuoti, ir net teisėjas turi išklausyti atvykusių suinteresuotųjų asmenų pareiškimų ir viešai paskelbti tvirtinamąjį nutarimą, kuriame nurodoma, kokios skolos turtui paliekamos ir kokie įrašai ir pažymiai įpotekos knygoje panaikinami (1164).

Tolesnieji du straipsniai numato, kurie ipotekos knygos straipsniai naikinami ir kurie paliekami. Panaikinami šie

straipsniai: 1) antroje dalyje (kur įrašomi turto savininkas ir aktai, kuriais turtas arba prijungiamieji sklype yra įgyti, savininko tvarkojimo teisei aprėžimas testamentu arba dovanų aktu, savininko paskelbimas neišsimokančiu skolininku arba neveiksniu, arba su aprėžtu veiksmumu) — priverstino išieškojimo įrašas ir nuosavybės teises apsaugojamieji pažymiai; 2) trečiojoje dalyje (kas joje žymima, buvo aukščiau nurodyta) — visi įrašai ir pažymiai, su kurių panaikinimo sąlyga pirkėjas pirko turtą; 3) ketvirtoje dalyje (įkaitiniai reikalavimai ir jų pakeitimai) — visi piniginių reikalavimų apsaugojamieji pažymiai ir turtui nepaliekamų įkeitimų įrašai.

Parduotam varžytynėse turtui tepaliekamos šios skolos: 1) rentinės ipotekos, 2) kitos ipotekos ir skolos iš įkeitimų, padarytų senąja tvarka, jei šitų ipotekų ir įkeitimų mokamasis terminas dar nėra suėjęs arba, kad ir suėjęs, bet kreditorius nebuvo pareiškęs ipotekos teisėjui savaitę prieš varžytynes, kad jis norįs gauti savo skolą, arba, kad ir buvo tatai pareiškęs savo laiku, bet su pirkėju yra susitaręs tą skolą palikti turtui, ir susitarimui patvirtinti yra pristatęs ipotekos įsaigos arba notaro padarytą aktą arba paliūdytą pareiškimą. Kiekviena šių skolų paliekama turtui tik tuomet, jeigu ji pinigų skirstomosiomis taisyklėmis gali būti patenkinta iš turto pirktosios sumos. Aukščiausioji suma (Įpot. įst. 93 str.) ir ipotekos ieškiniams apsaugoti jokiu atveju nepaliekamos (1164[2]).

Įsiteisėjus nutarimui patvirtinti varžytynes, pirkėjas ir be jo prašymo (duotojo akto dabar nereikia) įrašomas savininku į antrąją ipotekos knygos dalį ir panaikinami nutarimo nurodyti straipsniai. Jeigu turtas dar neįrašytas į ipotekos knygas, tai jis įrašomas pradinio įrašymo tvarka (1165).

Varžytynėms neįvykus kreditoriai turi teisę prašyti paskirti naujas varžytynes. Prašyti nevykdyti antrų varžytynių ir palikti turtą sau galima dabar tik tuo atveju, kai pirkėjas nesumoka laiku 1161 str. nustatytų sumų, ir galima prašyti tik už atsimetusio pirkėjo įvaržytą kainą, bet ne pradinę varžytynių kainą (1170). Šiek tiek nenuoseklu, kad tas terminas „pradinė varžytynių kaina“ ne visur vienodai vartojamas. Pavyzdžiui, 1175 straipsny ta kaina pavadinta — „pradinė varžytynių suma“. Bet palikti gali ne visi ir jų pirmumui nustatyta tokia eilė: 1) bendrosios nuosavybės dalininkas, 2) turįs atskirtinio valdymo teisę arba teisę statytis trobesius, 3) iš kreditorių tas,

kurio pretenzija yra pirminė, o jeigu pretenzijos yra lygaus pirmumo, tai kurio pretenzija didesnė. Pagal šitą pirmumą sprendžiama, kai vieni prašo paskirti naujas varžytynes, o kiti palikti turtą jiems. Kreditoriai laikomi tik tie asmenys, kurie nukreipė į turtą ieškojimą (1171).

Teisė prašyti paskirti antras varžytynes arba pasilikti turtą sau leidžiama per 6 mėnesius nuo tos dienos, kada turėjo būti patvirtintos varžytynės. Jei niekas ta teise nepasinaudoja, tai ieškojimas nutraukiamas. Visas vykdomąsias išlaidas moka kreditoriai proporcingai jų pretenzijoms (1171[2]). Nuostatas aiškus, bet toliau sakoma: „Taip nutrauktas išieškojimas tegalima atnaujinti nuo pat pradžios ir bendra tvarka". Vadinasi, nepasinaudojęs 6 mėnesių terminu, kiekvienas kreditorius, tam terminui suėjus, tuoj gali atsiimti vykdomąjį raštą ir vėl jį su nauju prašymu pateikti ipotekos teisėjui, prašydamas padaryti nutarimą dėl ipotekos knygoje priverstinio išieškojimo įrašo ir pavedimo antstoliui siųsti pildomąjį raginimą. Po to prasideda naujas turto įkainojimas, pirmųjų varžytynių paskelbimas ir t. t. Žinoma, dabar to turto ipotekos knygos užrašai šiek tiek kitaip atrodys, būtent, nutraukus išieškojimą, į IV-tąją knygos dalį, ir kreditoriams neprašant, įrašomi visi asmeniniai reikalavimai, kurie buvo nukreipti į turtą prieš varžytynes. Visi tokie reikalavimai įrašomi su lygiu pirmumu (1171[3]).

Jeigu antrosios varžytynės pripažįstamos neįvykusios, tai gali prašyti palikti turtą šiomis sąlygomis ir eile: 1) bendrosios nuosavybės dalininkas, asmuo, turįs atskirtinio valdymo teisę arba teisę statytis trobesius ir asmeniniai kreditoriai — už pradinę varžytynių sumą; 2) įkaitiniai kreditoriai, pradedant žemesniaisiais, už sumą, kurią sudaro visos pirmesnės už jų pretenzijas skolos, tačiau visais atvejais sumokant ne mažiau kaip 50% turto įkainotosios sumos. Iš kreditorių, kurių pretenzijos yra lygaus pirmumo, tas turi pirmenybę pasilikti turtą, kurio pretenzija didesnė. Jeigu pareiškusis norą pasilikti turtą varžytynėse buvo pasiūlęs brangiau, tai turtą jis gali pasilikti tik už pasiūlytą varžytynėse kainą. Bet prašymui palikti turtą sau nuskirtas gana trumpas laikas — trys mėnesiai nuo varžytynių pripažinimo neįvykusiomis (1175), kitaip, išieškojimas nutraukiamas su teise atnaujinti jas nuo pat pradžios ir bendra tvarka (1175[1]).

Bet, kaip reikia pasielgti pagal pirmumą, kai vieni prašo paskirti naujas varžytynes, o kiti palikti turtą jiems? Bendrosios nuosavybės dalininkas ir asmuo, turįs atskirtinio valdymo teisę arba teisę statytis trobesius, gali po pirmųjų varžytynių palikti turtą sau už atsimetusio pirkėjo įvaržytą sumą, o po antrųjų — už pradinę varžytynių kainą. Kreditoriai po pirmųjų varžytynių — visi už atsimetusio pirkėjo įvaržytą sumą, o po antrųjų įkaitiniai — už sumą, kurią sudaro visos pirmesnės už jų pretenzijas skolos, tačiau ne mažiau kaip 50 % turto įkainotosios sumos, pradedant žemesniaisiais kreditoriais, o asmeniniai kreditoriai — už pradinę varžytynių kainą. O kaip jau žinome, pradinė varžytynių kaina negali būti mažesnė už bendrąją sumą, kurią sudaro: vykdomosios išlaidos, nesumokėti valstybiniai ir savivaldybiniai mokesčiai bei rinkliavos ir reikalavimai, pirmesni už visas į turtą nukreiptas išieškas.

Todėl nuostatas, kad teisėjas sprendžia pagal nustatytą palikti turtą sau pirmumą, kai vieni prašo paskirti naujas varžytynes, o kiti palikti turtą jiems, visai neaiškus. Logiškesnė buvo rusų projekto redakcija (143 str.), pagal kurią tik nė vienam iš turinčių teisę palikti sau turtą nepareiškus noro palikti turtą už atsimetusio pirkėjo įvaržytą sumą, skiriamos antros varžytynės. Pirmumo klausimas svarbus tada, jei yra keletas pretendentų palikti turtą sau.

Nauju 1185[1] straipsniu pirkėjas nenustoja nuosavybės teisės turtui, jei tas turtas prieš varžytynes buvo įrašytas į įpotekos knygas, nors vėliau ir paaiškėtų, kad turtas priklauso ne skolininkui, o kitam asmeniui.

Be to, nekilnojamojo turto nuosavybės teisės arba jo dalies ieškinio apsaugojimas nestabdo viso turto arba jo dalies varžytynių: 1) jeigu išieškoma įkaitinė arba į III ipotekos knygos dalį įrašyta teisė ir jeigu šios teisės buvo į įpotekos knygas įrašytos anksčiau už nuosavybės teisės apsaugojamąjį pažymį, 2) jeigu išieškoma reikalavimu, privalomu tam asmeniui, kurio turto arba jo dalies nuosavybės teisė yra apsaugota (1201[1]).

Ipotekos teisėjo nutarimais, kurie liečia varžytynių patvirtinimą, skundžiamasi per dvi savaiti nuo nutarimo paskelbimo dienos. Jei prašoma visą nutarimą ar jo dalį panaikinti, tai apskųsto nutarimo vykdymas sustabdomas (1205). Čia buvusis septynių dienų terminas pakeistas dviem savaitėm. 1219 str.

nuostatu, pinigų paskirstymu galima skųstis per septynias dienas.

Jeigu nekilnojamasis turtas parduotas, naikinant ipotekos knygose turtinių prievolių straipsnius, tai už panaikintą teisę, be nurodytų 1215[1] straipsny išmokų, atskaitoma suma, kurią šalys yra nurodžiusios teisės nustatymo metu, o jeigu nebuvo įkainota, tai atskaitoma šitaip: 1) piniginei turto prievolei, nustatytai neaprėžtam laikui, atskaitoma suma, lygi vienerių metų išmokai, padaugintai iš dešimties, 2) piniginei turto prievolei, nustatytai tam tikram laikui, atskaitoma suma, lygi visoms išmokoms, arba suma, lygi vienerių metų išmokai, padaugintai iš dešimties, destis, katra iš šių sumų bus mažesnė (1215[2]).

Jeigu nekilnojamasis turtas parduotas, naikinant teisę valdyti turtą ligi gyvos galvos, tai iš gautų už parduotąjį turtą pinigų atskaitoma tik toms pretenzijoms, kurios yra pirmesnės už panaikintą teisę valdyti turtą ligi gyvos galvos, o likusioji pinigų dalis padedama į valstybinę kredito įstaigą palūkanoms augti; palūkanos išmokamos turto valdytojui ligi jo gyvos galvos (1215[3]).

Pinigai, kurie atskaitomi aukščiausiosios sumos ipotekai (Įp. įst. 93 str.) ir ieškiniams bei reikalavimams apsaugoti, laikomi Valstybės iždе ar Valstybės kredito įstaigoj ligi kreditoriai įgis teisę jiems gauti (1215[4]).

Toliau eina pinigų paskirstymas, susipažinimas su projektu, jo iškabinimas, apskundimas. Dėl pinigų paskirstymo galima skųstis ta pat tvarka, kaip ir pirmiau, laikantis pacituotų pakeitimų. Nurodoma, kad valstybinėms ir savivaldybinėms įstaigoms siunčiamas pinigų paskirstymo projekto nuorašas. Dėl to paskirstymo jos gali skųstis per septynias dienas, gavusios nuorašą (1217).

Kreditorius arba skolininkas, jei pinigai paskirstomi apylinkės ir ipotekos teismuose, gali prašyti, kad visi pinigai būtu skirstomi ipotekos įstaigose (1220).

Visi Civilinės teisenos įstatymo papildymai, liečiantieji nekilnojamojo turto pardavimą tose Lietuvos dalyse, kur veikia Napoleono Kodeksas ir Pabaltijo įstatymai, dabar panaikinti (1556—1597 str. ir 1845—1892 str.).

Baigiant reikia apgailestauti, kad neįvestas rusų projekto nuostatas, kad varžytynėse galima dalyvauti ir asmeniškai, varžytis žodžiu, ir atsiųsti voke rastišką pasiūlymą. Toks dvigubas

pasiūlymų būdas varžytynių tvarkai nepakenktų, o galėtų tik žymiai padidinti siūlomą varžytynėse sumą, kai norima rimtai pirkti turtą ir bijoma, kad raštiškas pasiūlymas nenukonkuruotų.

Reikia dar pridurti, kad įstatymų leidėjas pašykštėjo papildomų straipsnių ir paliko daug ką teismams aiškinti. Pavyzdžiui, ar turi teisę kreditorius, kuris neprašo pirmose varžytynėse dvigubų varžytynių, prašyti kad antrose varžytynėse tas pardavimo būdas būtų pritaikytas? Atrodytų, kad taip, nes šis nuostatas išvedamas netiesioginiu būdu iš 1148[8] str.

Tap pat neaiškumams išvengti įmokant pirkėjui nurodytas 1161 str. sumas būtų gerai įvesti nuostatą, kad jis galėtų ipotekos teisėją prašyti sustatyti sąskaitą, kiek kurių pinigų turi būti įnešta. Ypač svarbu tai, kaip jis gali atskaityti savo bei nupirkto turto paliekamas skolas. Neaiškumų yra 1182 straipsnio žodžiuose: „Antrosios varžytynės daromos pirmųjų varžytynių tvarka". Ar tik ne per trumpai pasakyta? Juk nuo pirmųjų iki antrųjų varžytynių gali padidėti valstybinių bei savivaldybinių mokesčių suma, taip pat gali priaugti palūkanų. Todėl atrodytų, kad ipotekos teisėjas prieš kiekvienas varžytynes turėtų iš naujo paruošti sąskaitą. Neaišku yra, ar tą sąskaitą rengiant reikia iš naujo rinkti žinių.

Tur būt, ta pačia tvarka bus perleidžiamos ir teisės, kurioms gali būti vedamos atskiros ipotekos knygos. Tokių teisių Ipotekos įstatymo 2 str. numato: atskirtinio valdymo teisė ir teisė statytis trobesius.

—/—

L. Veržbavičius.

Globa pagal Lietuvos Statutus.

Prieš Didįjį Karą Lietuvoje globos teisė buvo grynai luominio pobūdžio. Po karo, panaikinus Nepriklausomoje Lietuvoje luomus ir jų organizacijas, mūsų teisės sistemoje atsirado spraga. Teismo praktika stengiasi šią spragą užkišti. Antai, Vyriausiojo Tribunolo nuomone, taikos teisėjai, skirdami globą, veikia ne kaip teismai, bet kaip administracinės įstaigos, pakeisdami Bajorų Globas, Miestų Našlaičių Teismus ir Valsčiaus

sueigas (krivules) (Balčiukevičienės ir kt. bylos 1924.XII.17 spr. Nr. 334). Bet įstatyminio pagrindo globėjams skirti apylinkės teismas neturi. Naujų tos srities įstatymų neišleista, ir todėl spraga palieka kaip buvusi. Visai teisingai dėl to dalyko yra išsireiškęs advokatas O. Finkelšteinas: „Tik juristai gali suprasti, ką reiškia valstybei su išsivysčiusia ūkio tvarka ir su gana didele civiline apyvarta nustoti globos institucijos".

Reikia manyti, kad naujai rengiamas Lietuvos Civilinis Teisynas tą dalyką sutvarkys ir susidariusią painiavą pašalins.

Šiuo rašiniu norima duoti susistemintą senosios Lietuvoj veikusios pagal L. D. K. Kazimiero Teisyną, pagal Lietuvos Statutą (visų trijų redakcijų) ir pagal kitus Lietuvos teisės šaltinius globos apžvalgą.

Reikia pažymėti, kad visi globos teisės nuostatai buvo skiriami tik aukštesniesiems Lietuvos luomams. Tie nuostatai visiškai nelietė beteisio valstiečio, kurio „globėjas" bei valdovas Lietuvos Statuto metu buvo jo ponas.

I. Bendroji dalis.

Iš pradžių globa pagal lietuvių, kaip kad ir pagal romėnų bei germanų teisę, priklausė giminei. Ypatinga giminių globa vėlesniais, individualinės globos laikais, yra ryški tos padėties liekana. Tačiau, susilpnėjus giminių organizacijai ir iškilus atskirai šeimai, globa atiteko šiai pastarajai. Juridiškai globos motyvai pasikeitė panašiai, kaip kad ir tėvų valios juridiški motyvai; globėjo valia virto rūpesčiu dėl globojamojo. Liaudis šią teisės instituciją ir pavadino „globa".

Senesniųjų laikų globa rūpinosi tik globėjo interesais. Paskui[1]) ji pakitėjo ir ėmė rūpintis tik paties globojamojo interesų apsaugojimu. Rašytiniuose šaltiniuose tevartojamas tik slavų

---

[1]) Jau stabmeldystės laikais globa liaudies akyse turėjo apsaugos pobūdžio. Pagal daugelį liaudies dainų, ir anų laikų (Leskien Nr. 119, Nesselman Nr. 74, Daukantas Nr. 84) našlaičiai buvę dievų globojami.

„Saulė yra jo motinėlė,
mėnuo — jo tėvelis,
žvaigždės — jo seselės,
žaliasis ąžuolas — jo brolis".

Pagal lietuviškus padavimus, saulė ir mėnuo yra vyras ir žmona, o žvaigždės — jų vaikai; ąžuolas yra šventas medis.

kalbos žodis „opeka“, kuris reiškia globą, rūpestį. Tas žodis ten vartojamas ir globos ir rūpybos[2]) sąvokoms reikšti.

Globa plėtojosi, lyg ir užpildydama tuščius rūmus valios plėtroje. Globą visų pirma paskatino nepajėgimas nešioti ginklų[3]). Dar Lietuvos Statuto laikais tėvą karo tarnyboje galėdavo pavaduoti tik pilnametis sūnus (1, II—7)*).

Panašiai, kaip mažamečiai, turėjo būti globojami ligoniai, bepročiai, moterys ir išvykusieji iš gyvenamosios vietos. Be pagrindinio globos tikslo, būtent, rūpinimosi globojamojo gerove, Lietuvos Statutas numato dar vieną tikslą — rūpinimąsi valstybės interesais. Šis politiškai visuomeniškas tikslas, kurio prisisunkusi visa heroiškojo laikotarpio lietuviškoji teisė, yra minimas ir pabrėžiamas net pačiame įstatyme (1, III—8): už fiziškai nesubrendusius ir neteisilius dvarų savininkus valstybei turėjo būti atliekamos visos pareigos, ypač karinė prievolė.

Valstybė tais laikais dar neturėjo didelės įtakos globos teisei, ir ta teisė tebebuvo privačios teisės ribose. Valstybė tik retkarčiais būdavo vyriausia globojamaja instancija, globą steigiant, ją panaikinant ir šalinant nesąžiningą globėją. Jei nebūdavo prigimtinio arba tėvų paskirto globėjo, tai iš pradžių (taip buvo dar ir pagal I-ją redakciją) jį skirdavo Didysis Kunigaikštis ir Pany-Rady (1, IV—6), o jau antrosios ir trečiosios redakcijos metu globėjas skiriamas ex officio, teisėjo (III, V—II).

Lietuvos Statutas numato tutela testamentaria, tutela legitima ir tutela dativa. Iš pradžių tebuvo tik prigimtiniai globėjai, ir, visų pirma, buvo turimi galvoje agnatai. Ilgainiui, kai globa įgavo apsaugos bei rūpinimo pobūdžio, atsirado tėvo teisė paskirti vaikams savo mirties atvejui globėją. Tuo pat metu ir teisėjai ėmė skirti globėjus. Tai turėjo būti daroma remiantis Didžiajam Kunigaikščiui priklausančia valdovo teise, analogiška tam atvejui, kai pačiam Didžiajam Kunigaikščiui

---

[2]) Tik lotyniški vertimai retai mini ir cura ir, nuostabus dalykas, cura tutorum (1, V—4).

[3]) Jaunųjų lietuvių jėgą bandydavo duodant išrauti didesnes pušaites ir egles (Jungfer, 25 psl.).

*) Nurodyti skaičiai pažymi Lietuvos Statuto redakciją, skyrių, straipsnį ir dalį, pvz., III, VI—4 § 2 reiškia: antra dalis, ketvirto straipsnio, šešto skyriaus, trečios Lietuvos St. redakcijos.

atitekdavo įpėdinių nepalikusio asmens turtas. Globos atžvilgiu moterų teisės visiškai lygios su vyrų teisėmis.

Bendrai įstatymas mini tik vieną globėją, bet galėjo būti ir keli globėjai (III, VI—3 § 4 ir 15). Vienoje Statuto vietoje (III, VI—15) kalbama apie visus globojamojo globėjus. Jei vienas jų miršta, tai likusieji globoja toliau.

Globos reikalas plačiai nagrinėjamas Statuto I-sios redakcijos 5-oje dalyje: *„O opiekunach" (apie globėjus), „De tutela et tutoribus pupillarum"* ir II-sios bei III-sios redakcijos 6-je dalyje: *„O opiekach" (apie globas).*

II. Globos rūšys.

A. Pagal globojamojo asmenį.

Lietuvos Statute numatytąją globą galima suskirstyti keliomis rūšimis; visų pirma — pagal globojamojo asmenį, toliau — pagal globos pagrindus.

Pagal globojamojo asmenį Lietuvos Statutas skiria: globojimą mažamečių ir globojimą pilnamečių bepročių, moterų ir pasišalinusiųjų iš savo gyvenamosios vietos. Reikia pažymėti, kad pilnamečių atžvilgiu daugiau turima galvoje *„cura"*, nors pačiame Statute ir tevartojamas tik *„tutela"*.

1. Svarbiausioji globa, arba globa siaurąja prasme, yra nepilnamečių globa. Ji turi didžiausios teisinės reikšmės, ir senesniais laikais būdavo steigiama tik abiejų tėvų mirties atveju. Trečiosios Statuto redakcijos metu ji jau galėjo būti steigiama ir vieno tėvo mirties atveju, o taip pat tada, kai tėvai negalėdavo savo „valia" naudotis.

Bendrais bruožais nepilnamečių globa buvo panaši į tėvų valią, ir todėl *parens supervivus* Statute kartais aiškiai vadinama *tutor*. Tačiau ši globa skiriasi nuo tėvų valios tuo, kad ji yra daugiau apribota ir toli gražu nėra tokia laisva bei plati. Globėjui, antai, nesuteikiama teisės naudotis globojamojo turtu. Antra vertus, Statuto veikimo metu globėjas, kaip kad ir tėvai, globojamojo gerovei turėjo rūpintis jo asmeniu bei turtu. Jis turėjo teisę ir pareigą mažametį auklėti ir su tuo susijusią teisę bei pareigą jį bausti. Globėjas turėjo kiek įmanydamas rūpintis, kad globojamasis būtų auklėjamas bei mokomas atsižvelgiant į jo turtinę padėtį (III, VI—4 § 1).

Mažamečio globa galėjo išsišakoti tuo atveju, kai sunašlaitėjusio globojamojo motina būdavo gyva, bet dėl tam tikrų priežasčių negalėdavo būti jo globėja. Tuo atveju motina rūpindavosi tik savo vaikų asmeniu. Įstatymas čia nurodo, kad „dukterys ligi ištekančios, o sūnūs ligi mokslinimo amžiaus — 7 metų neturi būti atskirti nuo motinos". Tų mažamečių turtu rūpinosi globėjas, kuris buvo įpareigotas reguliariai teikti motinai ir vaikams išlaikyti bei auklėti paskirtas pajamas. Tų paskirtų pajamų dydis būdavo nustatomas atsižvelgiant į visas globojamojo pajamas (III, V—11 § 4).

Statutas teskiria tik du amžiaus periodus: mažamečius ir pilnamečius. Kitų tautų teisės skiriami mažamečių laipsniai jame neminimi[4]). Šie abu amžiaus periodai sutampa su fizine pilnametyste ir nepilnametyste: riba tarp jų yra: vyrams 18 metų, o moterims 13 metų (III, VI—1).

Nepilnamečiams sulaukus pilnų metų, jų globa pasibaigia, ir sūnūs, ne dukterys, įgyja visišką civilinės teisės numatytą veikslumą ir savaimingumą.

2. Antroji globos rūšis yra bepročių bei silpnapročių globa. *Cura (tutela) furiosi* tėra Statute nustatyta tik tarp kita ko: „Kai įstaigos pripažins ką nors bepročiu, tai, jei jis turtingas, jis turi būti savo giminių bei tarnų uždarytas. Beturčių turi rūpintis miestas ir apskrities valdžios organai (III, XI—35)[5])". Jei toks beprotis turi *lucida intervalla*, tai jis pats turi rūpintis, kad vėl susirgęs nebūtų pavojingas, nes, kitaip, padaręs kokią žalą ar nusikaltęs, jis yra baudžiamas ir turi atlyginti padarytus nuostolius[6]).

Beprotis, bendrai imant, laikomas neveiklus, bet *lucida intervalla* metu jis įgyja visišką veikslumą. Pav., jis net turi teisę daryti testamentą (III, VIII—1 § 5). Dėl sergančio ir negalaujančio įstatymas nieko nesako. Jie Lietuvos teisėje apskritai neminimi.

---

[4]) Pakaltinamumas prasideda nuo 7 metų amžiaus (Teisynas, II str.). Kaltinamieji to amžiaus jau gali būti baudžiami (Vlad.-Budunow, 37 psl.).

[5]) Jei jis kuriuo nors būdu ištrūko ir ką nužudė ar sužeidė, tai dėl nužudymo turi būti nubaustas kalėti rūsyje metus ir šešias savaites, o dėl sužalojimo — pusę metų lengvame kalėjime. Baudos mokėti neturi (III, XI—35).

[6]) Ką nužudęs, jis baudžiamas kaip paprastas žmogžudys ir turi mokėti taip pat baudą (III, XI—35 § 2 ir 11).

3. Trečioji globos rūšis, kuri Lietuvoje turėjo didelės reikšmės, yra pasišalinusiųjų iš gyvenamosios vietos globa. Globėjas valdo pasišalinusiojo turtą tiek, kiek šis pastarasis savo teise turtą valdyti negali. Ši Statuto globos rūšis yra daugiau *cura*, nekaip *tutela*[7]), nes svarbiausias jos tikslas yra rūpinimasis pasišalinusio asmens likusiu turtu. Kad tokio pobūdžio yra šios rūšies globa, aiškiausiai įrodo „globa savo noru" pasišalinusiojo atžvilgiu. Statutas leidžia pasišalinusiam pačiam paskirti „tinkamą globėją", kai jis, pav., sužino, kad jam atiteko palikimas (III, III—16 § 5)[8]). Esminės sąlygos šiai *cura absentium* steigti yra pilnamečio pasišalinimas iš gyvenamosios vietos ir kilęs dėl to pasišalinimo reikalas rūpintis pasišalinusio asmens turto dalykais. Pasišalinusiais įstatymas laiko tuos asmenis, kurie tarnauja dvare arba kariuomenėje, kurie yra svetimoje nelaisvėje ir kurie yra užsieny, kaip Didžiojo Kunigaikščio pasiuntiniai ir tų pasiuntinių palydovai ar kaip studentai[9]) bei turistai.

Šios rūšies globa pasibaigia pasišalinusiam grįžus. Tada jis ima pats savo turtą valdyti.

4. Ketvirta globos rūšis yra pilnamečių moterų „globa". Tai nėra lyties globa, nes Lietuvos moteris anuo metu buvo tiek ekonominiu, tiek juridiniu atžvilgiu visai laisva ir nepriklausoma ir net galėjo dalyvauti viešajam gyvenime. Tačiau tokia padėtis buvo tik ištekėjusių ir, tur būt, neištekėjusių *„bialogolova"* — žilagalvių moterų, o ne tik ką sulaukusios pilnų metų neištekėjusios mergaitės. Kaip vyro pilnametystė įgalina jį tapti nepriklausomu ekonominiu ir juridiniu atžvilgiu, taip lygiai mergaitei ji suteikia teisę tekėti ir tuo būdu tapti juridiniu

---

[7]) Tačiau Statutas ją įsakmiai vadina *tutela*, ne *cura*.

[8]) Čia yra nepaprastas globėjo bei įgaliotinio sąvokų painiojimas. Panašus dalykas yra ir III, VI—4 ir 7, kur pasišalinusių brolių turtą (bendrą turtą) valdyti įgaliotas brolis vadinamas „globėju".

[9]) Lietuvos didikų tarpe XVI amžiuje buvo labai paplitęs įprotis keliauti į Vakarus ir ten mokytis pas įvairius mokytojus bei studijuoti universitetuose. Tatai buvo laikoma būtinai reikalingu dalyku aukštajam mokslui įgyti (J. Purickis). Bazelio universiteto 1563 m. matrikule randame užrašytus šiuos Lietuvos studentus: 1. Joanes Kiszka; 2. Christophorus Zienowicz; 3. Nicolaus Dziewaltowsky; 4. Joanes Swieczicky; 5. Joanes Lissowsky; 6. Mathias Worpuczansky ir 7. Gregorius Vosgelius. *Clasis ac generosis adolescentibus Lituanis: Kiszka, Zienowicz ir Dziewaltowsky* Bazelio profesorius C. S. Curio 1564 paskyrė du savo veikalu.

atžvilgiu visai nepriklausomai. Bet kol neištekėjusi — jei ji neturi tėvų, — mergaitė turi būti globojama, ir ta globa pagal savo teisišką pobūdį yra tam tikros rūšies *cura* — rūpyba. Globėjas paprastai esti prigimtis (brolis ar šiaip giminaitis). Rūpinimasis neištekėjusios nepilnametės moters asmeniu juridiniu atžvilgiu iškyla aikštėn tik vienu atveju, būtent: norėdama ištekėti, ji turi gauti globėjo sutikimą[10]) (I, IV—11). Kas dėl turto, tai prigimtinis globėjas yra įpareigotas „elgtis su ja tinkamai ir sutinkamai su jos turtu bei lėšomis". Šiaipjau teismas gali jos skundu leisti jai pačiai valdžios paskirto globėjo „prižiūrimai" savo turtą valdyti (III, V—9 § 3 ir 4).

Šios rūšies globa baigiasi merginai ištekant.

B. Pagal pagrindą, kuriuo globa įsteigta.

Čia Statutas skiria tris globos rūšis: *tutela testamentaria* — testamentinė globa, parinktoji, *tutela legitima* — prigimtinė globa *(tutela ipso iure naturali,* kaip kad ją vadina lotyniškas Statuto vertimas) ir *tutela dativa* — duotinė globa.

1. Svarbiausia yra *tutela testamentaria* — parinktoji globa. Jai esant negalima skirti nei antrosios, nei trečiosios *tutela* rūšies. Globėju tampa tas, kurį paskiria tėvas savo testamentu ar šiaip kuriuo kitu paskutiniu įsakymu (III, VI—3 § 1). Tėvas gali čia skirti vaikų globėju bet ką, net ir negiminę. Ar turi ir motina tą teisę tėvo neturinčių savo mažamečių vaikų atžvilgiu, šaltiniai nieko nesako. Dėl to dalyko yra abejojama. Pirmosios Statuto redakcijos metu motina, gal būt, dar turėjo tą teisę. Tačiau trečiosios Statuto redakcijos veikimo metu tėvas turėjo teisę ir motinai gyvai esant testamentu paskirti liekantiems mažamečiams vaikams globėją (III, V—11). Tai rodo, kad motina vargu bau turėjo teisę skirti globėją.

Nuo *tutor testamentarius* reikia griežtai skirti testamento vykdytoją: jį skiria palikėjas savo testamentu, kad jo paskutinė valia būtų teisingai vykdoma (I, V—10). Kai toks parinktas globėjas pasirodo nebetinkąs globoti, tai teismas, giminaičių pasiūlymu (tam tikros rūšies šeimos taryba) jį pašalina ir į jo vietą paskiria kitą globėją (III, VI—3 § 3).

2. Jei tėvas testamentu nėra paskyręs jokio globėjo, tai tada yra taikoma *tutela legitima* (III, VI—3 § 1) — prigimtinė

[10]) Šis sutikimas galėjo būti pakeistas valdžios sutikimu.

globa. Prigimtiniais globėjais Statutas, visų pirma, laiko tėvus: tėvą ir motiną (čia Statutas supainioja tėvų valdžią su globa). Paskui eina broliai ir seserys, ypač vyresnieji broliai, ir pagaliau — likusieji giminaičiai iš tėvo ir iš motinos pusės. Tėvų globa glaudžiai susijusi su tėvų valdžia[11]).

Daug vietos Statute skiriama vyresniojo brolio globai. Vyresnysis brolis turi teisę perimti iš bet kurio globėjo savo mažamečių brolių ir seserų globą (III, VI—4 § 2). Ši globa yra platesnė ir laisvesnė už kitų globėjų globą. Ypatinga ir kitokia, negu kitų globėjų, yra taip pat ir jo atsakomybė (III, VI—9 § 3; II § 2 ir 2 §1).

Jei nėra pilnamečių brolių, tai globa atitenka kitam iš eilės tam dalykui teisę turinčiam giminaičiui (III, VI—3 § 1). Šiuo atžvilgiu Statutas nustato tam tikrą eilę. Pirma eina vyriškos lyties tėvo giminaičiai, paskui — tokie pat giminaičiai iš motinos pusės; jei šių nėra, tai eina moteriškos lyties giminaičiai iš tėvo pusės, o paskui — moteriškos lyties giminaičiai iš motinos pusės. Teisė globoti visada tenka tolesniam giminaičiui, o kai jų yra keletas — tai vyriausiam. Ištekėjusi moteris turi pirmenybę netekėjusios atžvilgiu. Tikrumo dėliai Statutas pareiškia pageidavimą, kad tokios moters vyras globotų su ja kartu, bet tai daryti jis neverčiamas. Pasinaudoję savo teise piktam, jie atsako abu. Prigimtiniam globėjui mirus arba dėl kurių nors priežasčių negalint naudotis globėjo teisėmis, jo teisės atitenka tolimesniam iš eilės giminaičiui (I,V—6).

3. Kai nėra nei parinkto, nei prigimtinio globėjo, tai taikoma *tutela dativa* — duotinė, paskirtoji globa. Teisė skirti globėją iš pradžių priklausė Didžiajam Kunigaikščiui, kaip valstybės galvai, ir „Pany-Rady", kaip jo pavaduotojams krašte. Paskui, II-sios ir III-sios Statuto redakcijų metu, tą teisę turėjo tas apylinkės teismas, kur buvo globojamojo turtas. Jei jis turėjo nekilnojamojo turto keliose vietose, tai tos apylinkės teismas, kur buvo jo gimininis turtas (III, VI—3 § 4). Išskyrus tą atvejį, kai globėjo nebūdavo, teisėjas turėdavo dar *ex officio* skirti globėją, kai parinktą ar prigimtinį globėją teismui tekdavo pašalinti (III, VI—3 § 3). Teisėjas turėdavo labai rūpestingai parinkti globėją. Šiuo atžvilgiu įstatymas nustato ištisą

[11]) L. Veržbavičius. Senoji Lietuvos šeimos teisė, II d. („Teisė", Nr. 19).

eilę privalumų globėjo asmeniui. Jis turi turėti tokių gerų savumų, kurie laiduoja, kad jis bus geras globėjas. Globėjas turi būti pilnametis, bet nelabai senas. Jis turi būti tvarkingas, maldingas bei doras ir tokio pat kilmingumo, kaip kad globojamasis. Globėju negali būti dvasininkas, nebent toks dvasininkas, kuris turi nekilnojamojo turto toje pačioje apskrityje. Globėju turi būti ne eikvotojas, bet toks asmuo, kuris savo reikalus moka tvarkyti įprastai ir atsargiai. Bet svarbiausia, ir tai įstatymas pabrėžia, jis turi turėti pakankamai turto, kad galėtų aptikrinti globojamąjį turtą; jo dvarai turi būti toje pačioje apskrityje, kaip kad ir globojamojo dvarai.

Šių savumų reikalaujama tiek iš skirtojo, tiek ir iš prigimtinio globėjo. Iš parinktojo globėjo to nereikalaujama (III, III—16 § 3 ir IV—3 § 2—4).

III. Globojimas.

Apžvelgę įvairias globos rūšis, pakalbėsime apie patį globojimą ir, visų pirma, apie globos įsteigimą. Rūpindamasis globojamojo turto saugumu, Statutas nustato taisykles, kurių globėjas turi laikytis perimdamas globą.

Visų pirma, kai tik globa įsteigta, turi būti nustatyta, sudarant turto apyrašą, ką globėjas perima. Tatai daroma atsižvelgiant ne tik į globojamojo, bet ir į pačių globėjų interesus. Aprašant turtą, be globėjo, turi dalyvauti dar atitinkamos apylinkės Vožny[12]), kaip valstybės atstovas, ir du ar trys liudytojai[13]): „dori, patikimi, bajorų kilmės giminaičiai arba kaimynai".

Turto apyraše turi būti: *„omnia illa bona, homines et proventus, armenta et equos, familiam illiberam, thesauras, aurum et argentum, clenodia, pecunias, gemmas, armaturas et alias omnes res mobiles"* (I, V—8).

Šio apyrašo būdavo surašomi du egzemplioriai, ir abu juos užantspaudodavo ir pasirašydavo valdininkas ir abu liudytojai. Vienas egzempliorius pasilikdavo pas globėją, o antrasis būdavo saugojamas valdžios organo, pavyzdžiui, starostos[14]) (I, V—8). III-sios redakcijos metu pakakdavo vieno egzemplioriaus,

---

[12]) Valdininkas.

[13]) III-oji redakcija.

[14]) Apskrities viršininkas.

kuris būdavo įrašomas į krašto knygas. Globėjas gaudavo patvirtintą jo nuorašą (III, VI—4 § 1).

Šių taisyklių turėjo laikytis bet kuris globėjas: ir prigimtinis, ir parinktasis, ir duotinis. Dėl taisyklių peržengimo didėdavo globėjo atsakingumas (III, VI—4).

Apie globėjo laidą globojamojo turtui aptikrinti siauresne prasme, perimant globą, Statute mažai tepasakyta. Čia jis, kaip jau minėta, tereikalauja, kad globėjas turėtų užtektinai turto. Tik paskiriant globėja ištekėjusią moterį, kurios pačios turto nepakanka, Statutas įsakmiai reikalauja jos vyro laido, tam tikro pasižadėjimo valdžios organams (III, VI—3 § 1).

Atlikus šiuos formalumus, globėjas gali pradėti eiti savo pareigas.

Statuto veikimo metu mažamečio ir bepročio globos atveju globėjas turėjo rūpintis tiek globojamojo asmeniu, tiek jo turtu, o iš gyvenamos vietos pasišalinusiojo globos atveju — tik jo turtu.

Kaip globėjas turėjo rūpintis globojamojo asmeniu, jau buvo sakyta, kalbant apie globos rūšis. Dabar noriu paliesti antrą ir svarbesnę globos veikiamosios srities pusę, būtent, globėjo rūpinimąsi globojamojo asmens turtu. Kadangi praktikoje čia pasitaikydavo daug neteisėtumų bei neteisumų, tad Statutas stengiasi duoti šiuo reikalu ko smulkiausių nurodymų.

Teisinė globėjo padėtis globojamojo atžvilgiu žymiai pakitėjo: „valdžios" globa virsta rūpinamąja globa. Valdžios globos metu globėjas įgydavo teisę valdyti globojamojo turtą, tik, žinoma, ne globojamojo, o savo interesams apsaugoti. Jis turėjo teisę visą globojamojo turtą valdyti ir jį laisvai disponuoti. Praktikoje ta teisė būdavo dažnai naudojama piktam: globėjas dažnai supainiodavo kilnojamąjį globojamojo turtą, kuris anais laikais sudarė svarbiausią turto dalį, su savo turtu ir tą globojamą kilnojamąjį turtą net parduodavo. Rūpinamosios globos principas vertė įstatymą čia įsikišti. Tačiau, kaip bendrai, taip ir šioje srityje tuomet teisė dar per mažai buvo išsiplėtusi, kad galėtų surasti vidurinį kelią, ir, kaip santuokos turto teisė, kuri žengė nuo turtų bendrumo griežto turto atskirumo linkui, ji ir čia stengėsi rasti išeitį, pereidama nuo visiškos globėjo laisvės į visišką jo apribojimą.

Statutas iš principo įsako, kad globėjas turi valdyti globojamojo turtą kaip gali geriausiai ir sąžiningiausiai (III, IV—4).

Jis yra įpareigojamas apsaugoti, kad šis turtas nenyktų, ir pildyti visas su juo susijusias viešąsias prievoles (I, III—8)[15]. Praktiškai tam dalykui įvykdyti įstatymas nustato ištisą eilę taisyklių. Visų pirma, jis įsako, kad globėjas turi laikyti savo turtą griežtai atskyręs nuo globojamojo turto; antra, jis, iš principo, atima globėjui teisę atstovauti globojamajam. Tačiau, suteikiant globėjui teisę turtui valdyti, buvo sunku įvykdyti šį uždraudimą globėjui atstovauti globojamajam, ir įstatymas buvo priverstas leisti išimtis, kurios kartu su įvairiomis reminiscencijomis iš valdžios globos įnešė čia daug neaiškumo bei painiavos. Pasistengsiu čia, kiek galėdamas, dalyką išaiškinti ir susisteminti normas.

Taigi, iš principo Statutas nenumato globėjo teisės atstovauti globojamajam. Jis negali daryti globojamojo vardu tokių veiksmų, kurie šį pastarąjį įpareigotų. Globėjas negali atstovauti globojamajam sudarant teisės santorius, negali sudaryti jo vardu sutarčių, kurios būtų globojamajam privalomos. Sudaryti teisės santoriai suspenduojami, kol pasibaigs globojamasis laikas. Skolas globėjas kontraguoja savo vardu, ir globojamasis dėl jų neatsako. Statutas iš principo draudžia globėjui disponuoti globojamojo turtą, parduoti globojamojo turto dalis arba šiaip jas prarasti bei užkrauti jam skolų, jį dalyti ar atriboti (III, VI—10). Tačiau čia reikia skirti kilnojamąjį turtą nuo nekilnojamojo.

Turėdamas teisę valdyti, globėjas tuo buvo faktiškai įgalinamas laisvai disponuoti visą globojamojo kilnojamąjį turtą. Todėl Statutas buvo priverstas nusileisti gyvenimo reikalavimams ir suteikti globėjui nedideles normalaus turto administravimo ribose atstovavimo teises. Statutas leidžia globėjui teisėtai parduoti tik kilnojamąjį turtą, visų pirma, vartojamus, gendančius daiktus. Dėl nesąžiningumo šiuo atžvilgiu globėjas atsako globojamajam tik globos laikui pasibaigus. Prieš įgijėją globojamasis negali kelti jokių pretenzijų.

---

[15]) Ypač vadinamąją *„srebszezyzna"* (karo mokestį) ir karo tarnybą (III, II—1 § 2 ir VI—4 § 2). Pagal 1567 m. 19 Nr. „Popis'ą" (mobilizacijos dokumentas) bajorai Malcher Snowski (teisėjas Naugarde) ir Iwan Esman, bajoro Stanislovo Glebovičiaus vaikų globėjai, turi pristatyti iš tų vaikų dvarų *„poczty"* (kariuomenės dalis), Lappo 399 psl.

Bet savo principo Statutas nuosekliai laikosi globojamojo nekilnojamojo turto atžvilgiu ir disponuoti šį turtą globėjui griežtai draudžia. Jei vis dėlto globėjas, nepaisydamas šio uždraudimo, faktiškai kalbamą turtą būtų disponavęs, tai globojamasis, globos laikui pasibaigus, turi visišką revokacijos teisę turto įgijėjo atžvilgiu. Tik išimtiniais atsitikimais, kurie žemiau bus sužymėti, Statutas leidžia, teisėjui nusprendus ir giminaičiams sutikus, parduoti globojamojo turtą, jei tai padaryti yra būtinai reikalinga. Tačiau, globėjas pirma turi patikrinti, ar negalima apsieiti nepardavus nekilnojamojo turto, parduodant kilnojamąjį. Jis taip pat neturi parduoti nekilnojamojo turto ar jį apkrauti skolomis daugiau, negu yra būtinai reikalinga. Jei, vis dėlto, atsirastų pinigų perteklius, tai tie pinigai turi būti padėti į saugią vietą (I, V—7; III, VI—11).

Taip pat neleidžiama globėjui atstovauti globojamajam nė teisme. Iškeltoji byla turi būti sustabdyta tol, kol pasibaigs globos laikas (kai globojamasis taps pilnametis arba kai sugrįš į gyv. vietą). Bet vis dėlto ir šiuo atveju Statutas, nusileisdamas gyvenimo reikalavimams, nustato keletą išimčių. Antai, baudžiamosiose bylose globėjas turi atstovauti globojamajam ir pildyti bei priimti padarytą sprendimą. Tatai aiškinama reikalu greit spręsti baudžiamąsias bylas. Globėjas turi mokėti baudas dėl nužudymų, įvykdytų paties globojamojo ar jo žmonių ir atlyginti jų bei globojamojo padarytus nuostolius ir, priešingai, globėjas turi gauti atlyginimą dėl nuostolių, susijusių su nusižengimais, padarytais globojamojo ar jo žmonių atžvilgiu.

Globėjo varomos dėl sakytų dalykų bylos yra laikomos galutinai baigtos, ir, globos laikui pasibaigus, globojamasis nebeturi teisės jų iš naujo kelti (III, VI—6). Civilinėse bylose paprastai nereikalaujama tokio greitumo, kaip kad baudžiamosiose, ir todėl teismas turi jas atidėti, kol pasibaigs globos laikas (III, VI—7). Jei globojamojo interesai reikalauja, tai globėjas gali pradėti neatidėtinus teisinius veiksmus, pavyzdžiui, kelti ieškinį bet kuriam trečiam asmeniui dėl atidavimo globojamajam priklausančių daiktų. Juridiniu atžvilgiu ši globėjo teisė atstovauti globojamajam eina iš jo, kaip globėjo, daiktinės teisės. Kaip globėjas, jis taip pat turi teisę kelti globojamojo pretenzijas bei reikalavimus. Ir čia globėjas veikia

savo, o ne globojamojo vardu. Vadinas, globojamojo neliečiama ir šių procesų atveju. Čia nėra jokio *praeiudicium*.

Tam tikrais, Statuto numatytais ir čia sužymėtais išimtiniais atvejais (I, V—6 ir III, VI—8), leidžiama kelti globojamajam ir civilinė byla. Globėjas tuo atveju turi ginti teisme globojamojo interesus, pateikti iš savo pusės įrodymus ir pan.

Pirmutinis iš aukščiau suminėtų atvejų liečia bylą dėl svetimo įkeisto dvaro. Teismui nusprendus, globėjas turi gauti įkaito sumą, išduoti kvitą ir grąžinti dvarą įkeitėjui. Antrasis atvejis liečia tėvų laidą, kai ieškinys iškeltas jiems dar gyviems esant. Trečiasis atvejis numato baigtiną dar su globojamojo tėvu pradėtą bylą dėl gimininio dvaro. Ketvirtasis atvejis liečia mokėtinas tėvų paliktas skolas. Mano manymu, ir čia turima galvoje byla, pradėta dar tėvams gyviems tebesant. Tai matyti iš šio nuostato prasmės, nors įstatyme įsakmiai to ir nėra pasakyta. Penktasis[16]) atvejis numato bylą, kilusią dėl tėvų baudų. Pagaliau šeštasis liečia bylą dėl svetimų pabėgusių žmonių.

Be to, išimtį Statutas dar daro brolio globos atžvilgiu. Čia globojamajam ieškiniai gali būti keliami neribotą laiką. Kiti giminaičiai gali tuo atveju net reikalauti padalyti jų ir globojamo bendrą turtą (I, V—4 ir III, VI—9 § 2). Šį dalyką galima paaiškinti laisvu šios globos pavidalu. Įstatymai daugiau pasitiki broliu, nekaip svetimu globėju. Be to, čia paprastai dalykas liečia bendrus turto interesus, ir brolis-globėjas yra pats suinteresuotas, kad teismo sprendimas būtų palankus. Pagal I-ją Statuto redakciją (I, V—4) toks teismo sprendimas laikomas galutinis ir įsiteisėjęs tiek materialiu, tiek ir formaliu atžvilgiu. Broliai, sulaukę pilnų metų, negali šio sprendimo ginčyti. Antroji ir trečioji redakcija šias privilegijas panaikino ir brolį sulygino su kitais globėjais (III, VI—9 § 3): bylą leidžiama kelti, bet teismo sprendimai visais tais atvejais tegalioja tik tol, kol globojamasis taps pilnametis. Sulaukę pilnų metų, globojamieji gali reikalauti bylą atnaujinti.

Ryšium su tuo, kad Statutas suteikia globėjui teisę valdyti globojamojo turtą ir tuo pat laiku iš principo draudžia jam atstovauti, globėjo atsakingumas taip konstruojamas: jei globėjas, valdydamas globojamojo turtą, juo nesirūpina kaip „tik-

[16]) I-joje Statuto redakcijoje tėra tik pirmieji keturi atvejai (I, V—6).

ras ir šaunus vyras“ (III, VI—4) arba jei jis peržengia savo teises taip, kad dėl to peržengimo globojamajam susidaro nuostolių, tai jis atsako šiam pastarajam savo paties turtu. Atitinkamą ieškinį gali kelti pats globojamasis, globos laikui pasibaigus, o jo giminaičiai — anksčiau.

Jei globėjas sumažina nekilnojamąjį turtą, „perleidžia, bet kaip apkrauna, nepalankiai pakeičia sienas“, tai, neteisėtai nekilnojamąjį turtą pardavus, globojamasis turi teisę, globos laikui pasibaigus, reikalauti iš valdytojo sakyto turto ir atlyginti nuostolius, nes jo nuosavybės teisė tam turtui pasilieka. Neteisėtai nekilnojamajam turtui užkrautus įkaitus arba užrašus įstatymas paprastai paskelbia esant negaliojančius (I, V—1, 5 ir 7; II, VI—9; III, VI—2, 5 ir 10). Turto įgijėjas arba skolintojas savo nuostolių gali ieškoti iš globėjo, o jei jis miręs — iš jo įpėdinių.

IV. Globėjo atlyginimas.

Už savo darbą bei triūsą globėjas turi teisę gauti atlyginimą. I-sios Statuto redakcijos metu Lietuvoje buvo stengiamasi pakelti ūkį. Ryšium su tuo ir su reikalu paskatinti globėją Statute sakoma: *„Pro suo vero labore ea, quae ex agricultura, molendinis et ex iuris dictione proveniunt, convertent tutores ad usus suos et subeunda servicia terrestria ac ad nutritionem et vestitionem puerorum“*. Vadinas, globėjui priklauso visas pajamų perteklius (I, V—8), atskaičius išlaidas globojamajam išlaikyti. Be to, globėjas dar turi teisę žuvauti[17]) globojamojo vandenyse (III, VI—4 § 2). Visas kitas be jo triūso gaunamas pajamas globėjas turi saugoti globojamajam ir „jomis didinti šio pastarojo turtą“.

Pagal antrąją ir trečiąją Statuto redakciją globėjo atlyginimas sudaro dešimtą visų globojamojo pajamų dalį[18]). Likusios $^9/_{10}$ turi būti suvartotos globojamojo išlaidoms padengti, jo tarnams išlaikyti, viešoms pareigoms atlikti ir tvarkingai tur-

---

[17]) Ano meto Lietuvoje žuvys buvo vienas iš svarbiausių maisto produktų.

[18]) Tas nuostatas pateko ir į Įst. Rink. X t. 1 d. 285 str., kur pasakyta: „Poltavos ir Černigovo gubernijose globėjas už savo triūsą, susijusį su turto valdymu, gauna 10% iš atitinkamo turto (globojamojo) tikrai surinktų grynų pajamų“.

tui laikyti. Perteklius turi būti saugojamas globojamajam (III, VI—4 § 2 ir 9 § 3).

V. Globos pabaiga ir jos padariniai.

Globos pabaigą reikia skirti globojamojo asmens atžvilgiu (čia globa visai pasibaigia) ir globėjo atžvilgiu (čia tepasibaigia tik dabartinio globėjo pareiga ir jis turi būti pakeistas kitu). Pirmuoju atveju turima galvoje globojamojo mirtis, jo pilnametystė (III, VI—1), pasišalinusiojo grįžimas (I, V—7). Reikia pažymėti, kad ištekėdama moteris tapdavo pilnamete (III, V—9)[19]). Antruoju atveju globėjo pareiga pasibaigia: kai vyriausias globojamasis sulaukia pilnų metų, tada jis pats ima globoti savo mažamečius brolius ir seseris (III, VI—4 § 2), kai miršta globėjas ir, pagaliau, kai globėjas pašalinamas dėl to, kad nedorai globojo ar eikvojo globojamojo turtą. Šiuo pastaruoju atveju globojamo giminaičiai turi pašaukti globėją į teismą ir įrodyti jo trūkumus. Tada teismas pašalina jį iš globėjo pareigų ir paskiria kitą globėją (III, VI—3 § 3).

Globai pasibaigus, išnyksta visos globėjo teisės ir pareigos. Jei globa visai pasibaigia, tai globojamasis tampa veikslus ir įgyja teisę disponuoti savo turtą. Baigdamas eiti savo pareigas, globėjas turi atiduoti globojamajam, jo įpėdiniams arba naujajam globėjui visą globojamąjį turtą: kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą, visas per globos laiką surinktas pajamas, pinigines ir medaus duokles. Turtas turi būti atiduotas pagal apyrašą ir turi būti toks, koks jis buvo tada, kai globėjas pradėjo globoti. Pavyzdžiui, laukai turi būti tiek pat apsėti, kaip kad tada buvo.

Jei pradedant globoti turtas nebuvo surašytas, tai globėjas turi atsakyti už visa tai, ko trūksta. Teisė reikalauti grąžinti turtą arba atlyginti už jį tuo atveju gali remtis bet kokiu įrodymu (III, VI—4 § 3). Be to, globai pasibaigus, globėjas dar turi teisme duoti smulkią apyskaitą dėl viso globos laiko (III, VI—4 § 3). Teismas gali priversti globėją atiduoti globojamajam turtą ir apyskaitą, jei globėjas pats atsisakytų tai padaryti. Tuo atveju jis turi atlyginti visus dėl to atsisakymo kilusius nuostolius.

---

[19]) Čia dar kartą paminėsime, kad *„lucida intervalla"* metu (III, XI —35) beprotis, kad ir būtų jam paskirta globa, tampa veikslus.

Vaclovas Širvinskas.

Nevedybinių vaikų išlaikymo teisė Užnemunėje.

Suvalkų krašte iki 1913 metų gegužės 13 d. nevedybinių vaikų padėtį tvarkė 1825 m. Civilinis statutas. Šio statuto 305 str. draudžia ieškoti tėvo. Specialaus įstatymo, įpareigojančio tėvą duot išlaikymą savo nevedybiniams vaikams, nebuvo, tad ieškiniams dėl išlaikymo kelti formaliu atžvilgiu buvo užkirstas kelias. Cvil. statuto 303 str. nuostatas, kad tėvai turi išlaikyt ir auklėt savo nevedybinius vaikus, gali kai ką suklaidinti. Atydžiai pažiūrėję, pastebime, kad sakytas 303 str. įdėtas skyriuje, pavadintame „Apie pripažinimą nevedybinių vaikų". Tai rodo, kad 303 str. yra glaudžiai susijęs su Civil. stat. 298 ir 302 str. ir liečia atvejus, nurodytus šiuose straipsniuose, būtent: nevedybinius pripažintus vaikus. Pripažintais vaikais įstatymas laiko tokius nevedybinius vaikus, kurie pripažinti oficialiu aktu ar gimimo metrika. Taigi, aišku, kad Civil. stat. skirsto nevedybinius vaikus į pripažintus ir nepripažintus. Pripažinti nevedybiniai vaikai pagal Civ. stat. 303 str. įgyja teisę reikalauti, kad tėvai juos išlaikytų ir auklėtų. Tokie vaikai net gali paveldėti palikimą (Nap. kod. 757 str.). Nepripažinti nevedybiniai vaikai tėvų atžvilgiu yra visai beteisiai. Tiesa, Civ. stat. 306 str. leidžia ieškoti motinos. Todėl motinos atžvilgiu vaikas visada laikomas pripažintas, ir gali reikalaut, kad motina jį išlaikytų ir auklėtų. Tuo tarpu iš tėvo vaikas galėtų tai reikalauti tik tuo atveju, jei tėvo būtų oficialiai pripažintas savu. Tiesa, ir čia Civ. stat. numato išimtį (299 str.), nustatydamas, kad iš svetimavimo ir kraujomaišos gimę vaikai negali būt pripažinti ir negali ieškoti savo tėvų (307 str.). Bet tas pats statutas numato ir priešingos prasmės įšimtį, būtent, leidžia ieškoti tėvo tuo atveju, jei šis pastarasis buvo pagrobęs moterį ir jei pagrobimo metu ji tapo neščia (305 str.).

Beteisiška nepripažintų nevedybinių vaikų padėtis Suvalkų krašte buvo šiaip taip sunormuota tik 1913 m. gegužės 13 d., išleidus įstatymą „Apie pritaikymą Lenkų karalystei ir Pabaltijo gubernijoms 1902 m. gegužės 3 d. imperatoriaus patvirtintos Valstybės tarybos nuomonės pagrindinių dėsnių, liečiančių nevedybinių vaikų padėties pagerinimą" (Įst. rink. 998 str.).

Šis įstatymas tiesiogiai nepanaikino pirmiau veikusių Civ. statuto straipsnių, liečiančių nevedybinius vaikus, o tik juos papildė naujais ir tuo būdu šiek tiek pakeitė. Visų pirma, jis praplėtė pačių tėvų teises pripažinti savais nevedybinius vaikus, gimusius iš svetimavimo ar kraujomaišos (4 §). Be to, jis leido pripažinti nevedybinius vaikus, sprendžiant teismui bylą dėl alimentų ir net ją išsprendęs (3 §). Svarbiausia 1913 m. įstatymo naujovė yra ta, kad nevedybinio vaiko tėvas, net ir tais atvejais, kai jis nėra pripažinęs vaiko savu (Civ. stat. 298, 305 str. str.), kai pripažinimas negalioja (Civ. stat. 301 str.) arba, kai neleista pripažinti dėl suinteresuotų asmenų prieštaravimo (Civ. stat. 304 str.), turi pagal savo lėšas ir motinos visuomeninę padėtį daryti vaikui išlaikyti išlaidas, jei jis to reikalingas, ligi jis sulauks pilnų metų. Nustatant išlaikymo išlaidų dydį, reikia turėti galvoje vaiko motinos lėšas, kuriomis ji gali prisidėti prie išlaikymo. Jei reikalaujama pažymėtų išlaikymo išlaidų už praėjusį laiką, tai vaiko tėvas turi atlyginti ne daugiau kaip už metus prieš ieškinio pareiškimą (6 §).

Tėvo pripažintų nevedybinių vaikų padėties 1913 m. įstat. nepakeitė. Pripažintų nevedybinių vaikų padėtis išlaikymo ir kitais atžvilgiais pasiliko daug geresnė, negu nepripažintų vaikų, nes jie gali reikalauti iš savo tėvo ne tik išlaikymo, bet ir auklėjimo, kurių nepripažinti nevedybiniai vaikai neturi teisės reikalauti. Be to, nepripažinti nevedybiniai vaikai išlaikymo iš savo tėvo tegali reikalauti tik tam tikromis sąlygomis. Tos sąlygos tokios:

1) išlaikymas nevedybiniam vaikui duodamas tik tuo atveju, jei jis to išlaikymo privalo;

2) išlaikymo dydis nustatomas atsižvelgiant į tėvo lėšas, į motinos visuomeninę padėtį ir į jos išgalėjimą prisidėt prie vaiko išlaikymo;

3) išlaikymas duodamas tol, kol išlaikomasis sukanka pilnų metų, t. y. 21 m.

Analizuojant pirmą sąlygą, tenka pažymėti, kad nevedybinį vaiką tėvas turi išlaikyti ne dėl paties vaiko gimimo ir gyvenimo fakto, bet tik dėl to, kad vaikas privalo išlaikymo ir negali jo pakankamai gauti iš kitur. Kad taip iš tiesų yra, matyt iš Valst. Tarybos nuomonės, pareikštos išleidžiant 1902 m. gegužės 3 d. įstatymą dėl nevedybinių vaikų būvio pagerinimo. Šis įstatymas 1913 m. gegužės 13 d. įstatymu buvo praplėstas ir Suval-

kų kraštui. Valstybės Taryba pareiškė, kad, nors sakytos rūšies ieškinių pasėkos tėvo atžvilgiu ir nėra tokios sunkios, kaip kad motinos atžvilgiu, vis dėlto jų kėlimas teismuose galįs paliesti atsakovo visuomeninę padėtį, įnešti nesantaiką į jo šeimą ir apskritai pridaryti jam dvasinių nesmagumų. Taigi, dėl šių aplinkybių suteikimas teisės kelti panašios rūšies ieškinius gali būti pateisinamas tik būtinumu apsaugoti nevedybinio kūdikio gyvybinius interesus, jei įstatymas neįgalintų priversti tėvą išpildyti savo priedermes. Dėl to prievolės teikti vaikui išlaikymą turi būti uždėta tėvui tik tuo atveju, jei jis to išlaikymo būtinai reikalingas. Iš atpasakotos Valstybės Tarybos nuomonės matyti, kad nevedybinio vaiko tėvo prievolė teikti išlaikymą tėra tik subsidijarinė. Tad jei vaikas turi iš kur nors lėšų išgyventi, bet koks ieškinys dėl išlaikymo, keliamas tėvui, atmestinas.

Nagrinėjant antrąją sąlygą, nustatančią, kad nevedybiniam vaikui išlaikymas turi būt nustatomas pagal tėvo lėšas ir vaiko motinos visuomeninę padėtį bei jos galėjimą prisidėt prie išlaikymo, tenka pastebėt, kad šis įstatymo nuostatas palieka daug laisvės teismui nustatant išlaikymo dydį. Spręsdami šios rūšies bylas, mūsų teismai dar gana dažnai suklysta, nes jie remiasi šalių nurodytų ekspertų parodymais. Tie ekspertai dažniausia neturi jokio supratimo apie šalių ekonominį pajėgumą ir savo parodymus remia vien vietos pragyvenimo brangumu. Be to, teismai dažniausia visai nerenka žinių ir nenustato nevedybinio kūdikio tėvų ekonominio bei socialinio būvio. O tai yra būtina norint tiksliai nustatyti išlaikymo dydį.

Įstatymo numatyta amžiaus riba reikalauti išlaikymo nepripažintam nevedybiniam kūdikiui yra 21 m., t. y. pilnametystė. Kadangi įstat. neuždeda tėvui pareigos duoti lėšų nepripažintam nevedybiniam kūdikiui auklėti, tai aišku, kad ši riba reikalauti išlaikymo yra ganėtina normaliam vaikui, nes, sulaukęs tokio amžiaus, žmogus jau gali sau duoną užsidirbti. Todėl visai suprantama, kodėl įstatymas nustatė vieną amžiaus ribą, tiek aukštos visuomeninės padėties motinos kūdikiui, tiek darbininkės. Kiek kitaip atrodo klausimas tokiais atvejais, kai nepripažintas nevedybinis kūdikis suserga nepagydoma ar sunkiai pagydoma liga ir, sulaukęs pilnų metų, negali užsidirbti pragyvenimui lėšų. Šiais atvejais tėvo prievolė taip pat pasibaigia. Vaikui sulaukus 21 metų amžiaus, visa išlaikymo prievolė tenka motinai, kuri savo kūdikį pripažino, o pripažin-

tiems vaikams tėvų prievolė duoti išlaikymą jokiu amžiumi neribojama. Jei motina negali vaiko išlaikyti, išlaikymo našta, sulaukus jam 21 m. amž., tenka visuomenei bei savivaldybėms. Tuo tarpu vaiko tėvas, net jei ir turtingas yra, nuo šios prievolės atleidžiamas.

Be to, reikia pažymėti, kad 1913 m. įstatymas (7 §), liečiąs nevedybinių vaikų būvio pagerinimą, numato atvejį, kai nepripažinusio tėvo prievolė išlaikyti vaiką nutrūksta anksčiau. Tėvo prievolę nutraukiančia aplinkybe įstatymas laiko nevedybinio vaiko galėjimą užsidirbti sau lėšų arba dukters ištekėjimą. Kadangi tėvas yra įpareigotas išlaikyti nepripažintą nevedybinį vaiką tik būtinam reikalui esant, tai šiam reikalui praėjus ir vaikui galint pačiam užsidirbti lėšų, dukteriai ištekėjus ir gaunant išlaikymą iš savo vyro, prievolė turi pasibaigti. Čia reikia pastebėti, kad mūsų teismai praktikoje retai teprisilaiko 21 m. amžiaus ribos, atiteisdami nevedybiniams nariams išlaikymą, ir dažnai atiteisia berniukams išlaikymą iki 14 m. amžiaus, o mergaitėms iki 16 m. amžiaus. Gal būt, teismai laikosi nuomonės, kad vaikai, sulaukę 14 m. amžiaus, patys užsidirba, o mergaitės — 16 m. amžiaus, taip pat pačios užsidirba arba išteka. Ar šiaip ar taip yra, vis dėlto atrodo, kad įstatymo 7 § nesuteikia teismui tos teisės, nes iš tikrųjų šis § tik leidžia nevedybinio vaiko tėvui pačiam kelti klausimą dėl prievolės nutraukimo, ir neuždeda nevedybinio vaiko motinai prievolės iš naujo kelti bylą ir reikalauti papildomo išlaikymo, kol vaikas sulauks 21 m. amžiaus, jei jis pats neužsidirba.

Taip pat tenka pažymėti, kad įstatymo 10 § numato dalinį išlaikymo prievolės pasikeitimą dėl pasikeitusių aplinkybių. Kokios yra tos aplinkybės, dėl kurių šalys gali prašyti padidinti ar sumažinti atiteistą nevedybiniam vaikui išlaikymą, įstatymas nenurodo. Kadangi šio įstatymo 6 § nustato, kad išlaikymas atiteisiamas atsižvelgiant: 1) į reikalą vaiką išlaikyti; 2) į motinos visuomeninę padėtį; 3) į jos išgalėjimą prisidėt prie išlaikymo ir 4) į tėvo lėšas, tai yra aišku, kad vienai iš šių aplinkybių pasikeitus, šalims atsiranda teisė kelti ieškinį dėl išlaikymo padidinimo ar sumažinimo.

Kadangi įstatymo nustatyta, kad išlaikymas vaikui turi būti duodamas iki jis sulauks pilnų metų, tai kai kam gali kilti klausimas, ar šis išlaikymas turi būt atiteistas iš karto ar terminiais mokėjimais. Kaip aukščiau buvo sakyta, įstatymo 7 ir

10 §§, kartą nustatytas nevedybiniam kūdikiui išlaikymas gali būt pakeistas didesniu ar mažesniu, ar net visai nutrauktas, dar jam nepasiekus 21 m. amžiaus. Todėl, jei teismas nustatytų vienkartinį mokėjimą, šie straipsniai neturėtų jokios prasmės ir būtų nepritaikomi. Be to, šio įstatymo 11 § pasakyta, kad termininiai mokėjimai, šalių susitarimu, globos tarybai tą susitarimą iššiūrėjus ir teismui patvirtinus, gali būti pakeisti vienkartiniu išmokėjimu. Taigi, įsakmiai nurodoma, kad ši prievolė tik specialia procedūra gali būti nustatyta ne termininiais mokėjimais, bet vienkartiniu.

Nustačius išlaikymo teisę nepripažintam nevedybiniam vaikui, kyla klausimas, kaip ši teisė realizuojama tais atvejais, kai miršta prievolės subjektas — tėvas, t. y., ar tokiais atvejais galima reikalauti, kad šią prievolę pildytų likusio po tėvo mirties turto paveldėtojai, ar ne. Įstatyme aiškiai nėra nurodyta, kaip šis klausimas turi būti sprendžiamas, todėl tas dalykas priklauso nuo pažiūros į juridinį išlaikymo prievolės pagrindimą. Žiūrint į šią prievolę kaip į nuostolių atlyginimą ex delicto, tėvo prievolė šiuo atveju, kaip kad bet kuri kita tos rūšies prievolė, turėtų tekti įpėdiniams. Taip pradžioje tą dalyką aiškino savo motyvuose mūsų teismai, net ir Vyr. Tribunolas. Taip aiškindami, mūsų teismai pripažindavo, kad merginai pagimdžius kūdikį, atsiradusius ryšium su jo auginimu nuostolius turi atlyginti kaltininkas. Jei šis pastarasis dar nėra pilnų metų, tai už jį turi atsakyti jo tėvai (Nap. kod. 1384 str.). Reikia pasakyti, kad mūsų teismai, laikydami nevedybinio kūdikio išlaikymą atlyginimu už žalą ir nuostolius, vis dėlto griežtos logikos neišlaikė, nes leisdavo tėvui alimentų bylose atsikirsti pagrindu *plurium concubentium* (kai kūdikio motina koncepcijos metu turi lytinius santykius su keliais vyrais; nusikaltimo atveju esti solidari atsakomybė). Pažiūra, kad nevedybinių vaikų išlaikymas kilęs iš atlyginimo už žalą ir nuostolius, juridiniu atžvilgiu yra galima tik tais atvejais, kai esama nusikaltimo kūdikio motinai. Bet ir šiuo atveju tokio ieškinio teisė atsiranda tik motinai, o ne kūdikiui. Visai kitaip esti, kai nevedybinio vaiko motina pati yra geruoju sutikusi turėt lytinius santykius ir numačiusi, kad dėl tų santykių gali gimti vaikas. Aišku, šiuo atveju nuostolių atlyginimo ir nusikaltimo, net ir neatsargumo, įžiūrėti negalima, o įstatymas neužkerta kelią ieškoti kūdikiui išlaikymo. Taigi, iš viso to aišku, kad nevedybinio vaiko išlaikymo prie-

volė yra greičiau kilusi iš to paties pagrindo, kaip kad tėvų prievolė savo vaikams, negu iš atlyginimo už žąlą ir nuostolius. Tokią pažiūrą paremia šio įstatymo 12 §, nustatąs, kad nevedybiniai vaikai, tėvo norėti pripažinti, bet kuriems jo pripažinimas negali turėti juridinių pasėkų (Civ. įst. 301 str.), ar neleistas dėl suinteresuotų asmenų prieštaravimo (Civ. stat. 304 str.), turi teisę gauti išlaikymą iš likusio jų mirusio tėvo palikimo. Išlaikymo negali gauti nepripažinti ir nenorėti pripažinti nevedybiniai vaikai, nes šiems tos teisės nesuteikiamos. Taigi šiuo pabrėžiama nevedybinių vaikų išlaikymo teisės asmeniškas pobūdis. Ta teisė baigiasi drauge su teisės ir pareigos subjektų mirtimi, išskyrus įstatyme nurodytą specialų atvejį, kuris kaipo toks negali būti praplečiamai aiškinamas. Pastaruoju laiku Vyriausiasis Tribunolas pasisakė (1935 m. sprendimas Nr. 522), kad prievolė teikti išlaikymą nevedybiniam vaikui yra asmeninė prievolė to kūdikio tėvo. Išlaikymą turi teisę gauti iš tėvo palikto turto tik tuomet, kai jo pripažinimas negalėjo turėti jokių teisinių pasėkų ar nebuvo leistas suinteresuotų asmenų. Jei taip nėra, tai išlaikymas iš tėvo palikto turto negali būt atiteisiamas. Tas pat tenka pasakyt ir dėl įsiteisėjusių sprendimų bei sutarčių, sudarytų dar gyvam esant prievolės subjektui — tėvui, nes iš tikrųjų prievolės pobūdis nepasikeičia ir pati prievolė lieka glaudžiai susijusi su turinčiu ją vykdyti asmeniu, kuriam mirus galima reikalaut, kad įpėdiniams šią prievolę nutrauktų. Visi mokėjimai, kurių mirusis neatliko ir kurių terminas buvo suėjęs, yra jau paprasta skola, gulanti ant mirusiojo turto, ir įpėdiniams privaloma. Taip pat reikia pastebėt, kad nei 1913 m. įstatymas, nei Civ. statutas nesuteikė nevedybiniams vaikams, net ir pripažintiems, teisių ieškoti išlaikymo iš tėvo ar motinos giminių, jei tėvai neturi pakankamai lėšų. Tuo tarpu Civ. stat. 302 str. įsakmiai pasakyta, kad nevedybiniai vaikai, nors ir pripažinti, neturi vedybinių vaikų teisių, todėl analogija jiems negali būt taikoma.

Kadangi nevedybinio vaiko išlaikymo prievolė yra asmeninio pobūdžio, tai ją vykdyti gali reikalauti tik tos teisės subjektas — nevedybinis vaikas. Vaikui esant neveiksliam, prievolės reikalavimo teisė atitenka globos tarybai, kuri sudaroma mažamečio asmens ir turto priežiūrai. Kadangi nevedybinio vaiko motina yra artimiausia jo giminaitė ir paprastai vyriausia glo-

bėja, tai ji gali vaiko vardu kelti ieškinį teisme ir jam atstovauti. Kad iš tikrųjų taip yra, matyti iš 1913 m. įstatymo 11 §, kur pasakyta, kad šalių susitarimu, iššiūrėjus globos tarybai, vykdančiai prievoles šeimos tarybos, termininiai išmokėjimai gali būti pakeisti vienkartiniu išmokėjimu, pritaikius atatinkamas apsaugos priemones, kad tos sumos būtų eikvojamos tam reikalui, kuriam jos yra skirtos. Taigi, ne vaiko motinos susitarimu su atsakovu termininiai mokėjimai gali būt pakeisti vienkartiniu atlyginimu ir ne motinos valia pinigai gali būti leidžiami, o tik globos tarybai klausimą iššiūrėjus, sutikus ir nustaičus pinigų leidimo būdą. Tai aiškiai rodo, kad ne motina, bet vaikas yra laikomas ieškovu. Tiesa, teismo praktika dar nėra ta prasme pasisakiusi, nes pirmiau mūsų teismai, atiteisdami nevedybiniams vaikams išlaikymą, vadovavosi pažiūra, kad tas išlaikymas yra atlyginimas nuostolių kūdikio motinai. Tada ir Vyriausiasis Tribunolas buvo kategoriškai pasisakęs, kad ieškinį turi kelti motina, savo vardu, nes vaikas byloje nedalyvaująs. Vyriausiojo Tribunolo pažiūrai dėl išlaikymo pagrindo pasikeitus, naujų sprendimų dar nepadaryta, o žemsniose teismo instancijose dar ir dabar bylas kelia nevedybinių vaikų motinos savo vardu, ir teismai dar atiteisią ieškinį motinai, o ne vaikui.

Pirmiau mūsų teismai dažnai leisdavo išlaikymo bylas baigti kūdikio motinos susitarimu su atsakovu arba šalių priesaika, ir Vyr. Tribunolas tai laikė teisėtu dalyku. Bet dabar, pakitėjus pažiūrai dėl išlaikymo prievolės pobūdžio ir nustačius, kad ieškovu byloje yra ne motina, o vaikas, tektų prieiti išvadą, kad alimentų bylų baigti negalima, nes dėl mažamečių bylų prisiekti draudžia Civ. proc. įstat., o susitaikyti galima tik sutikus globos tarybai.

1913 m. įstatymas nustatė, kad nevedybinio vaiko tėvas gali būti verčiamas vaiką išlaikyti, bet visai nenumatė būdo, kaip įrodinėti, kad kas yra kūdikio tėvas, palikdamas įrodinėjimo būdą nustatyti bendromis taisyklėmis ir leisdamas teismams vienaip ar kitaip vertinti patiektus įrodymus. Kai prievolė išlaikyti vaiką yra laikoma asmeninio pobūdžio prievole, tai savaime suprantama, kad teismui tenka tiksliai nustatyti, kad vaiko tėvas tikrai yra tas asmuo, kuriam ieškinys keliamas. Tuo būdu tais atvejais, kai nevedybinio vaiko motina koncepsijos metu yra turėjusi santykių su keliais vyrais, klausimas

dėl tėvo tikrumo teismui palieka abejotinas ir tai sudaro rimtą pagrindą ieškinį atmesti.

Veikiantieji pas mus įstatymai gana nelygiai traktuoja vedybinius ir nevedybinius vaikus. Gal būt, tuo norima smerkti neteisėti vyrų santykiai su moterimis, bet tuo pasmerkiami niekuo dėl tų santykių nekalti vaikai. Nors nevedybinių vaikų būvio negalima sulyginti su vedybinių vaikų būviu, — sulyginant būtų lyg ir pripažįstama poligamija, — bet vis dėlto kultūrinėje valstybėje dabartinis nevedybinių vaikų būvis yra per daug beteisiškas.

——/——

St. Pračkaila.

Ipotekos įgyvendinimas.

1938.I.1. pradeda veikti Ipotekos įstatymas (V. Ž. Nr. 560). Tai gana svarbus, seniai lauktas ir didelės reikšmės mūsų teisiniam ir ekonominiam gyvenimui turįs žygis. Visi gerieji ipotekos savumai visai iškils aikštėn tik tada, kai ji pradės veikti, o tai, visų pirma, priklausys nuo racionalaus ir tinkamo ipotekinės sistemos įgyvendinimo. Paties įstatymo tiek forma, tiek turinys yra gana komplikuoti, ypač dėl to, kad juo keičiama visa eilė dabar veikiančių proceso ir materialinės teisės nuostatų. Įstatymo aiškinamojo rašto ir komentarų nėra. Todėl teisininkams nelengva bus juo naudotis. Tai ypač pajus tie žmonės, kuriems teks pats ipotekos darbas dirbti. Praktika ir sistema teks patiems parengti, nes patyrimo nebuvo kur įgyti. Teks užpildyti visos tos spragos, kurios atsiras įstatymą bevykdant.

Tikslus ir tvarkingas Ipotekos įstatymo įgyvendinimas ir tolesnis jos veikimas priklausys: 1) nuo sumanaus ir apgalvoto Notariato sistemos pakeitimo ipotekine sistema ir nuo Notariato likvidacijos, 2) nuo gerai paruoštų ipotekos darbui dirbti tarnautojų ir 3) nuo atitinkamų būstų.

1. Notariato likvidacija. Tai pats opiausias ir sunkiausias išspręsti klausimas. Ipotekos įst. pradėjus veikti, Vyr. Notaro įstaiga panakinama, o visos knygos, bylos ir rejestrai, Teisingumo Ministerio nustatyta tvarka, atiduodami ipotekos įstaigoms. Vyr. Notaro neiššiūrėtus aktus tvirtina

ipotekos teisėjas Notariato įst. nustatyta tvarka (perein. nuost. 4 str.). Tiek įstatyme tėra pasakyta dėl Notariato likvidacijos. Iš pažiūros viskas atrodo labai gražiai. Bet kiek labiau įsigilinus į reikalą, tuoj susiduriama su beveik neįveikiamais sunkumais ir kliūtimis.

Notariato archyve šiandien yra per pusę milijono įvairių bylų ir knygų*). Suskaldyti visa tai į 17 dalių (tiek notar. apima apskričių) ir tvarkingai perduoti ipot. įstaigoms beveik neįmanoma dėl įvairiausių pasikeitimų, įvykusių nuo notariato įvedimo (1883 m.) iki dabar. Pirmiausia, administracinis Lietutos suskirstymas kelis kartus keistas ir jau nebeatitinka dabartinį suskirstymą. Miestų ribos žymiai praplėstos ir tai, kas seniau buvo valsčių ribose, dabar priklauso miestams. Vykdant žemės reformą, padaryta masinių pakeitimų: suskaldyti dvarai, pakeisti vietovių pavadinimai, įkurtos naujos viensėdijos ir t. t. Taip pat daug kas pakitėjo dėl činčo ir neterminėnės nuomos teisių likvidavimo ir dėl kaimų išskirstymo viensėdžiais. Dalis archyvo karo metu yra dingusi. Iki buvo gautas iš Rusijos archyvas, naudotasi specialiais pagelbiniais rejestrais ad hoc. Todėl yra vieno ir to paties asmens turtų užrašytų keliose vietose. Dėl rejestrų stokos ir del jų netinkamumo (1919—1921 m.) daug turtų ir įvairių jų pasikeitimų to pat asmens tęsiasi per kelis rejestrus, nes tiems turtams skirtų rejestruose lapų nepakako. Tas pat pasakytina dėl esamų įkaitinių draudimų, ypač dėl tų, kurie yra prieškarinių laikų.

Tuo būdu bent kiek tvarkingesnis archyvo suskaldymas ir perdavimas pareikalautų gana daug laiko ir intensyvaus darbo, ypač dėl to, kad daug rejestrų ir raidynų tektų perrašyti, pritaikant dabartiniam apskričių suskirstymui, o draudžiamuosius ir atleidž. straipsnius — ardyti ir daryti atranką, nes čia perrašinėjimas neduotų vaisių. Šito darbo Notariatas esamomis pajėgomis iki 1938 m. bepajėgtų atlikti.

Perduodant ipotekos įstaigoms tik antrojo periodo (nuo 1919 m.) rejestrus ir bylas, archyvo suskaldymo darbas kiek palengvėtų. Bet tai padaryti vargu bus galima. Iš vienos

---

*) 1. 1799—1917 m. laikotarpio: 7150 įvairių knygų, 457 aktų pripažinimo rejestrai ir 214.601 byla; iš viso 222.208;

2. 1919—1937.VIII.1 laikotarpio — 1.770 įvairių knygų, 1.250 aktų pripaž. rejestrų ir 286.170 bylų; viso šio laikot. yra 289.190. Iš viso archyve yra 511.398 įvair. knygos ir bylos.

pusės, tai lyg ir prieštarautų įstatymui (per. n. 4 §), kuris numato visų bylų, knygų ir rejestrų perdavimą, o ne jų dalies. Iš antros pusės, būtų žymiai apsunkintas ipotekos veikimas. Užtenka prisiminti, kad notariato rejestruose padaryti įrašai patys savaime priverčiamosios galios neturi. Jais vadovaujamasi tiek, kiek jie paremti formaliais aktais ir dokumentais. Dėl esamos rejestruose daugybės klaidų (ypač iš seniau), atliekant bet kurį veiksmą, tenka peržiūrėti pačius dokumentus, kaip įrašų buvimo pagrindą, o čia reikalingos bylos ir aktų knygos. Tai patvirtina ir Ipot. įst. 367 str., kuriuo knygų vedėjas, steigdamas turto ipotekos bylą, įpareigojamas patikrinti Vyr. Notaro tvirtinamųjų aktų knygas ir tvirt. bylų rejestrus. Daiktinės teisės, nustatytos prieš Ipot. įst. pradedant veikti, palieka galioti (per. n. 2 str.). Kadangi per 8 mėn., įst. pradėjus veikti, aktai dar galės būti daromi senąja tvarka*), tai visus reikiamus dokumentus teks būtinai turėti. Žinoma, trūkstančių žinių ir dokumentų ipotekos įstaigos kiekvieną kartą galėtų betarpiškai reikalauti iš notariato archyvo, bet tai labai vilkintų darbą ir sudarytų nuostolių tiems asmenims, kuriems tektų dokumentus tuojau sudaryti. Antra vertus, šioms žinioms teikti tektų sutelkti į archyvą didesnis darbininkų skaičius, ir tai padidintų iždo išlaidas. Išvada tokia, kad not. archyvą visiškai suskaldyti ir perduoti ipot. įstaigoms neįmanoma, o ipotekos įstaigos, be archyvo, kaip visų savo veiksmų pagrindo, negali pradėti darbo. Vadinasi, ipotekinę sistemą tektų vykdyti taip, kad ipotekos įstaigoms tereikėtų atiduoti kuo mažiausia Notariato archyvo dalis, kurią remiantis būtų galima greitai ir tiksliai atlikti visos turtinės operacijos.

Notariato likvidacija ir leidimas šalims daryti aktus senąja (notarine) tvarka yra du kiek nesuderinamu dalyku. Notariatas iš dalies veiks per ipotekos įstaigas, vadinasi, joms, be ipotekinių rejestrų, dar teks vesti Notariato rejestrus ir kitas tam darbui reikalingas knygas. Čia dar iškyla Notariato archyvo lemiamas vaidmuo. Be achyvo negalima jokio akto surašyti. O tokių aktų, reikia manyti, bus nemaža**). Kiekviena nauja

*) Tai sudarys tik painiavų, nes sudarant aktus būtinai reikės atlikti ir kiti darbai senąja tvarka, pav., turto įregistravimas ir t. t., ko įstatymas nenumato.

**) Iki 1937.VIII.1 tik Notariate yra 8.982 neišžiūrėti aktai; iki metų pabaigai tas skaičius prašoks 12.000.

tvarka sunkiai prigyja. Iš dalies tokius aktus daryt skatins notarai, kuriems senoji tvarka daug patogesnė (Ipot. įst. 300 str.). Antra vertus, ji patogesnė ir aktų dalyviams, nes turtą į rejestrus galima bus įrašyti greitai, be jokių naujų formalumų, ir svarbiausia tai, kad, surašius aktą, nereikės tuojau mokėti pripažinimo ir kitų mokesčių, kaip kad reikalauja Ipotekos įstatymas (302, 304 str.). Vadinasi, ipotekos įstaigos pirmaisiais veikimo metais bus apkrautos veik tik notariato darbu. Toks paralelizmas labai apsunkins ipotekos veikimą, ypač dėl to, kad ipot. įstaigoms teks tiekti žinias ir informacijas notarams dėl jų tarnybinių funkcijų, numatytų Not. įstatymo, ir atlikti kitas specifinis Notariato darbas. O neturint viso notariato archyvo, tai įvykdyti nebus lengva. Taigi, Notariatui panaikinti rimto pagrindo nėra. Senuosius reikalus tektų leisti baigti pačiam Notariatui, kuris turi jau nusistojusią praktiką ir tradicijas, o ipotekos įstaigoms pavesti tik ipotekos funkcijos.

T a r n a u t o j a i. Apylinkės teisėjas kartu yra ir ipotekos teisėjas (T. santv. įst. 288[2] str.). Jam teks ir Vyresniojo Notaro funkcijos, nes per 8 mėn. aktai galės būti daromi senąja tvarka (Per. nuost. 8 §), ir visus iki šiol neišžiūrėtus aktus teks tvirtinti teisėjui (P. n. § 4). Netenka aiškinti, kad tai yra labai didelis ir reikalaująs atitinkamo prityrimo darbas, su kuriuo teismams iki šiol beveik neteko susidurti. Turėdami šiaip pakankamai darbo, teisėjai, be abejo, šių pareigų neįstengs tinkamai atlikti, o skirti šiam tikslui specialius teisėjus kiekvienai apskričiai būtų perdaug didelės išlaidos. Tokiu būdu didesnė dalis viso ipotekos ir notariato darbo teks dirbti ipotekos knygų vedėjams, kuriuos įstatymas (T. santv. 288[3] str.) įpareigoja vesti tik raštinę.

Kas gi bus tie ipotekos vedėjai? Teismų santv. įst. 288[5-6] str. (V. Ž. Nr. 559) pasakyta, kad juos skiria Teisingumo Ministeris ir kad, prieš pradėdami eiti pareigas, jie egzaminuojami, ar moka taisyklingai rašyti aktus ir vesti ipotekos knygas. Kokių bus reikalaujama iš jų kvalifikacijų ir bendro teisinio nusimanymo, neaišku. Reikia manyti, kad jais galės būti skiriami asmens, nebaigę aukštojo mokslo, ir kad dėl to jiems negalės būti skiriamas kiek aukštesnis atlyginimas. Iš dalies tai yra pateisinama, nes tuo tarpu neturime kvalifikuotų šios srities darbininkų. Bet, antra vertus, žemas atlyginimas nepritrauks šiam darbui gabesnių ir labiau prityrusių žmonių. Be abejo,

dauguma šių pareigų atiteks dabartiniams Notariato tarnautojams. Bet ir jie neturi pakankamai žinių, ir ypač jiems trūksta praktikos. Notariatas ir ipoteka yra du visai skirtingi dalykai. Neišėjusių atitinkamo teisių mokslo ir neturinčių reikiamo prityrimo ipotekos darbininkų darbas nebus našus, ypač dėl to, kad ipoteka yra įpinta į dabar veikiančias teisines sistemas ir kai kurias jų beveik iš pagrindų keičia. Žinoma, Notariato tarnautojai geriau sugebės atlikti šį darbą, nes jis jiems artimesnis ir suprantamesnis, bet ir jais per daug pasikliauti negalima. Vargu bau čia ką bepadės būsiamieji egzaminai. Kol nėra išdirbtos knygų vedimo tvarkos ir kiek nusistojusios praktikos (Ip. įst. 130 str.), iš egzaminuojamųjų tegalės būti reikalaujama daugiau teorinių žinių, o tai nedaug pravers praktikos reikalui. Egzaminai aktams rašyti tuo tarpu neturi reikšmės, nes ipotekos vedėjai aktus tegalės rašyti nuo 1939 m. (Per. n. § 9).

Tuo būdu tinkamus visais atžvilgiais ipotekos knygų vedėjus turėsime tada, kai jiems teks praktiškai tos srities darbą dirbti ir įgyti reikiamų žinių. Tam reikalingos tinkamos sąlygos. Dėl jų stokos, kiekvienoje apskrityje susidarys kitokia tvarka ir skirtinga praktika, o tai labai negeras dalykas. Kadangi ipotekos knygų vedėjai bus vieninteliai naujosios tvarkos kūrėjai ir piliečių informatoriai, tai jų tinkamu šiam darbui paruošimu reikia itin susirūpinti.

B ū s t a i. Tai taip pat gana aktualus klausimas. Kiekvienai ipot. įstaigai turėtų tekti daugiau kaip 30.000 įvairių knygų ir bylų (511.398 : 17 = 30.082). Tai sudaro ir skaičiumi ir tūriu gana didelį archyvą, kuriame yra itin brangių ir tinkamos apsaugos reikalingų dokumentų, pvz., aktų knygos, aktų rejestrai ir tvirt. bylų (pripažinimo) rejestrai. Čia pat tuoj prisidės dar didesnės reikšmės turinčios ipotekos bylos ir knygos, kurių įrašai savaime turės priverčiamosios galios, o taip pat aktų knygos bei notarų rejestrai, kurie iki šiol būdavo perduodami Notariato archyvui (Not. įst. 34 str.). Tokiam archyvui laikyti reikalingas erdvus, saugus ir kitais atžvilgiais tinkamas būstas.

Apylinkių teismai iki šiol neturėjo labai erdvių ir teismo reikalams pritaikytų būstų. Prijungus prie teismų antstolius, teko dar labiau susispausti. Dar labiau susispausti vargu bus galima, o ipotekos darbui dirbti ypač reikia daug erdvės. Ki-

taip, nebus įmanoma operacijos su didžiuliais rejestrtais ir aptarnavimas interesantų, kuriems ipot. viešumas leidžia plačiai naudotis ipot. žiniomis (6 ir 146 str.). Patogių ir saugių archyvų teismai veik visai neturi. Tam tikslui naudojami raštinių būstai. Gal būt dėl to jau yra įvykę keletas gaisrų ir vagysčių.

Tuo būdu erdvių ir tinkamų archyvų reikalas yra pirmutinė ir būtina sąlyga ipotekos darbui normaliai ir našiai dirbti. Norint tai įvykdyti reikia kiek ilgesnio laiko ir didesnių išlaidų.

Kaip turėtų būti įgyvendinama ipoteka. Visiems nurodytiems sunkumams ir kliūtims nugalėti reikėtų ipoteką kuriam laikui (1—2 metams) centralizuoti, t. y. visas jos įstaigas, išskyrus Užnemunės įstaigas, sukoncentruoti vienoje vietoje, ir jas decentralizuoti tik tada, kai ipotekai bus padėti tvirti pagrindai. Tai įvykdyti galima dvejopu būdu: 1) nenaikinant Vyr. Notaro įstaigos, pavesti jai atlikinėti ir ipotekos funkcijos, suteikus vyr. notarui ir jo padėjėjams ipotekos teisėjų teses, kiek tai liečia grynai ipotekinį darbą, o knygų vedėjų — kitiems Notariato tarnautojams, arba 2) panaikinant Notariatą, paskirti keletą specialių ipotekos teisėjų ir knygų vedėjų, pavedus jiems ipotekos ir Notariato funkcijas. Tam tikslui bereikėtų ipotekos įst. pereinamuosius nuostatus šiek tiek pakeisti.

Taip ipoteką įgyvendinant, naudos būtų nemaža:

1) būtų galima išvengti per didelio archyvo suskaldymo, kuris, tarp kita ko, turi ir mokslinės reikšmės. Centralizacijos metu daugis turtų (arba ir visi) būtų perkelta į ipotekos knygas (364 str.) ir tuo būdu dabartinių notariato rejestrų, knygų ir bylų ipotekos įstaigoms nereikėtų. Turint šalia archyvą ir jį gerai pažįstančius žmones, visą turtą galima daug sparčiau perkelti, nekaip tai atliktų atskiros ipotekos įstaigos;

2) būtų galima nustatyti vienodą ir pastovią knygų vedimo tvarką, (tai itin svarbu), išdirbti vienodą praktiką ir operacinę techniką. Paskum ipotekos įstaigoms nereikėtų viską kurti iš naujo, o tik tęsti pradėtą darbą;

3) bendromis jėgomis būtų žymiai lengviau įveikti visi ipot. įstatymo vykdymo sunkumai ir išaiškinti bei sunormuoti tie teisės ir praktikos klausimai, kurie bus sunku įgyvendinti;

4) būtų galima parengti visais atžvilgiais tinkamas ipotekos vedėjų ir kitų tarn. kadras, nes reikiamą prityrimą tega-

lima įgyti tik dirbant. Taip pat paaiškėtų kiekvienai ipotekos įstaigai reikalingas tarnautojų skaičius. Kandidatus ipotekos vedėjų vietoms reikėtų egzaminuoti tik tada, kai jie ipotekos darbą dirbdami bus įgiję prityrimo;

5) turint prityrusių žmonių, lengva būtų rašyti aktus senąja tvarka ir dirbti notarų darbą. Tokiu būdu ipotekos teisėjams paskui nebereikėtų eiti vyr. notaro funkcijų ir specialiai studijuoti visus su tuo darbu susijusius įstatymus bei praktiką;

6) žinant perduotino archyvo tikrąjį kiekį, savaime paaiškėtų ipotekos įstaigoms reikalingų būstų ir archyvo dydis. Visa tai pamažu galima būtų parengti;

7) Notariato ir ipotekos darbas nė kiek nesutriktų: būtų išvengta įvairių galimų painiavų ir nesusipratimų ir svarbiausia tai, kad žmonės be kokio žymesnio apsunkinimo galėtų atlikti visus savo reikalus skubiai, tuo pačiu įsisąmonindami naujosios tvarkos reikalavimus.

Užnemunės ipoteka eitų savo keliu, nes dabartinės jos bylos ir knygos sudaro sudėtinę ipotekos bylų dalį (per. n. § 5), ir į ten nieko iš kitur nereikėtų perduoti.

—/—

J. Mičiulis.

Teisininkai ir lietuvių kalba.

Visiems žinoma, kad daugumas ne tik Lietuvoje gyvenančių kitataučių, bet ir pačių lietuvių nemoka tobulai lietuviškai nei rašyti, nei skaityti. Taip yra dėl mūsų bendrinės kalbos jaunumo ir jos mokymo nesuvienodinimo. Daug čia nusveria ir tai, kad vyresnieji mūsų veikėjai menkai arba ir visai tos kalbos mokyklose nesimokė. Šia kalbos būkle sielojasi ne tik tautiškumą branginą lietuviai, bet ir kiekvienas, kas nuoširdžiai nori gerai išmokti lietuvių kalbą. Pastaruoju laiku tuo susirūpino ir tam tikri valdžios organai. Jie gali sunormuoti kai kuriuos rašybos neaiškumas, gali ją suvienodinti, bet jie negali kiekvieną žmogų išmokyti taisyklingai sudaryti sakinius, gražai juos ištarti, nevartoti barbarizmų ir t. t. Mokyklos nieko čia ūmu laiku padėti negali.

Matydami bendrą nuotaiką ir pasiryžimą kalbos kultūrai kelti, mes, teisininkai, negalime šiam darbui nepritarti ir neiti į talką. Sakyčiau, šioj dirvoj dirbti mūsų priedermė yra viena pirmųjų. Teisininkai rašo ir kalba skaitlingai auditorijai, kuriai jų žodis yra autoritetingas ir dažnai privalomas, kaip kad įstatymai, sprendimai, įvairūs nutarimai ir šiaip juridinės tezės. Turinio prasmė yra glaudžiai susijusi su žodžiais ir raidėmis. Nevykusiai suredaguoti įstatymai bei teismų sprendimai kelia daug nesusipratimų, dažnai ką nuskriaudžia, tenka juos taisyti ir aiškinti. Be to, juos skaito ir jais remiasi daugelis žmonių, tad svarbu, kad ne tik jų prasmė nekeltų abejonių, bet ir tai, kad jie būtų parašyti taisyklinga ir stilinga kalba. Kitaip, jie žmones autoritetingai tolintų nuo lietuvių kalbos dvasios. Tą patį galima pasakyti ir dėl advokatų, prokurorų, teisėjų kalbų teismo salėje. Be paminėtų negerovių, čia nevykę pasakymai, negraži kalba bei tartis dažnai kenkia teismo rimtumui, nes nevietoje prajuokinama publika.

Kas metai įstoja į teismus dirbti nemažai jaunųjų teisininkų, turėjusių progos geriau išmokti ir mokančių lietuvių kalbą. Deja, ir jie, ar dėl nepakankamo pasiryžimo ginti kalbos teises, ar dėl juridinio neprityrimo, nedaug ką nuveikia, greičiau juos pačius nugali iš anksčiau įsigalėjęs teismų darbe formalizmas, įvairių išsireiškimų ir posakių šablonas. Teismo kandidatas, nepakankamai suprasdamas „neliečiamų" formulių prasmę, ar bijodamas priekaištų iš vyresniųjų, nedrįsta pavartoti kitokią, lietuviškos dvasios redakciją ir pamažu įpranta neboti kalbinių taisyklių. Kalbos gerbėjams bus lengviau atsispirti tada, kai bus autoritetingai nustatyti lietuviški juridiniai terminai. Jei nebus atgaivinta valstybinė terminologijos komisija, tai daugiausia pagalbos čia tenka laukti iš Lietuvių Kalbos Draugijos Terminologijos Sekcijos, kuri savo darbų eilėje kada nors atras mūsų terminus.

Šiaip jau dar iki šiol mūsų teismuose galima išgirsti ir pasiskaityti lietuvių kalba nelietuviškų žodžių ir sakinių, pvz.: *teks priimti priesaiką* (vietoj „teks prisiekti"), *išnešė sprendimą* (= nusprendė), *patiekė įgaliavimą (surašytą)* (= įteikė įgaliojimą), *davė įgaliojimą* (= įgaliojo, žodžiu), *einant* arba *sulig šiuo straipsniu* (= šiuo straipsniu, arba pagal šį straipsnį), *pridavė liūdytojus* (= įrašė, prašė pašaukti liudytojus), *užvedė bylą* (= iškėlė bylą), *atidarė posėdį* (= pradėjo posėdį),

siunčiu Jūsų parėdymui (= siunčiu Jums, Jums žiniai, nuožiūrai), *siunčiant raštą, teismas prašo* (= siųsdamas raštą, teismas prašo), *remdamasis viršišdėstytu* (= remdamasis aukščiau išdėstytu), *šį klausimą teismas rišo prie uždarų durų* (= šį klausimą teismas sprendė, arba svarstė, uždaromis durimis), *duoda skundą ant savo kaimyno* (= skundžia savo kaimyną), *padarė sunkų kūno sužalojimą* (= sunkiai sužalojo kūną).

Negeresni ir kirčiavimo reikalai. Be tarmiškų kirčių, teismuose kasdien tenka išgirsti klaidingai kirčiuojant tokius žodžius, kurie vienodai turėtų būti kirčiuojami visomis tarmėmis. Sakoma: dokùmentas, departàmentas, èkspertas, pròcesas, protòkolas, àtstovas, sekrètorius, advòkatas, solidáriai, ekspertýza, temperatúra, mašína, teisė̃, pàskelbė, nùsprendė, panáikino, nutárimą, sąžinīngai, sùtartis, tardýtojas, telèfonas. Iš tikrųjų, šie žodžiai turėtų būti kirčiuojami: dokumeñtas, departameñtas, ekspeřtas, procèsas, protokòlas, atstõvas, sekretõrius, advokãtas, solidariaĩ, ekspertyzà, (teisingiau — ekspertìzė), temperatūrà, mašinà, téisė, paskélbė, nuspréndė, panaikìno, nutarìmą, sąžiningai, sutartìs, tárdytojas, telefònas.

Dar dėl tarmių. Atrodytų, kad teisininkai daug nenusidės, kalbėdami kuria tarme ten, kur žmonės ta tarme kalba. Tačiau nederėtų tarmiškai kalbėti ten, kur žmonės tos tarmės nepažįsta, kur ji atrodo keista, juokinga. Nuo to gali nukentėti teisininko orumas. Rimtame teismo darbe geriausia tinka vartoti mūsų bendrinė kalba.

Šios pastabos gal mažai kam bus naujos. Tačiau ir patsai mūsų kalbinių ydų priminimas yra naudingas. Turėdami galvoj, kad netobulai mokame kalbą, galime kasdien save kontroliuoti, ką skaitydami ar rašydami, ir tobulintis. Tuo susidomėję greičiau ir naudingos literatūros pasirūpinsime. Rekomenduotina yra žurnalas „Gimtoji Kalba“, Pr. Skardžiaus „Bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimas“, kuris yra prieinamesnis (siauresnis ir aiškesnis), negu P. Butėno „Akcentologijos vadovėlis“, ir kt.

„Teisės“ žurnalo redakcija, pritardama teisėjo J. Mičiulio iškeltam klausimui, prašo gerbiamuosius skaitytojus pateikti reikalingą tam dalykui sutvarkyti medžiagą. Mat, profesoriai

Skardžius ir Salys pažadėjo padėti teisininkams sudaryti reikalingus terminus, jei tų terminų projektus, pažymėdami jų reikšmę ir duodami vertimus į svetimas kalbas, pateiks patys specialistai. Lietuvių Kalbos Dr-jos nustatyti teisiniai terminai su paaiškinimais būtų dedami „Teisės“ skiltyse.

Dr. G. Rutenbergas.

—/—

Lietuvos privatinės tarptautinės ir tarpsritinės teisės klausimai.

I. Skolininko pareiškimas apie turimas lėšas pagal Klaipėdos Krašte ir Didžiojoj Lietuvoj veikiančius įstatymus.

Prieš kurį laiką viename Klaipėdos Krašto teisme buvo iškelta byla dėl šaukimo skolininko prisiekti (Offenbarungseid) apie savo turimas lėšas (Z.P.O 807, 883, 900—903 str.). Tas skolininkas, kurs prieš vienerius metus Didžiosios Lietuvos teisme buvo davęs neprisiekdamas (mūsų Civ. proc. įst. to nenumato — 1222[4=10] str.) parodymus apie savo turimas lėšas, taip atsikirto: „Prieštarauju skolintojo reikalavimui prisiekti apie turimas lėšas, nes jau 1936 m. gegužės mėn. apylinkės teisme daviau savo turto sąrašą, ypačiai aiškinau visus savo reikalavimus ir skolas. Šį sąrašą reikia laikyti atstojant priesaiką, nes priesaikos apie turimą turtą reikšmė tokia: išaiškinti skolintojui visą skolininko turto padėtį“. Klaipėdos valsčiaus teismas nutarė dėl šio prieštaravimo „išgirsti skolintoją“.

Kyla klausimas, ar Z.P.O nurodytas „Offenbarungseid“ ir Civ. proc. įstatymo numatytas pareiškimas dėl lėšų vienas nuo antro skiriasi, ar juodu sutampa. Norint šį klausimą išspręsti, reikia palyginti Didž. Lietuvoj ir Klaipėdos Krašte veikiančius atitinkamus nuostatus.

Visų pirma krinta į akį svarbiausias skirtumas tarp „Offenbarungseid“ ir „šaukimo lėšoms nurodyti“, t. y. priesaikos reikalavimas pirmuoju atveju ir, priešingai, visiškas jos nenumatymas antruoju atveju. Toliau, Civ. proc. įst. 1222[5] taria, kad skolininkas gali atsisakyti duoti parodymus apie savo lėšas, ir dėl to jo bausti negalima. Tuo tarpu Z.P.O. 901 str. numato, kad skolininką galima suimti, jei jis paskirtu laiku neatvyktų

į teismą prisiekti. To paties Z.P.O 902 str. sakoma, kad skolininkas nepaleidžiamas tol, kol neprisiekia. Civ. proc. įst. 1222[9] str. numato tik tai, kad skolininką galimà varu atvesti į teismą, jei jis, be pateisinamų priežasčių, pats neatvyksta. Pagaliau 1222[10] str. nustato, kad teismas gali įsakyti ieškoti skolininko per policiją, jei šis pastarasis pasislėptų iš gyvenamosios ar būvamosios vietos. Tačiau jokios priverčiamosios priemonės duoti parodymams apie savo lėšas Civ. proc. įst. nenumato. Tiesa, Tiutriumovas (II t. 1896, 1897 psl. VII tezė), komentuodamas Civ. proc. įst. 1222[4] str, aiškina, kad atsisakymas duoti parodymus atstoja liudijimą dėl neturėjimo lėšų ieškiniui patenkinti. Bet ta nuomonė prieštarauja Civ. proc. įst. 1222[4] ir 1222[6] str. nuostatams, kurie numato tik 2 rūšių parodymus: turėjimą lėšų ir neturėjimą lėšų skolai atlyginti. Kad atsisakymas duoti parodymą reikštų neturėjimą lėšų ieškiniui patenkinti, iš aukščiau pacituotų nuostatų nematyt.

Z.P.O. 900 str. taip pat numato atvejį, kai skolininkas pateikia savo prieštaravimą dėl priesaikos apie turimas lėšas. Tačiau toks prieštaravimas neatleidžia skolininką nuo „Offenbarungseid" prievolės. Kol tas prieštaravimas tam tikru teismo nutarimu nėra patenkintas, jokių pasėkų jis negali turėti. Teismas tik atideda priesaiką, kol įsiteisės nutarimas dėl skolininko pateikto prieštaravimo. Tačiau jei teismas nutaria skolininko prieštaravimą atmesti, ir jei skolininkas vis atsisako prisiekti apie turimas lėšas, tai Z.P.O. 901, 902 str. jis laikomas suimtas tol, kol duoda „Offenbarungseid". Tuo tarpu pagal Civ. proc. įst. 1222[5] str. skolininkas gali ramiai atsisakyti duoti parodymą apie savo lėšas ieškiniui patenkinti. Tas jo atsisakymas įtraukiamas į protokolą ir tuo visa procedūra baigiasi.

Tiesa, Civ. proc. įst. 1222[6] str. numato, kad kai skolininkas pareiškia neturįs lėšų ieškiniui atlyginti, arba kai skolininko nurodyto turto tam reikalui nepakanka, tai prašymą šaukti skolininką ieškovas gali kartoti, kol bus atlyginta jo reikalaujamoji suma. Bet kokia gali būti to kartojimo nauda, jei skolininkas apskritai gali atsisakyti duoti parodymus apie savo lėšas ir jei dėl to jis nebaudžiamas.

Čia pažymėtoji padėtis panaši į tą, kuri susidaro dėl Civ. proc. įst. 1222[1-3] str. numatyto skolininko pasižadėjimo neišvykti iš gyvenamosios arba būvamosios vietos. Tais atvejais, skolintojo prašomas, teismas išduoda jam vykdomąjį raštą, pa-

gal kurį teismo antstolis įteikia skolininkui raginimą ir paima iš jo pasižadėjimą, kad neišvyks, kol neatsilygins su kreditoriais. Apie tą pasižadėjimą teismo antstolis praneša atitinkamam apskrities viršininkui, kad neišduotų skolininkui užsienio paso ir vizos.

Tačiau pasirodo, kad nesąžiningi skolininkai gali pasinaudoti tuo Civ. proc. įst. 1222[7] str. nuostatu, kuris sako, kad pasižadėjimas dėl neišvykimo iš gyv. vietos gali būti skolininkui grąžintas, jei šis atvyktų į teismą ir prašytų surašyti protokolą dėl jo pareiškimo apie turimas lėšas arba dėl jo negalėjimo atsilyginti.

Kasdieniniam gyvenime tas nuostatas įgalina nesąžiningą skolininką išsisukti nuo skolos mokėjimo: skolininkas gali savo pareiškime nenurodyti visų savo lėšų arba duoti neteisingas žinias. Svarbiausias skirtumas tarp „Offenbarungseido" ir „šaukimo lėšoms nurodyti" yra vis dėlto priesaikos reikalavimas.

Dėl neteisingų parodymų, duodamų prisiekus, numatoma gana griežta bausmė, net iki 6 metų sunkiųjų darbų kalėjimo. Tuo tarpu šiaip dėl neteisingo pareiškimo teismui apie savo lėšas skolininkas baudžiamas kalėti paprastajame kalėjime (ne ilgiau kaip šešis mėnesius). Be to, priesaika apie turimas lėšas suteikiama parodymams daugiau iškilmingumo ir svarumo. Vokiečių teismo praktika parodė, kad skolininkai vengia duoti „Offenbarungseid", nes tai juos labai varžo tiek dėl tolesnio prekybos vedimo, tiek dėl griežtų pasėkų, kurios jų laukia, kai pasirodo, kad „Offenbarungseid" neteisingas.

Klaipėdos valsčiaus teismas, darydamas nutarimą dėl aukščiau pacituoto skolininko prieštaravimo, pažymėjo: „Valsčiaus teismas nutarė skolininko prieštaravimą skolintojo prašomai priesaikai apie turimas lėšas atmesti dėl šių motyvų: ta aplinkybė, kad skolininkas 1936 m. gegužės mėn. apylinkės teisme išaiškino savo turto padėtį, neatleidžia jį nuo priesaikos apie turimas lėšas. Pagal Z.P.O. 903 str. įsakmiai numatytą nuostatą gali būti atsižvelgta vien tik į 807 str. tvarka per paskutinius 5 metus duota priesaika apie turimas lėšas". Iš šių motyvų aiškėja, kad skolininko prieštaravimas buvo atmestas svarbiausia dėl to, kad teismas nelaiko Civ. proc. įst. 1222[8] str. numatyto protokolo apie turimas lėšas lygiu su „Offenbarungseid'u". Vien tik 807 str. numatyta tvarka prisiekęs dėl turimų

lėšų per paskutinius 5 metus, jei tik nebūtų įrodyta, kad po Offenbarungseido davimo įgyta turto, skolininkas galėtų nuo savo prievolės atsipalaiduoti.

Iš to, kas čia buvo pasakyta, išvada tokia: reikėtų peržiūrėti aukščiau pacituotus Civ. proc. įstatymo nuostatus ir, jei nebūtų galima įsivesti visų Klaipėdos Krašte veikiančių sakytos srities nuostatų, tai bent imti juos pagrindu atitinkamą Civ. proc. įstatymo skyrių pertvarkant. Iš dalies tai palengvintų Klaipėdos Kraštui ir Didžiajai Lietuvai teisinėje srityje bendradarbiauti. Įvairių nuostatų, ypač prekybos srities, nevienodumas, be abejo, trukdo Didžiajai ir Mažajai Lietuvai teisinėje srityje bendradarbiauti. Nesąžiningi skolininkai, naudodamiesi tų nuostatų nevienodumu, vengia savo skolas mokėti. Dažnai atsitinka, kad Didžiojoj Lietuvoj nusigyvenęs pirklys ar šiaip skolininkas išdumia į Klaipėdos Kraštą, ir tada prasideda bylinėjimasis, kuris dėl tenai veikiančių skirtingų nuostatų ilgai sutrukdo jau beveik pasibaigusią teismo akciją prieš piktos valios skolininką.

II. Teisminė pagalba pagal Lietuvos, Latvijos ir Estijos sudarytą konvenciją.

1921 m. liepos 15 d. Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencija kai kuriems privatinės tarptautinės teisės dalykams sutvarkyti negali būti laikoma tikra to žodžio prasme konvencija, sudaryta tarp minėtų trijų valstybių dėl tarpusavio teisminės pagalbos. Ši konvencija, greičiausia, yra tiktai Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybių pareiškimas, kad susitariančios valstybės pasižada tais klausimais, kurie liečia teismo ir kitų aktų įteikimą, teismo funkcijų vykdymą, svetimšalių ieškovų teismo išlaidų ir nuostolių deponavimą, neturto teises ir suėmimą dėl veiksmų civiliniuose ir prekybos dalykuose veikti pagal Hagos 1905 metų liepos mėn. 17 d. konvenciją, kai ką pakeitus ir papildžius. Nors nepasakyta, pagal kurią Hagos 1905.VII.17 d. konvenciją susitariančios šalys pasižada veikti, tačiau iš turinio galima spėti, kad turima galvoje Hagos 1905 m. konvencija dėl civilinio proceso.

Padaryti pakeitimai visų pirma liečia nustatymą betarpiško kelio Hagos konvencijos 1, 9 ir 18 str. nurodytiems dalykams, t. y. teismo raštams, teismo pagalbos prašymams, o taip pat

prašymams dėl sprendimo vykdymo įteikti. Bet, kaip žinoma, tokį betarpišką kelią numato ir Hagos konvencija, kai yra specialus atskirų valstybių susitarimas.

Toliau, 1921 m. konvencijos nustatyta, kad sąrašas įstaigų, kurios gali dėl šių dalykų tiesiog susisiekti, kiekvienos valstybės pranešamas kitai valstybei ir turi būti paskelbtas. Pagaliau ši konvencija numato teisę tarpusavio principu atleisti savo įstaigas, turinčias teisę tiesiog susisiekti, nuo pareigos legalizuoti 3 ir 10 str. numatytus vertimus (teismo raštų įteikimo ir teismo pagalbos prašymų reikalais). Be to, Hagos konvencijos 17 str. papildomas ta prasme, kad savo piliečiai, vis tiek kur gyvens, atleidžiami nuo išlaidų, nuostolių ir teismo išlaidų garantavimo.

Esant tam nuostatui dėl betarpiško kelio teismo raštams įteikti, bei sąrašui įstaigų, turinčių teisę betarpiškai susisiekti, teismo šaukimus reikia įteikti betarpiškai. Pvz., prireikus įteikti šaukimą Rygos Apygardos Teismo bylininkui, gyvenančiam Kaune, Rygos Apygardos Teismas tą šaukimą persiunčia Kauno Apygardos Teismui. Tačiau dėl visos eilės bylų, su kuriomis man teko susidurti, Latvijos teismo įstaigų bylininkams, gyvenantiems Lietuvoj, teismo raštai buvo įteikiami ne 1921 m. konvencijos numatytu betarpišku keliu, bet diplomatiniu keliu. Pavyzdžiui, kai Rygos Apygardos Teismui teko siųsti šaukimą mano įgaliotojui, gyv. Kaune, tai šaukimo įteikimas truko net porą mėnesių, nes vieton dviejų betarpiškai susisiekiančių teismo įstaigų praktikoj jis perėjo per 7 įstaigas. Nenuostabu, kad bylininkai, kuriems tenka susidurti su tokiu Lietuvos ir Latvijos teismo įstaigų susisiekimo keliu, labai nusiskundžia ilga procedūra, dėl kurios ne tik daug laiko sugaištama, bet kartais nukenčia ir bylininkai, ypač ieškovai. Ta pačia tvarka teikiama ir kito teismo pagalba. Pvz., Rygos Apygardos Teismui prireikus apklausti ieškovo liudytojus, gyvenančius Kaune, tas Teismas siunčia Kauno Apygardos Teismui specialiai tam reikalui sudarytą bylą, kur pridėti ieškinio prašymas su jo vertimu į lietuvių kalbą, visi ieškinio priedai su atitinkamu vertimu ir, pagaliau, klausimų lapas liudytojams, taip pat su lietuvišku vertimu. Paskui, visą tą parengiamąjį darbą atlikus, užuot betarpiško kelio Lietuvos ir Latvijos teismo įstaigoms susisiekti, parenkamas diplomatinis kelias. Dėl to, kartais atsitinka taip,

kad dviems liudytojams Kaune apklausinėti prireikia 4-5 mėnesių laiko.

1936 m. Lietuvos, Latvijos ir Estijos konvencijos dėl savitarpio pripažinimo ir vykdymo civilinių bylų teisminių sprendimų („V. Ž." Nr. 516) tikslas, kaip jos įžangoj yra pasakyta, pagilinti 1921 metų liepos 15 d. konvenciją kai kuriems privatinės tarptautinės teisės dalykams sutvarkyti. Tačiau, praktikoj pasirodė, kad ne tik nėra jokio „pagilinimo" bei patobūlinimo, bet, priešingai, 1936 metų konvencija tam tikru atžvilgiu atsilieka nuo 1921 m. konvencijos nuostatų. Pvz., 1921 m. konvencija numatė susitariančiųjų valstybių teisę reciprociteto principu atleisti savo įstaigas, turinčias teisę tiesiog susisiekti su kitos valstybės įstaigomis, nuo priedermės legalizuoti vertimus, liečiančius teismo raštų ir teismo pagalbos prašymų įteikimo reikalą. 1936 m. konvencijos 3 str. nieko nesako apie atleimą nuo legalizacijos pristatomų dokumentų. Kadangi to nėra pasakyta, tai tenka manyti, kad atliekant šiuos reikalus, reikia vadovautis bendru Lietuvai, Latvijai ir Estijai Civ. proc. įst. 465 str. dėl legalizacijos reikalingumo. Jokių išimčių dėl to nuostato kalbama konvencija, kaip, pvz., tai įsakmiai numatyta Lietuvos ir Čekoslovakijos tolygioj konvencijoj, nenumato. Dažnai atsitinka, kad vienos kurios Pabaltijo Santarvės valstybės piliečiui reikia gautą iš teismo ar administracijos įstaigos dokumentą įteikti antros valstybės įstaigai ar teismui. Pvz., vienos kurios valstybės piliečiui reikia atsiimti kitos katros valstybės teritorijoje savo giminaičio palikimo. Ryšium su tuo visų pirma reikia pasirūpinti giminystės įrodymais, t. y. gauti gimimo metrikus. Jei byla pavedama įgaliotiniui, reikia parengti įgaliojimą. Visus tuos dokumentus reikia legalizuoti, t. y. atitinkamos valstybės įstaigos turi patvirtinti ne tik dokumentus pasirašiusių asmenų parašų bei antspaudų tikrumą, bet dar ir tą aplinkybę, kad tie dokumentai sudaryti veikiančiais atitinkamos valstybės įstatymais. Kaip žinoma, antrosios valstybės konsulatui ar pasiuntinybei tenka susidurti vien tik su dokumentus išdavusios valstybės užsienių reikalų ministerija; vidaus reikalams skirtų šios pastarosios valstybės įstaigų viršininkų parašai ir antpaudos jiems gali būti ir nežinomi. Štai kodėl suinteresuotam legalizavimo reikalu piliečiui tenka kreiptis į visą eilę įstaigų. Dėl to tenka ne tik daug laiko sugaišti, bet ir išlaidų sumokėti, nes kiekviena įstaigą už parašų patvirtinimą ima tam

tikrą mokestį. Pagaliau svetimos valstybės konsularinei įstaigai už dokumentų legalizavimą reikia mokėti gana aukštą konsularinio tarifo nustatytą mokestį. Pav., vienos valstybės konsulate tik už įgaliojimo legalizavimą tenka mokėti 50 litų. Už kitus dokumentus dar daugiau.

Pagal 1932 m. tarpusavio teismo pagalbos konvenciją, sudaryta Lietuvos su Čekoslovakija, susitarta, kad aktus arba dokumentus, sudarytus, išduotus arba legalizuotus vienos katros valstybės teismo arba administracijos įstaigos, jei tik juose yra oficialus antspaudas, nereikia legalizuoti norint juos pateikti antrosios susitariančios šalies teismo įstaigoms. (Sąrašas administracinių įstaigų, kurių išduotų dokumentų nereikia legalizuoti, pridėtas prie kalbamos konvencijos). Aktai arba dokumentai, sudaryti ar patvirtinti notaro, turi būti tik teismo legalizuoti. Teismo aktais laikomi ir teismo sekretoriaus pasirašyti nuorašai, jei to parašo pakanka pagal savo valstybės įstatymus.

Iš šių nuostatų matyti, kad teisinio pobūdžio santykiuose tarp Čekoslovakijos ir Lietuvos faktiškai atsisakoma nuo ligi šiol buvusios privalomos dokumentų legalizacijos. Tik sudarytus dokumentus reikia patvirtinti teisme.

Taigi, jei mes galėjome atsisakyti nuo aktų legalizacijos su tolimesniu kaimynu, tai juo labiau reikėtų nuo dokumentų legalizavimo prievolės atleisti Pabaltijo Santarvės valstybių piliečius.

—/—

Juozas Žagrakalys.

Atsakovo pasikeitimas, pardavus turtą iš varžytynių.

Išieškodamas ką tiek iš nekilnojamojo, tiek ir iš kilnojamojo turto, teismo antstolis pats nesprendžia nuosavybės teisių klausimo. Jis aprašo tą turtą, kurį jam nurodo ieškovas. Dėl to labai dažnai atsitinka taip, kad dėl skolų esti aprašomas svetimas, skolininkui nepriklausąs turtas. Tada tikrasis turto savininkas savo teisėms apsaugoti pradeda bylą. Čia galimos dviejų rūšių bylos: skundimas teismo antstolio veiksmų ir pa-

reiškimas ieškinio. Skųsti teismo antstolio veiksmus galima tada, kai turtas faktiškai esti tikrojo savininko, ne skolininko valdomas. Kitais atvejais pareiškiamas ieškinys. Šioje vietoje kalbėsiu tik apie antrosios rūšies bylas ir tik tiek, kiek jos liečia nekilnojamąjį turtą.

Bet kurią bylą pradėdamas, ieškovas turi nurodyti tinkamą atsakovą. Todėl atsakovo klausimas yra vienas iš svarbiausių bet kurioj bylosenoj. Ieškant dėl svetimų skolų savo aprašyto turto, kai turtas dar neparduotas, labai lengva nurodyti atsakovas, nes pats įstatymas apie tai aiškiai kalba: turto valdytojas (skolininkas) ir ieškotojas, atseit, kreditorius ar kreditoriai, kurie prašė aprašyti turtą (Civ. teis. įst. 1198 str.). Kiek painesnis klausimas dėl atsakovo, kai turtas jau parduotas iš viešų varžytynių. Kas tokiais atvejais turi būti atsakovu, įstatymai nepasako. Bet šį klausimą yra jau išsprendęs Vyriausiasis Tribunolas (1935.X.28 Polikevičių bylos sprendimas Nr. 287). Savo sprendime Vyriausiasis Tribunolas sako: „...byloje, keliamoje dėl parduoto iš varžytynių turto (Civ. teis. įst. 1180 p. 1 ir 1181 str.), atsakovu kviečiamas pirkėjas, tai yra pagal bendrą principą asmuo, kuris pažeidęs ieškovų interesus; jokių specialių taisyklių, kaip tai daroma 1197 ir 1198 straipsniuose numatytais atsitikimais, šiuo atveju įstatymo nenumatyta". Šitoks klausimo išsprendimas atrodo nepriimtinas, nes čia jo pagrindan yra padėtas tik vienas principas, būtent, — kas pažeidė ieškovo teises, o pamirštas antras principas, — kieno teisės pažeidžiamos ieškinio pareiškimu, pradėjimu bylos dėl nuosavybės teisių. Tuo tarpu Vyriausiasis Tribunolas (1934.IX.21—28 Aukštuolio ir Babkauskienės bylos sprendimas Nr. 168) pasisakė: „Pirkimo-pardavimo akto panaikinimas paliečia pirkėjo ir pardavėjo teises, tad, Civ. proc. 4 straipsniu, ieškinys dėl pirkimo-pardavimo akto panaikinimo turi būti pareikštas pirkėjui ir pardavėjui". Tai yra visai suprantama, nes jei būtų panaikintas pardavimo aktas, tai pirkusis turtą ieškotų iš pardavėjo sumokėtų už jį pinigų. Tad negalima užkirsti kelio pardavėjui ginti savo teises, kai jas gali pažeisti pašalinis asmuo. Bet čia iš esmės ne tik pirkėjas pažeidžia tikrojo savininko teises, bet ir pardavėjas, kuris dalyvauja aktą sudarant, ir jis tam tikru būdu pasikėsina į tikrojo savininko nuosavybės teises, nes jis jas perleidžia trečiam asmeniui, pats vienas už svetimą turtą paimdamas tam tikrą ekvivalentą. Tą pat galima

pasakyti ir dėl turto, parduoto iš viešųjų varžyynių. Čia ne tik pirkusis turtą pažeidžia tikro savininko teises, bet ir visi tie, kurie pasirūpina turtą išstatyti į varžytynes, atseit, kreditoriai ir skolininkas. Juk kreditoriai, prašydami aprašyti turtą, patys pirmieji kėsinasi į tą turtą, ir paskum jie gauna iš jo tam tikrą naudą. Todėl čia nėra jokio esminio skirtumo, ar turtas parduodamas laisvu susitarimu, ar tam turtui parduoti pasirenkamas kitoks kelias — varžytynės. Antra vertus, naikinant varžytynes aiškiai pažeidžiamos ir kreditorių teisės, nes, varžytynes panaikinus, pirkikas turi teisę ieškoti sumokėtos sumos iš skolininko arba iš kreditorių, atgavusių skolą iš gautos už turtą sumos (Civ. teis. įst. 1181 str.). Dėl to ir negalima sutikti su teigimu, kad prašant panaikinti varžytynes pakanka atsakovu pašaukti vien pirkiką, kuris gali susitarti su ieškovu ir tyčiomis neginčyti ieškovo teisių, nes pirkikas vis tiek atgaus savo įmokėtus pinigus iš skolininko arba kreditorių. Reikalą pašaukti kreditorius atsakovais remia ir kiti nuostatai. Pavyzdžiui, svarstant skundus dėl teismo antstolio veiksmų Civ. teis. įst. 966 str. pagrindu, išklausoma ir priešingoji šalis, jeigu ji atvyksta skirtuoju laiku. O dėl teismo antstolio veiksmų gali būti įteiktas skundas ir įvykdžius varžytynes (Civ. teis. įst. 1205 str.). Skundas gali būti įteiktas ir dėl prasilenkimo su Civ. teis. įst. 1180 str. nuostatais, vadinasi, ir dėl turto priklausomybės. Tad jei kreditorius esti išklausomas, kai svarstomas klausimas dėl turto priklausomybės skundo tvarka, tai kodėl jis neturėtų būti išklausomas, kai šis klausimas svarstomas ginčo bylos tvarka.

Yra dar ir trečias atvejis, kai ieškovas patenka iš tikrųjų į sunkią padėtį, būtent, kai bylą pradėjus varžytynės nesti sustabdomos ir bylos eigos metu turtas esti parduodamas iš varžytynių. Šį klausimą platokai svarsto Isačenko (Graždanskij proces, t. VI, p. 294. Ryga, 1930) ir iš dalies ne be pagrindo nurodo, kad palikti atsakovais skolininką ir kreditorių negalima, nes byla nepasieks savo tikslo. Sprendimas pirkėjui nebus privalomas, ir juo nebus panaikintos varžytynės bei išimtas turtas iš pirkėjo valdymo. Pašaukti pirkėją trečiuoju asmeniu taip pat negalima, nes vis tiek, ar jis dalyvaus ar nedalyvaus, naujų ieškinio reikalavimų jam pateikti negalima. Nutraukti bylą taip pat neparanku, nes tai galima padaryti arba įstatymo numatytais atvejais, arba sutikus atsakovams. Pirmosios sąlygos visai nėra, o antrosios gali ir nebūti. Be to, netikslu yra

įpareigoti ieškovą pradėti naują bylą ir daryti naujų išlaidų. Tad, ar negalima pirkėją pašaukti tiesiog atsakovu ir pirmąjį reikalavimą pakeisti taip, kad, užuot prašius atleisti turtą nuo aprašymo, būtų prašoma pripažinti varžytynes negaliojant. Ir į šitą klausimą Isačenko atsako teigiamai, turėdamas galvoje tą atsitikimą, kai ieškinys esti pareikštas dėl nuosavybės teisių. Savo teigimą jis motyvuoja tuo, kad šiuo būdu bus greičiausiai pasiektas tikslas, o teoriškai tai esą galima. Turtą pardavus, tos teisės, kurias turėjo skolininkas ir kreditorius, atitenka pirkėjui, ir jis prisiima visą atsakomybę, susijusią su perkamuoju turtu. O jei pirkėjas yra skolininko ir kreditorių teisių perėmėjas, tai jis turi atsakyti prieš jo teisių perleidėjus pradėtoje byloje, kaip kad atsako įpėdinis dėl turto palikėjo pareikšto ieškinio, kaip kad atsako turto pirkėjas laisvu susitarimu dėl pareikšto pardavėjui ieškinio ir t. t. O kiek kitoks ieškinio suformulavimas čia nėra priešingas Civ. teis. įst. 332 str., nes tie nauji reikalavimai betarpiškai kyla iš pirmųjų reikalavimų.

Su šia teze galima visai sutikti, nes čia pagrindinis bylos klausimas yra ieškovo nuosavybės teisės. Jas pripažinus, visi kiti dalykai — tiek atleidimas turto nuo apyrašo, tiek pripažinimas, kad varžytynės negalioja pats savaime paaiškėja. Bet negalima visai sutikti su autoriaus daromu palyginimu tarp įpėdinio ir turto pirkėjo iš varžytynių. Čia yra ištisa eilė skirtingumų. Mirusis, kaip teisių subjektas, visai išnyksta; į jo vietą atsistoja naujas asmuo. O pirkusis turtą iš varžytynių tik perima tam tikrą turtą iš kito asmens, visai to antrojo asmens, kaip teisių subjekto, nepanaikindamas. Tam tikromis sąlygomis skolininkas gali vėl įgyti kai kurias teises, net daiktines teises tam pačiam turtui (jei, pav., būtų panaikintos varžytynės dėl netinkamo jų atlikimo). Įpėdinis turi atsakyti dėl visų mirusiojo skolų, o pirkusis turtą iš varžytynių visai nėra atsakingas dėl debitoriaus skolų; jis tik sumoka įvaržytą sumą ir paima turtą. Juo labiau pirkėjo negalima laikyti kreditorių teisių perėmėju, nes jie čia dalyvauja visai savais interesais, norėdami atgauti pinigus, ir nesti nei turto savininkais, nei jo valdytojais. Be to, čia yra pamirštas asmens vientisumas. Kiekvienas mirusis asmuo yra vietisas, vienas asmuo, teisių ir prievolių subjektas. O kreditorius ir skolininkas ne tik kad nėra vientisinis asmuo, bet dažnai labai priešingų interesų asmens. Sakysime, apylinkės teismas išsprendė bylą ieškovo naudai. Sko-

lininkas su sprendimu sutiko, jo neapeliavo, o kreditoriai įteikė apeliacijos skundą. Vadinas, skolininkas jau praleido laiką, jam sprendimas yra privalomas, o kreditoriams sprendimas dar nėra privalomas, jie gali apygardos teisme pateikti naujų įrodymų arba ir tais pačiais įrodymais bylą laimėti. Tad, kurias teises perims pirkėjas — skolininko ar kreditoriaus, kurių teisės yra priešingos, interesai priešingi, — jeigu jis bus įtrauktas į bylą antrojoj instancijoj? Čia gal ir bus viena iš silpniausių sakytos tezės pusių, būtent, kad turto pirkėjas yra skolininko ir kreditorių teisių perėmėjas, kai jis turtą įgyja iš varžytynių. Čia gali atsirasti ir daugiau neaiškumų. Pav., yra keli kreditoriai; vieni iš jų savo pretenzijas pareiškė anksčiau; prieš juos buvo pradėta byla, o kiti prisijungė jau anos bylos metu, jie anoje byloje visai nedalyvavo. Jiems ir tas sprendimas nebus privalomas. Kyla klausimas, ar pirkėjas perims visų kreditorių teises, kuriems tas sprendimas nėra privalomas, ar tik byloje dalyvavusiųjų. Galimas dalykas, kad praktiškai vienaip ar kitaip tą klausimą galima būtų išspręsti, bet nuoseklios koncepcijos vis tiek nebūtų, iš skolininko ir įvairiös padėties kreditorių vientisinio teisių bei prievolių subjekto nebūtų galima sudaryti.

Bet svarbiausia tai, kad ir po varžytynių nei kreditorių, nei skolininko iš atsakovų tarpo išmesti nebūtų galima, nes jie lygiu būdu suinteresuoti galutiniu bylos išsprendimu atsakovų naudai. Jiems ne vistiek, ar varžytynės paliks galioti, ar jos bus panaikintos. Skolininkas gali būti suinteresuotas, kad turtas būtų jo pripažintas, nors ir parduodamas iš varžytynių, nes jis tuo būdu atlygina savo skolas, o turtą pardavus gali kartais dar dalį pinigų gauti. Taip pat ir kreditoriams svarbu, kad būtų turtas pripažintas skolininkui, nes tada jie atgauna savo pinigus ir niekam jų grąžinti neturi.

Tinkamiau, nors teoriniu atžvilgiu ir silpnai pagrindžiant, tą klausimą galima būtų išspręsti taip: pirkėjas įstoja į bylą atsakovu, o buvusieji atsakovai dalyvauja trečiųjų asmenų teisėmis. Tai pateisinama šiuo būdu: varžytynėms įvykus, pasikeičia ieškovo reikalavimų pobūdis; dabar, užuot prašius atleisti turtą nuo apyrašo, prašoma pripažinti varžytynes negaliojant ir gal net panaikinti duotąjį aktą, jei toks aktas būtų sudarytas. Tuo būdu jau reikėtų naikinti tie aktai, kurie sudaryti pirkėjo iniciatyva, vadinas, į jį turėtų būti kreipiamas ir pats

reikalavimas, jis būtų tikrasis atsakovas, nes iš pašalinių ar trečiųjų asmenų nieko negalima atiteisti. O buvusieji atsakovai, jeigu jie norėtų, savo teises galėtų apginti ir trečiųjų asmenų teisėmis, nes šie pastarieji turi visas šalies teises.

Bet ar vienaip ar antraip klausimą išsprendus, vis tiek dar palieka gana daug neaiškumų, pvz., kiek yra privalomi naujam atsakovui teismo atliktieji veiksmai, šalių duotieji pareiškimai, terminų praleidimai, nuo kurio momento pirkėjas yra šauktinas į bylą atsakovu — nuo varžytynių dienos, nuo jų patvirtinimo ar nuo to patvirtinimo įsiteisėjimo dienos ir kt.

——/——

K. Navasaitis.

Prievolė atlyginti laukinių gyvių padarytus nuostolius.

Žmogus, būdamas tobuliausias gamtos padaras, kuriam sukurta ir atiduota valdyti bei naudotis visa gamtos gyvūnija ir augmenija, kartu yra ir pats pikčiausias jos priešininkas ir naikintojas. Kur tik žemės rutulio paviršiuje įsigali žmogus, ten jis pakeičia primityvią tobulą gamtą, kad ji tarnautų jo interesams. Išnaikina jos gyvūniją ir augmeniją, pasilikdamas sau atrankos keliu tik tas rūšis, kurios jam naudingiausia kultivuoti. Be atodairos ir be jokio gailesčio tą gyvūniją ir augmeniją išnaikinus, paskui jau ir apsaugos įstatymai negali negailestingo naikinimo darbo sustabdyti. Taip yra buvę ir Lietuvoje, o dabar jau ir bausmėmis grąsinantieji įstatymai negali nuo to naikinimo atpratinti. Šiandien maža tėra Lietuvoje briedžių, danielių, elnių, kurtinių, fazanų, o ir tie patys, nepaisant juos saugojančių įstatymų, nesiliaujama naikinti.

Laukiniai gyviai, kaip ir kiti turtai ar daiktai, nebūdami privati nuosavybė, neturi likti *res nullius*, o turi priklausyti valstybei, kuriai priklauso ne tik valdymo ir naudojimosi teisė, bet ir apsauga, priežiūra bei atsakomybė dėl jų*).

*) Laukinių gyvių (gyvulių ir paukščių) apsauga ir priežiūra pas mus vykdoma pagal „Medžioklės įstatymą“ (V. Ž. 504, 523) ir pagal „Medžioklės įstatymui vykdyti taisykles“ (V. Ž. 581), kurie pakeitė pirmiau

„Medžioklės Įstatymu“ valstybės valdžia lyg ir atsisako nuo savo teisių į laukinius gyvius ir tą savo teisę perleidžia žemių valdytojams, kurių valdomose žemėse tie gyviai esti, nes 1 str. nustatyta, kad *laukinių gyvių priežiūra priklauso žemių valdytojams; jiems priklauso ir jų medžiojimo teisė.* Tačiau iš to paties įst. 5 str. matyti, kad tik pašautas arba sužeistas bemedžiojant laukinis gyvis, perėjęs iš medžiojamo ploto į svetimą žemę, tampa šios žemės valdytojo nuosavybe. Bet šio įst. 50 str. numatyti gyviai, kaipo plėšrieji, kuriuos leidžiama naikinti ištisus metus, perėję pašauti ar sužeisti į svetimą žemę tampa nuosavybe jį sužeidusiojo. Vadinasi, kol laukinis gyvis laisvai bėgioja ar skraido, tol privačia nuosavybe netampa, vis tiek, kieno žemėje jis yra, o antra vertus, nebūdamas *res nullius* jis, kaip ir kiti valstybės turtai, pvz., žemės gelmių turtai, vandenynai, miškai ir p., priklauso valstybei, nes ir jį, kaip ir pastaruosius, valstybė saugoja, valdo, eksploatuoja. Nesuprantamas „Medžioklės Įst.“ 1 str. nuostatas, kad priežiūra laukinių gyvių priklauso žemės valdytojui. Ar ta priežiūra yra kaip žemės valdytojo teisė, kurios, be jo, niekas kitas negali turėti, ar kaip pareiga, t. y. kad tas žemės valdytojas, kurio valdomoje žemėje apsistoja laukinis gyvis, turi jį prižiūrėti, atseit, saugoti, sudaryti palankias sąlygas veistis, daboti, kad kam nors žalos nepadarytų ir kt. Bet, kaip matome iš to paties įst. 24—33 str., nėra nei viena, nei kita, nes laukinių gyvių priežiūra pavesta policijai, miškų administracijai, valsčiaus viršaičiams, seniūnams ir asmenims, pasižymėjusiems medžioklės kultūros srityje, kuriuos skiria Ž. Ū. Ministeris. Kad dar ir žemės valdytojams toji teisė būtų pavesta ar pareiga uždėta, nei iš vieno šio įst. str. nematyti. Tas pats ir su žemės valdytojo teise medžioti jo žemėje esamus laukinius gyvius.

Medžioklės Įst. 9 ir 10 str. nustatyta, kad medžioti galima tik turint apskrities viršininko išduotą „medžioklės liudijimą“, o tokį liudijimą turi teisės gauti: 1) asmuo, kuris turi nuosavo, medžiojimui išnuomuoto arba kuriuo kitu būdu teisę medžioti įgyto teritorijos ploto, nemažiau kaip 100 ha, 2) bendro valdymo savininkai, medžioklės draugijų, ratelių arba kitų medžioklės kolektyvų nariai, jeigu tokių plotų savininkai, draugijos ra-

---

veikusį „Medžioklės ir žūklės įstatymą“ ir prieš tai dar veikusį seną rusų „Medžioklės įstatymą“ (Įst. rink. XII t.).

teliai, kolektyvai, turi arba yra įsigiję medžioti teisę į teritorijos plotą nemažesnį kaip 100 ha kiekvienam jų asmeniui". Medžioklės teise naudodamasis, žemės valdytojas bemedžiodamas turi laikytis visų taisyklių, kaip ir ne žemės valdytojas, t. y. „negaudyti kilpomis, spąstais, nuodais, nemedžioti nakties metu su dirbtine šviesa" ir kt. (39 str.). Kai kurie gyviai visiškai uždrausta medžioti (47 str.), o kiti leidžiama medžioti tik tam tikru laikotarpiu (49 str.). Iš to eina tik viena išvada, t. y., kad ir ta žemės valdytojo priežiūra, jo valdomoje žemėje esamų laukinių gyvių ir jų medžiojimo teisė, yra tušti įstatymo žodžiai, o tikroji jo teisė nusakyta 58 str., t. y., kad kiekvienas turi teisę ginti savo turtą nuo laukinių gyvių ir paukščių, bet šaudyti ar kitaip naikinti galima tik šio įst. 50 str. numatytus gyvius, būtent: vilkus, paukštvanagius, vištvanagius, varnas, šarkas. Šių gyvių naikinimas skatinamas premijomis, pvz., už nukovimą vilko arba jo gūžtos su vilkiukais sunaikinimą mokama iš medžioklės fondo po 50 lt. už vilką ir po 10 lt. už vilkiuką; medžioklės talkoje mokama pusė tos sumos (60 str.). Kadangi įst. tikslas ne nuo laukinių gyvių apsaugojimas, bet jų pačių apsauga, tai ir premijos už plėšriųjų gyvių naikinimą, už brakonierių sulaikymą turi tikslo laukinius gyvius apsaugoti.

Medžioklės liudijimai apmokami. Medžioklinių šunų laikymas taip pat apmokamas. Surinkti pinigai eina į Ž. Ū. M-jos „medžioklės fondą", skiriamą medžioklės ūkiui tobulinti, medžioklės priežiūrai sustiprinti ir premijoms mokėti. Susidarius medžioklės fonde pinigų pertekliui, Ž. Ū. Ministerio įsakymu, ligi pusės pinigų leidžiama perkelti į valstybės lėšas (20 str.). Vadinasi, valstybė pati ir eksploatuoja laukinius gyvius, o pajamos iš medžioklės eina ne tik tam pačiam medžioklės ūkiui tobulinti, bet ir į valstybės iždą, ir ne vien už tuos medžiojamus gyvius, kurie medžiojami valstybės žemėse bei miškų plotuose, bet ir už pačių privat. žemių valdytojų medžiojimo teisę savo žemėse. Nors kalbamas Medž. Įst. veikia dar tik nuo 1935 m. pabaigos ir platesnių duomenų apie pajamas iš medžioklės neturime, tačiau negalima čia nepaminėti, kad per 1936 m. iš medžioklės surinkta 111.264,40 lt. pajamų, o išlaidų medžioklės ūkiui per tą pat laiką turėta tik 21.148,93 lt. Tuo būdu saldo 1937 m. medžioklės fonde 90.115,47 lt. Vadinasi, medžioklės ūkis pelninga žemės ūkio šaka.

Naminius gyvulius ir paukščius prižiūri jų savininkai; jais naudojasi ir atsako dėl jų padarytos žalos ar nuostolių. (B. St. 230 str. 4 p., C. Įst. X t. I d. 656, 688 str., Napol. Kod. 1385 str., Laukams prižiūrėti įst. (V. Ž. 504, 523). Tačiau pareigos atlyginti laukinių gyvių padarytus nuostolius mūsų veikiantieji įstatymai įsakmiai niekam neuždeda. Kad tokie nuostoliai yra dažnas reiškinys mūsų pamiškių gyventojams, nors apskritai mūsų krašte ir nedaug faunos, įrodinėti netenka. Čia turiu galvoje ne tuos nuostolius, kuriuos kartais gali padaryti ar net padaro, sakysime, pelė į valgomų dalykų spintą įsigraužusi, bet tuos nuostolius, kuriuos padaro šernai, suėję į bulves, daržus ar javus, briedžiai, elniai, danieliai, ar net kiškiai, subėgę į javus, sodus, daržus. Dėl tokių nuostolių atlyginimo daug skundų ir prašymų gauna vietos miškų urėdai, Miškų Dep-tas, Ž. Ū. Ministeris ir teismai, bet ligi šiol jie nebuvo tenkinami. Tik pastaruoju laiku, t. y. 1937 m. liepos mėn. 14 d. V. Ž. 581 Nr. paskelbtose „Medžioklės įstatymui vykdyti taisyklėse" (32 §) nurodyta, kad „šernų, briedžių, elnių ir danielių padarytieji gretimųjų su valstybės miškais ūkininkų žemės ūkiui nuostoliai gali būti atlyginami iš medžioklės fondo lėšų". Prašymai nuostoliams atlyginti paduodami vietos miškų urėdams, kurie su komisija juos nustato. Nepatenkinti komisijos sprendimu gali skųstis Miškų Dep-tui.

Tenka pažymėti, kad pačiame pagrindiniame Medž. Įst. apie atlyginimą tų nuostolių nieko neminima, o „medžioklės fondo lėšos" skirtos medžiojamų gyvių apsaugai ir „medžioklės ūkiui" tobulinti. Tad ar Ž. Ū. Ministerio išleistos taisyklės galės patį įstatymą pakeisti? Skunde turi būti atspėta tų gyvių rūšis, kuri nuostolius padarė. Jei, pvz., bus prašyta atlyginti nuostolius, padarytus šernų, o komisija ras, kad juos padarė kiti lauk. gyviai, tai prašymas negali būti patenkintas. Be to, tie gyviai, kurie padarė nuostolius, tikrai turi gyventi artimiausiame miške. Vadinasi, jei prašytojo žemė prieina prie vieno miško, o, pvz., šernai iškniso bulves atėję iš kito miško, tai tokie nuostaliai irgi negali būti atlyginami. Pagaliau komisija turi konstatuoti, kad prašytojas yra pavartojęs visas galimas priemones apsisaugoti nuo šių nuostolių. Tačiau nei viena kita kaimynystės teisė tokių prievolių saugotis nuo kitų daromų nuostolių neuždeda, o komisijai nustatyti, ar visos ar ne visos priemonės pavartotos, labai sunkus uždavinys.

Taigi, ir „Medžioklės Įst. Vykdyti Taisyklės“, laukinių gyvių padarytų nuostolių atlyginimo klausimo neišsprendžia, o, kaip jau minėta aukščiau, veikiantieji pas mus seni Rusų Civ. Įst., senato aiškinimu, tokios pareigos niekam neuždeda, nors Napol. Kod. 544 ir 1385 str. ir C. Įst. X t. I d. 684 ir 688 str. tokie nuostoliai turėtų būti atlyginami. Paminėtini dviejų Rusų Senato sprendimų sumetimai.

1903 m. (sprendimo Nr. 69) ūkininkas „R.“ Gardino Apygardos Teisme pareiškė civ. ieškinį Belovėžo Atskirai Žinybai 44 r. 25 k. sumos, C. Įst. X. t. I d. 684 ir 688 str. pagrindu dėl to, kad Belovėžo miškų zubrai sunaikino jam šieną. Jis nurodė, kad toji Žinyba valdo miškus, kuriuose zubrai laikosi, kad Žinyba laiko sargus jais rūpintis, apsaugoti ir prižiūrėti, bet ta priežiūra nepakankama ir nuo jų daromų nuostolių neapsaugoja. Tad Žinyba, būdama atsakinga už zubrų padarytus nuostolius, turi juos atlyginti. Apygardos Teismas ūkininko „R.“ ieškinį patenkino. Vilniaus Apeliaciniai Rūmai Apygardos Teismo sprendimą panaikino ir ieškinį atmetė tuo pagrindu, kad pagal C. Įst. 539 str. 1 pastabą (mūsų panaikinta), zubrai nėra Belovėžo Žinybos nuosavybė, ir todėl Žinyba dėl jų padarytų nuostolių neatsakinga. Senatas Apeliacinių Rūmų sprendimą patvirtino ir ūkininko „R.“ kasacijos skundą atmetė.

Senatas sutinka su Apel. Rūmų nuomone, kad zubrai nėra Belovėžo Žinybos nuosavybė, nes nors ji juos ir prižiūri, apsaugoja, jais rūpinasi, bet jais nesinaudoja, t. y. jokių pajamų iš jų neturi; net ir baudos dėl zubro nudobimo eina į valstybės iždą, o ne Žinybai. (Pagal mūsų Medž. Įst. Vykd. Taisyklių 36 § p. 5 visos baudos eina į medžioklės fondo lėšas). Toliau Senatas nurodo, kad laukiniai gyviai nėra nuosavybė to žemės savininko, kurio žemėje jie esti, nes kai jie apleidžia toje žemėje savo urvus ar lizdus, ar pereina į kitą vietą, į kito žemę, tai pirmajam žemės savininkui jie negrąžinami, kaip naminiai gyvuliai ar paukščiai. Vadinasi, jie laisvai keisdami savininkus, negali būti atskira kieno nors nuosavybe, o lieka nuosavybe visų tų, kieno žemėse (miškuose) jie vienu ar kitu metu esti. Tuo būdu, darydami kam nors nuostolius, jie būtinai turi būti nuostolių turinčiojo žemėje, o tuo metu jie esti jo nuosavybe, vadinasi, nuostolius daro gyviai paties savininko, dėl kurių niekas kitas negali atsakyti. 1909 m. (spr. Nr. 49). Dvaro nuomininkas „Š“ Petrokovsko Apygardos Teisme pareiškė civil. ieškinį

Imperatoriaus Medžioklių Žinybai 4.253 r. 33 k. sumos, Napol. Kod. 1385 str., dėl to, kad minėtos Žinybos miškuose laikomi, veisiami ir saugomi elniai, šernai ir kt. gyviai, kurie neprižiūrimi išeidinėją į nuomojamus jo laukus, naikina pasėlius, bulves. Apygardos Teismas dalį ieškinio (2.453 r.) patenkino. Varšuvos Teismo Rūmai Apyg. Teismo sprendimą patvirtino ir Imper. Medž. Žinybos apeliacijos skundą atmetė. Senatas Rūmų sprendimą kasavo ir visą ieškovo „Š" ieškinį atmetė. Senatas, spręsdamas šį ginčą, stato du klausimus: a) ar gali būti taikomas Nap. Kod. 1385 str. tais atvėjais, kai nuostolius padaro laukiniai gyviai, būdami savo prigimties laisvėje ir b) ar turi žemių valdytojai, kurių žemėse laukiniai gyviai patys laikosi, atsakyti už jų padarytus kam nors nuostolius, o jei turi, tai kuriuo pagrindu ir kokioms sąlygoms esant. Į pirmąjį klausimą Senatas atsako neigiamai tais sumetimais, kad nors 1385 str. uždeda atsakomybę ne tik dėl nuostolių, padarytų naminių gyvulių, bet ir laukinių, tačiau reikalinga, kad būtų žmogaus prie to prisidėta, ar savo neveiklumu ar apsileidimu, nes patys gyviai neatsakingi. O kadangi žemės valdytojas, kurio žemėse laukiniai gyviai laikosi, nėra jų savininkas ir kadangi jie laikosi laisvi visame žemės rutulio plote, tai žmogus negali prie jų prisidėti nei savo neveiklumu, nei apsileidimu, negali savo valia leisti ar neleisti jiems ką nors nuskriausti. Jie niekam nepriklauso (res nullius). Jie tampa nuosavybe tik tada, kai jėga kieno nors užvaldomi, bet žemės ar miškų valdytojas, kuriuose laukiniai gyviai laisvai laikosi, nėra juos užvaldęs, o valdymo be užvaldymo būti negali. Tuo būdu, žemės valdytojas, nebūdamas nei savininkas, nei valdytojas laukinių gyvių, esamų jo žemėse, jokiu įstatymu negali būti įpareigojamas juos prižiūrėti, kad nedarytų kam nors nuostolių ir dėl tų nuostolių atsakyti. Vadinasi, Nap. Kod. 1385 str. turi galvoje tik naminių gyvulių padarytus nuostolius, o laukinių tik tų, kurie laikomi užvaldyti (aptverti, prijaukinti) ir yra kieno nors nuosavybė. Šią nuomonę esą sutvirtina ir prancūzų teisės komentatoriai, tokios praktikos laikąsi ir jų teismai. Tęsdamas toliau savo aiškinimą, Senatas nurodo, kad nors žemės valdytojo atsakomybės negalima išvesti iš teisinių jo santykių su laukiniais gyviais, esamais jo žemėse, vis dėlto ta jo atsakomybė gali būti kaipo pasėka kokios nors jo kaltės, einančios iš jo veikimo. Tokia jo kaltė, Senato manymu, esti daroma tada, kai jis, kokių nors

tikslų skatinamas, veisia savo žemėse tokius laukinius gyvius, žinodamas arba galėdamas numatyti, kad tie gyviai, nesaugojami, išeidinės iš jo žemių ir darys kaimynams nuostolius. Tokius nuostolius turi atlyginti tas, kas savo žemėje gyvius veisia.

Senatas, nesutikdamas su teismų nuomone, matyt, daugiausiai turėjo galvoje ypatingas Rusijos sąlygas, kur greta valstybės arba karališkų žinybų miškų ir žemių plotų, kuriuose laikėsi, veisėsi ir buvo saugojami įvairūs laukiniai gyviai, buvo tokios pat žemės ir miškai įvairių juridinių bei fizinių asmenų, ir todėl nebuvo galima susekti atsakovo dėl tokių nuostolių.

Mūsų teismų praktikos šiuo klausimu dar nėra. Iš paskelbtų Vyr. Tribunolo sprendimų nematyti, kad tokios rūšies ginčas jau būtų buvęs spręstas Vyr. Tribunole, o žemesnieji teismai, nukentėjusių keliamus ieškinius tiek Ž. K. Ministerijai, ar jos įstaigoms, tiek ir Medžioklės Draugijai bei jos skyriams atmeta, vadovaudamiesi Rusų Senato nusistatymu.

Mūsų sąlygomis, suvalstybinus privat. miškus, pelkes, pravedus žemės reformą ir baigiant skirstyti kaimus viensėdžiais, kalbamieji gyviai privatinėse žemėse neturi vietos nei veistis, nei laikytis. Tokios vietos dabar yra tik valstybės miškai ir pelkės, kurių valdytojas Miškų Dep-tas — ne tik apsaugoja laukinius gyvius, bet ir rūpinasi palankiomis jiems veistis sąlygomis ,žinodamas, kad tie gyviai nesaugojami išeidinėja iš jo valdomų žemių ir daro kaimynams nuostolius, dėl kurių ir turi atsakyti tas pats Miškų Dep-tas. Iš tų pačių ir kt. medžiojamų gyvių sudarytas net atskiras „Medžioklės Ūkis", Miškų Dep-to valdomas. Vadinasi, Rusų Senato nuomonė, kad laukiniai gyviai yra *res nullius*, jau netinka mūsų sąlygom, nes turi įstatymo nustatytą valdytoją. Medžioklės Fondo pajamų ir išlaidų santykis visą laiką liks pastovus, net ir atlyginant iš jo laukinių gyvių padarytus nuostolius, nes tas santykis susijęs su tų gyvių kiekiu: daugiau laukinių gyvių — daugiau ir nuostolių, bet daugiau medžiotojų — daugiau ir pajamų. Užuot Medž. Fondo lėšų perteklių perkėlus į valstybės lėšas, visų pirma turi būti atlyginami iš tų lėšų laukinių gyvių padaryti nuostoliai, kurie tikriausiai nepareikalaus net 10-tos dalies pajamų, surenkamų iš Medžioklės Ūkio. Nekalbant čia apie kiškių daromus nuostolius sodams, kuriems atlyginti kartais gali nepakakti net visų tų pajamų, kaip kad š. m. pavasarį buvo pasisakyta Ž. Ū. Rūmų Tarybos suvažiavime, bet daugumos tų nuostolių lengvai

galima išvengti, sumažinus kiškių prieauglį, anksčiau pradedant ir vėliau baigiant kiškių medžiojimo sezoną. Ne vien teisėtumas reikalauja, kad padaryta kam nors žala ar nuostolis būtų atlyginta, bet ir tas pats Medžioklės Ūkis turės geresnę ateitį, kai sumažės antagonizmas tarp pamiškių gyventojų ir laukinių gyvių. Ginčai dėl kilusių nuostolių atlyginimo neturi baigtis Departamente, o kaip ir visi kiti civiliniai ginčai — Teisme.

Pasekti mums, sakysime, „B.G.B." (835 str.), t. y. Vokietijoj ir Mažojoj Lietuvoj veikiančia civil. teise, kur už laukinių gyvių padarytą žalą ir nuostolius atsako tas, kas turi išnuomojęs tose žemėse teisę medžioti, būtų per sunku, nes tektų pakeisti iš pagrindų ne tik Medžioklės Įst., bet ir kt. įst., kad tą atsakingumą galima būtų susieti su medžiojimo teise.

—/—

A. Milčinskas.

Kelios pastabos dėl Ipotekos įstatymo vykdymo.

Ipotekos įst. įvedamųjų ir pereinamųjų nuostatų 4 str. 1 pastr. nustato, kad, pradėjus veikti Ipotekos įst., Vyresniojo Notaro įstaiga panaikinama ir visos tos įstaigos bylos, knygos, registrai, Teisingumo Ministerio nustatyta tvarka, atiduodami atitinkamoms ipotekos įstaigoms.

Dėl Vyresniojo Notaro įstaigos panaikinimo nekyla abejojimų. Tai yra tiesiogiai susiję su Ipotekos įst. nustatyta nauja tvarka nekilnojamųjų turtų teisėms įrašyti. Tačiau daug abejojimų kyla dėl Vyresniojo Notaro įstaigos visų bylų, knygų, registrų atidavimo atitinkamoms ipotekos įstaigoms. Ar visa tai iš tikrųjų yra būtinai reikalinga atiduoti? Iš Ipotekos įst. 367, 369, 376 (3 p.) ir kitų straipsnių matyti, kad Vyresn. Notaro tvirtinamųjų aktų knygos ir tvirtinamųjų bylų registrai pačioms ipotekos įstaigoms bus reikalingi tiktai pradiniam nekilnojamųjų turtų įrašymui į ipotekos knygas atlikti. Kadangi teisės, įrašytos į ipotekos knygą pradiniu turto įrašymu, yra pirmesnės už vėliau įrašomąsias teises (390 str. 1 pastr.), tai labai suprantama, kad pradinis turtų įrašymas turi ypač didelę reikšmę tretiesiems asmenims. Tų asmenų teisėms apsaugoti Ipotekos įst. nustato du būdus: ipotekos knygų vedėjo pa-

tikrinimą (367 str.) ir, be to, atitinkamus skelbimus teisėms į turtą pareikšti (375—380 str.).

Gavęs nekilnojamojo turto savininko prašymą įrašyti jo turtą į ipotekos knygas, ipotekos knygų vedėjas steigia prašytojo turtui ipotekos bylą, patikrinęs: 1) ar turtas jau neįrašytas į ipotekos knygas ir ar kito asmens prašymu nepradėtas turto įrašymas, 2) ar turtas priklauso prašytojui, 3) ar ipotekos įstaigai nepareikštos kokios teisės turtui, 4) kokie yra nuosavybės teisės aprėžimai ir kokie turtui uždėti draudimai (367 str.). Visa tai ipotekos knygų vedėjas patikrina iš ipotekos knygų ir bylų, o taip pat iš Vyresniojo Notaro tvirtinamųjų aktų knygų ir tvirtinamųjų bylų registrų (ten pat). Pačiame įstatyme nepasakyta, kaip tą patikrinimą turi atlikti ipotekos knygų vedėjas iš Vyresniojo Notaro knygų ir registrų. Atrodo, kad to patikrinimo tikslą ipotekos knygų vedėjas galėtų pasiekti ir neturėdamas pačių knygų ir registrų, o tiktai reikalingus išrašus ir patikrinimus iš jų. Tuos išrašus ir patikrinimus jisai galėtų išreikalauti iš notarinio archyvo. Šitaip įstatymą aiškinant, atkristų reikalas atiduoti atitinkamoms ipotekos įstaigoms visas Vyresn. Notaro įstaigos bylas, knygas ir registrus. Tuo būdu liktų neišardytas notarinis archyvas.

Notarinis archyvas turi didelės mokslinės reikšmės. Kaip matyti iš A. Kriščiukaičio redaguotos 1930 m. Teisingumo M-jos išleistos knygos „Lietuvos Teismas 1918—1928" (139—143 psl.), Kauno notariniame archyve yra daug svarbios archyvinės medžiagos. Visų pirma čia reikia pažymėti apie 3000 senų laikų knygų (nuo XVIII amž. pabaigos ligi 1883 m.), rašytų lotynų, lenkų ir rusų kalbomis. Toliau eina Rusijos notariato veikimo laikų (1883—1917 m.) notarų aktų knygos, registrai ir t. t. (apie 4000 tomų) ir Vyresniojo Notaro aktų patvirtinimai bei kitos bylos (apie 63.000). Mūsų laikų notarų Not. įst. 34 str. buvo atsiųsta iš viso 550 knygų. Miestų ir apskričių registrų knygų buvo ligi 800. Savaime aišku, dabar mūsų laikų knygų ir rejestrų bus daug daugiau. Pvz., 1920—1928 m. patvirtinta įvairių aktų — 26.366, pažymėta dok. — 38.819, išduota įvairių nuorašų, išrašų ir liud. — 8.557, išduota įkait. liud. Žemės Bankui pristatyti — 11.493. Dabar tos medžiagos archyve bus žymiai daugiau.

Iš tos apžvalgos matyti, kad notarinis archyvas turi ne tiktai praktinės reikšmės, bet taip pat didelės mokslinės reikš-

mės Lietuvos teisinio ir ūkinio gyvenimo istorijai. Šį archyvą ateityje būtų galima sujungti su Kauno Apyg. Teismo archyvu, kuriame taip pat yra daug senos archyvinės medžiagos (nuo XVIII amž. pabaigos). Jeigu čia pridėtumėm Teisingumo M-jos ir Vyriausiojo Tribunolo archyvus, tai jau susidarytų Centrinis Teisingumo M-jos archyvas, į kurį taip pat būtų siunčiamos pagal tam tikras taisykles visų teismų bylos. Kiek teko patirti, tokias taisykles Teisingumo M-ja jau rengia. Iš šių kelių pastabų reikia padaryti išvadą, kad, naikinant Vyresniojo Notaro įstaigą, notarinis archyvas turėtų būti laikinai paliktas, kol nebus perduotas Teisingumo M-jos centriniam archyvui.

Be to, atrodo, kad vertėtų pasvarstyti klausimas dėl pačių įstaigų, kurios vykdys Ipotekos įstatymą. Teismų santvarkos įstatymas papildytas (V. Ž. N 559) III[1] skyriumi, pavadintu „Ipotekos įstaigos". To papildymo 288[1] str., ipotekos įstaiga bus kiekvienoje apskrityje prie apylinkės teismo.

Čia bus sukrauta labai daug knygų, bylų ir raštų. Kiekvienam nekilnojamam turtui, kaimo arba miesto, bus vedama atskira ipotekos knyga (Ipot. įst. 2 str. 1 pastr.). Atskirtinio valdymo teisei ir teisei statytis trobesius gali būti vedamos atskiros ipotekos knygos (2 str. 2 pastr.). Ipotekos knygos bus vedamos tomais. Kiekvienam nekilnojamam turtui ipotekos knygų tome skiriamas reikalingas skaičius puslapių, kurie vadinami to turto ipotekos knyga (131 str. 1 pastr.). Ipotekos įstaiga, be ipotekos knygų, ves dar šias pagalbines knygas: 1) ipotekos bylas, susidedančias iš ipotekos knygos nuorašo ir visų dokumentų, protokolų ir raštų, susijusių su pradiniu turto įrašymu į ipotekos knygas ir su vėlesniu jų vedimu;2) kasmetinį ipotekos dienoraštį, kuriame pažymima: ipotekos įstaigoje sudaryti aktai, notarų į ipotekos įstaigą atsiųsti pas juos sudarytų aktų išrašai ir gauti ipotekos įstaigoje pareiškimai straipsniams į ipotekos knygas įrašyti; 3) į mokesčių knygą ipotekos įstaigos imamiems mokesčiams ir rinkliavoms įrašyti; 4) turtų savininkų paraidinę rodyklę ir kitokias Teisingumo Ministerio įsakytas knygas (145 str.).

Mūsų teismų būstai gaisro ir saugumo atžvilgiu dar ir dabar nėra tinkami. Visa tai, ryšiumi su teismų archyvų nesutvarkymu ir Ipotekos įstatymo vykdymu, dabar įgyja ypatingą reikšmę. Teismų būstų klausimas turėtų būti iš pagrindų pertvarkytas. Kaip tas reikalas turėtų būti sutvarkytas, mes čia

neliesime. Tai jau daugiau specialistų dalykas. Aišku, kad visa tai galima bus ne iš karto padaryti, bet per tam tikrą laiką, nustačius kad ir dešimties metų planą.

Taip pat labai svarbu yra sudaryti ipotekos knygų vedėjų kadrą. Teismų santvarkos įst. pakeitimo § 288[6] (V. Ž. Nr. 559) numato, kad kandidatas, prieš paskiriamas knygų vedėju, egzaminuojamas tam tikros komisijos, ar moka taisyklingai rašyti aktus ir vesti ipotekos knygas. Savaime suprantama, kad tų pareigūnų kadras galės būti sudarytas ne iš karto, bet tik pamažu.

Dėl to man atrodo, kad ipotekos įstaigos apskrityse turėtų būti steigiamos palaipsniui, atsižvelgiant į būstų tinkamumą, į ipotekos knygų vedėjų parengimą ir į kitas aplinkybes. Tuo būdu iš pradžių viena ipotekos įstaiga galėtų aptarnauti kelias apskritis. Savaime suprantama, kad ir tuo atveju knygos turėtų būti vedamos apskritimis. Dabar Vyresniojo Notaro įstaiga aptarnauja tris teismo apygardas. Jei iš pradžių ipotekos įstaigos būtų įsteigtos tiktai trijose apskrityse — Kauno, Šiaulių ir Panevėžio, tai jau ir tai būtų žymus žmonėms palengvinimas, palyginti su dabartine padėtimi.

Kiek teko patirti, Vyresniojo Notaro įstaigoje keliamas klausimas, ar nereikėtų ipotekos knygų vedimą ir apskritai Ipotekos įst. vykdymą laikinai sukoncentruoti prie notarinio archyvo. Pati mintis atrodo labai sveika ir rimtai svarstytina. Ypačiai tai palengvintų sudaryti tinkamą ipotekos knygų vedėjų kadrą. Ir patsai pradinis nekilnojamųjų turtų įrašymas į ipotekos knygas galėtų eiti labai sklandžiai.

——/——

Turto savininkas ir jo padaryti kreditoriams kengsmingi aktai pagal naujai išleistus įstatymus.

Padidėjus kredito apyvartai, leidus valstiečių luomui išdavinėti vekselius, užėjus ekonominei krizei, nusižengimai kredito srityje pasidarė itin ryškūs. Kreditoriui, pradėjus savo reikalavimą iš skolininko turto vykdyti, dažnai paaiškėdavo, kad nėra vilties ką nors gauti: turtas tyčia būdavo perleistas artimam asmeniui arba apsunkintas vekseliais, esamais artimų skolininkų rankose. Kreditoriai mėgindavo pasinaudoti Civ. įst. X t. 1 d. 1529 str. teise naikinti jiems žalingus dokumentus, bet, nesant tam reikalui specialios procesinės procedūros, tokie mėginimai dažnai neduodavo jokių vaisių. Daugelis kreditorių, žinodami tai ir apskaičiavę, kad skolininko turto vargu bau pakaktų tik bylos išlaidoms padengti, net nebandydavo ieškinio kelti. Dėl to pats gyvenimas iškėlė reikalą kuriuo nors būdu įgalint kreditorius kovoti su žalingais jiems dokumentais ir aktais.

Nors Civ. įst. 1529 str. visokie sutarimai dėl turto perleidimo, sudaryti tam, kad nereikėtų skolų mokėti, yra niekingi, vis dėlto praktikoje to straipsnio nuostatus nei esmės, nei formos atžvilgiu negalima būdavo įvykdyti. Atsitikdavo taip, kad palyginti nedidelę pretenziją turinčiam kreditoriui tekdavo teismo keliu naikinti įvairių aktų ir raštų pavidalu sudarytus susitarimus, keliariopai prašokančius jo pretenzijos sumą. Dėl to kreditoriui tekdavo susidurti su grynai finansiniais sunkumais: norint atsiimti kokių 500 litų sumos skolą, kartais tekdavo kelti ieškinius dėl panaikinimo aktų penkių ar daugiau tūstančių sumos. Teismo mokesčiai, žinoma, tekdavo mokėti pagal ieškinio kainą, atitinkančią naikintino akto sumą. Neretai atsitikdavo, kad sumokėtina teismo mokesčių suma būdavo beveik lygi su kreditoriaus pretenzija. Kreditoriai dažnai kreipdavosi į baudžiamąjį teismą, bet, dėl reikiamų nuostatų stokos, jie remdavosi netinkamais Baudž. St. 591, 606 str. ir kitais straipsniais, ir tokias bylas retai kada laimėdavo. Tokių bylų kėlimas nebuvo susijęs su teismo mokesčių mokėjimu. Iškelti civilinę bylą dėl

kenksmingo akto panaikinimo buvo sunku ir dėl to, kad neaiškiai buvo suskirstytos ieškovo ir atsakovo teisės ir prievolės: neaišku buvo, ar ieškovas turi įrodyti, kad aktas yra padarytas tyčia ir fiktyviai, ar atsakovas turi įrodyti, kad jo surašytas aktas laiko ir fakto atžvilgiu yra tikras.

Padėtis visai pakitėjo, 1931 m. lapkričio mėn. 7 d. iš karto paskelbus Prekybos įmonių perleidimo ir Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymus (V. Ž. 367 Nr.). Prieš išleidžiant šiuos įstatymus, gyvenimo tikrovė rodyte rodė, kurie aktai ir raštai sudaryti tyčia, kurie skolininko turto perleidimai yra padaryti fiktyviai, ir šias gyvenimo ir logikos išvadas reikėjo užfiksuoti įstatymų nuostatų forma. Kiekvienas skolininkas stengėsi paslėpti savo turtą nuo skolintojo, atiduodamas jį į savo patikimų asmenų rankas ar šiaip apsunkindamas jį aktais ir raštais. Tie patikimi asmens būdavo skolininko šeimos nariai ar jų giminaičiai. Turėdamas galvoje šiuos gyvenimo iškeltus faktus, įstatymų leidėjas atitinkamu įstatymu padarė juos juridiniais faktais ir nustatė įstatyminių įtarimų (prezumpcijų) kategoriją.

Prekybos įmonių perleidimo įstatymo 8 straipsnis ir Kreditoriams kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymo 2 straipsnis nustato visų įtariamų asmenų sąrašą ir taria, kad asmuo, su kuriuo arba kurio naudai skolininkas sudarė aktą, žinojo šį pastarąjį norėjus tuo aktu pakenkti savo kreditoriams (dėl to aktas negalioja) ir kad įmonės įgijėjas atsako solidariai su įmonės perleidėju už visas įmonės perleidėjo padarytas įmonės reikalams skolas, nes ir jis žinojo apie skolininko norą pakenkti savo kreditoriams.

Ieškovo vaidmuo yra aiškus: jam tenka tik įrodyti įtarimo tikrumą ir toliau onus probandi tenka atsakovui. Pagrindą įtarti, o tuo ir kreditoriaus teisę pripažinti, kad aktas yra netikras, nepateikiant jokių kitų įrodymų, sudaro ne tik patys aktai ir susitarusieji asmenys, bet taip pat ir sutarties sudarymo laikas bei skolininko finansinė padėtis aktą ar raštą surašant (Kred. kenksmingų skolininko aktų ginčijimo įstatymo 3, 4 ir kt. str.).

Lengvindamas kreditoriaus kaip ieškovo vaidmenį, įstatymas tuo pačiu laiku palengvino jo ir kaip bylininko padėtį: jam nereikia naikinti negeistino akto iš pagrindų, jam nereikia by-

linėtis kitų pasyvių kreditorių naudai, nes aktai gali būti pripažinti netikri ir jo vieno atžvilgiu; iš kreditoriaus tik tiek imama teismo mokesčių, kiek tai atitinka jo esamai ir vykdomai pretenzijai (8 str.) — ieškinio kaina atitinka vykdomai pretenzijai, o ne ginčijamojo akto sumos dydžiui.

Kiekvieno akto yra 2 šalys: perleidėjas ir įgijėjas. Todėl iškeliant ieškinį tariama, kad abi šalys norėjo nuskriausti teisėtą kreditorių ir, įrodžius, kad aktas netikras, jiems yra taikoma Baudž. St. 606[4] str. sankcija. Bet gali būti ir taip, kad įgijėjas neturi blogos valios, ir todėl nėra pamato aktą naikinti. Vis dėlto „Teismas, ieškovo prašomas, gali pripažinti, kad tą aktą skolininkas yra sudaręs savo kreditoriams pakenkti“ (9 str.), nes tokiu pripažinimu kreditorius, nepatenkintas materialiniu atžvilgiu, patenkinamas moraliniu atžvilgiu; jei yra atitinkamas sprendimas, skolininką teismas baudžia dėl padarytos kreditoriui skriaudos.

Norint laiduoti pastovią finansinę ir turtų mainų apyvartą, negalima pasitenkinti vien tik sakytais įstatymais, nes svarbu yra iš anksto užkirsti kelią galimoms skriaudoms ir nesąžiningumams, kad tuo būdu ko mažiausia tektų griebtis priemonių savo pažeistoms teisėms atstatyti. Tam tikslui reikia iškelti ir nustatyti pastovius kredito ir turto vienetus. Tam dalykui sutvarkyti buvo išleisti du pagrindiniai įstatymai: Ipotekos įstatymas ir Prekybos registro įstatymas (V. Ž. 560 ir 574).

Šie įstatymai mainų ir apyvartos pastoviais vienetais laiko: a) nekilnojamojo turto teises ir b) firmas, įtrauktas į atatinkamas knygas—registrus. Nuosavybės teisė, sąžiningai įgyta iš asmens, kuris ipotekos knygose įrašytas savininku... nenustoja galios, nors ir būtų vėliau teismo sprendimu pripažinta, kad tas turtas... perleidėjui nepriklauso (Įp. įst. 18 §); niekas negali teisintis nežinojęs įrašytų į prekybos registrą ir paskelbtų dalykų... (Prekybos reg. įst. 65 §).

Padarytas galas neribotai teisei reikalauti savo turto, svetimo neteisėtai turimo. Civ. įst. X t. 1 d. 691 str., įsiteisėjus minėtiems įstatymams, veiks tik sąlyginiai , t. y. tol, kol pretendento teisės nėra kieno kito pasisavintos ir įtrauktos į nustatytus registrus arba kitam asmeniui perleistos; pavėlavęs pretendentas, įtariamas reikalaujamųjų teisių neturėjęs, ir savo

teisių turi išsižadėti visuomenės tvarkos ir apyvartos rimties naudai.

Teismo praktika Civ. įst. X. t. 1 d. 691 str. pagrindinį dėsnį išaiškino dar griežčiau: nė vienas asmuo negali pretenduoti pasinaudoti svetimu turtu ir, antra vertus, tik savininkas gali ginti savo turto interesus. Iškeldamas kokią bylą, ieškovas turi legitimuotis, ir jo ieškinys labai lengvai gali būti atmestas, jei tik bus tinkamai įrodyta, kad ieškovas nėra ieškomų teisių savininkas (Civ. proc. įst. 589 str.).

Civilinis procesas buvo rašomas veikiant dabar tebegaliojančiai materialinei teisei, todėl jo pagrindan buvo padėtas gryno individualizmo principas.

Nors Įstatymų Rinkinio kūrėjai savo laiku viešai pareiškė, kad veikiantieji įstatymai yra ne skolintas, bet nuosavas turtas, kad Rinkinio įstatymai suredaguoti, nieko nepakeičiant, pagal tuos šaltinius, kuriais įstatymai yra pagrįsti, bet iš tikrųjų atrodo, kad būta kitaip (Vinaveris, Iš civil. srities, 12 psl.). Per septynerius metus sudarant Rinkinį buvo išleista visa eilė įstatymų, liečiančių svarbiausias civ. teisės sritis, pvz., Įstatymas, liečiąs dvasinius testamentus, Rangų ir tiekimų įstatymas ir t. t.. Visi tie įstatymai buvo leidžiami pagal svetimų kraštų pavyzdžius. Tuo būdu, prisidengiant savais įstatymais, į Rinkinį įsibrovė svetimi principai. Sulyginus atskirus Civ. įstatymų X tomo straipsnius su atitinkamais Napoleono Kodekso straipsniais, visai paaiškėja, kad gera dalis mūsų materialinių civ. įstatymų yra nukopijuota iš Napoleono Kodekso ar paimta iš kitų prancūzų teisės šaltinių (Ibid. 12, 13, 14 psl.). Pakanka palyginti Civ. įst. 569 ir 570 str. su Napoleono Kodekso 1134 str.

Mūsų veikiančių materialinių įstatymų šaknys glūdi tame periode (18 amžiaus pabaiga ir 19 amžiaus pradžia), kai į politinę areną atėjo miestelėnų luomas su savo galingu kapitalu ir kai visuomenės gyvenimas pradėjo tvarkytis individualizmo principais.

Turto savininkas, mūsų civ. įstatymais, yra tikrasis savo turto valdovas. Norint jį priversti savo turtą disponuoti reikiama linkme, reikia iš pagrindų pakeisti jo teisių statusą, būtent, reikia jį nustatytąja tvarka pripažinti bankrotu. Tik tokiai padėčiai susidarius, skolininko procesualinės turto teisės pereina konkurso valdybai (Civ. proc. įst. 21 str.). Pavyzdžiui, jei našlė turi teisę gauti iš vyro palaikų nustatytąją jai dalį, bet jei ji dėl

prasiskolinimo tos palaikų dalies neima, tai tik dėl juridinio ar faktinio neišsimokėjimo kreditoriai gali pareikšti savo pretenziją į eventualų jos turtą, kol skolininkė yra gyva; po jos mirties, jai priklausiusis turtas atitenka vyro įpėdiniams vien dėl to, kad priklausančio jai turto neėmė (Civ. įst. 1152 ir 1155 str.). Bet ilgainiui pasirodė, kad šis absoliutiškas individualizmo principas, neribotas nuosavybės teisės ir valdymo vykdymas dažnai susiduria su kitų žmonių interesais ir dėl to visuomenės gyvenime atsiranda nedarnumų. Naujai išleistuose Ipotekos ir Prekybos registro įstatymuose su tuo principu jau yra prasilenkta, turto savininko ir aspiruojančio į tą turtą asmens santykiai visai kitaip reguliuojami. Štai tų įstatymų atitinkami nuostatai:

„Jei ipotekos knygoms ištaisyti reikia pristatyti ipotekinį arba rentinį lakštą, tai asmuo, kurio naudai knygos ištaisomos, gali reikalauti, kad lakšto turėtojas tą lakštą pristatytų ipotekos įstaigai. Lakšto nepristatęs asmuo, ipotekos teisėjo nutarimu, baudžiamas pinigine bauda..." (Ipot. įst. 28 §).

„Jei draudininkas nesumoka ipotekos įstaigai nuostolių atlyginamosios sumos, tai dėl tos sumos nesumokėjimo ieškinį gali kelti ...ir kreditoriai..." (Ipot. Įst. 63 str.).

Kas naudojasi firma, nesilaikydamas šio įstatymo (Prekybos registro) firmos taisyklių, tą prekybos registro vedėjas pabaudomis verčia firmą taip nebeišnaudoti..." (Prek. registro Įst. 21 §).

Vadinas, visuomeninis motyvas nustelbia individualinę neribotą teisę...

——/——

N. Radvila.

Rašysenos ekspertyzė.

Reikia konstatuoti, kad pas mus iki šiol per mažai tesidomėta rašysenos ekspertyze: nesirūpinta nei ekspertų pasiruošimu, nei jų darbo sąlygomis.

Užuot įsteigę ekspertyzės kabinetą, kuriame dirbtų dalyką išmaną ir aprūpinti reikiamom priemonėm specialistai, mūsų teismai pasitenkino, kviesdamiesi ekspertyzės daryti „kaligra-

fus“, t. y. įvairių profesijų žmones, tam darbui rimtai nepasiruošiusius, jam neatsidėjusius ir neturinčius reikiamų priemonių.

Žinoma, tokio darbo ir vaisiai menki. Silpni ekspertai, dirbdami blogomis sąlygomis, būtinai turėjo numušti pačios ekspertyzės vertę ir pasitikėjimą ja. Nevienas advokatas, tardytojas, prokuroras ir teisėjas rašysenos ekspertyze ėmė nepasitikėti. O kai kurie advokatai viešuose teismo posėdžiuose prašo nekreipti dėmesio į rašysenos ekspertyzę.

Tokie advokatų pareiškimai ir kitų juristų neigiamas nusistatymas dėl rašysenos ekspertyzės mums parodo du labai būdingu dalyku: 1) kad mūsų krašte rašysenos ekspertyzės lygis yra žemas ir 2) kad mūsų juristai dar nemoka kritiškai vertinti rašysenos ekspertyzės.

Juristams, „kaligrafų“ nuomones beskaitant, krisdavo į akį labai įvairus nuomonių motyvavimas. Dėl to jie susidarė nuomonę, kad rašysenos ekspertyzė neturi jokių pastovių dėsnių ir negali būti objektyvi, t. y., kad kiekviena nuomonė priklauso ne nuo rašysenos požymių, bet nuo eksperto įspūdžio, kurį jis gauna, bežiūrėdamas į rašyseną.

Kaip turi būti daromos rašysenos ekspertyzės?

Pirmiau buvo manoma, kad rašysenos ekspertais gali būti ne visi žmonės , o tik tie, kurie turi ypatingą intuiciją ir dėl intuicijos gali pasakyti, kieno ranka raštas parašytas. Šiandien pagrindinis dalykas rašysenos ekspertyzėje yra mokėjimas išanalizuoti rašyseną ir iš analizės duomenų išvesti objektyvią nuomonę. Analizės metodus ir asmens rašyseną tik tas gali žinoti, kas yra išėjęs grafologijos mokslą. Todėl rašysenos ekspertyzę daug kas teisingai vadina grafologine ekspertyze.

Bet visus suklastotų dokumentų aiškinimus negalima vadinti grafologine ekspertyze. Todėl rašysenos ekspertyzė yra skiriama į dvi dali: grafologinę ir techninę. Grafologinė ekspertyzė esti tuo atveju, kai iš rašysenos nustatomas asmuo, o techninė — kai reikia išaiškinti neaiškius rašto brūkšnius, nustatyti rašomų priemonių tapatybę, rašalų senumą ir kt. Grafologinė ekspertyzė gali būti ir yra atliekama paprasta akimi, tuo tarpu, kai techninę ekspertyzę darant, reikia turėti įvairių priemonių. Grafologinės ekspertyzės dažniau prireikia, negu techninės; ji sudarys apie 80—90%. Techninė ekspertyzė dažnai esti tik grafologinės ekspertyzės priemone ar jos pagalbi-

ninkė. Todėl čia aš turiu pastebėti, kad mūsų juristai per daug vertina techninę ekspertyzę ir per mažai grafologinę. Jie reikalauja iš ekspertų techniškų priemonių, bet nereikalauja grafologinės nuovokos. Jie labai džiaugiasi pamatę padidintą rašysenos nuotrauką ir teikia didelės reikšmės mikroskopui, bet pamiršta, kad nuotrauką gali padaryti kiekvienas fotografas ir kad pro mikroskopą gali žiūrėti visi. Fotografija, mikroskopas ir kitos priemonės yra tik negyvi dalykai, ir grafologinėje ekspertyzėje be žmogaus jie nieko nepasako.

Darant grafologinę ekspertyzę nepakanka pasižiūrėti į rašyseną, bet reikia atlikti kruopščią jos analizę pagal žemiau nurodytą schemą, kuri taip atrodo:

1. Rašysenos subrendimo laipsnis (rodo rašysenos išsivystymą, tobulumą, raštingumą).

2. Rašymo tempas, arba greitumas. Greitoje rašysenoje raidės esti viena su kita sujungtos, ištęstos, labiau palinkusios, brūkšniai laisvi ir lenktų linijų, ant raidžių dedamieji ženklai esti brūkšnių formos ir sujungti su raidžių brūkšniais. Kairioji paraštė didėja. Greitoje rašysenoje matomas didelis laisvumas, gyvumas, ko nesti lėtoje rašysenoje.

3. Raidžių forma ir konstrukcija.

4. Raidžių sujungimo forma. Svarbiausios formos yra keturios: kampinė, arkadinė, girliandinė ir siūlinė.

5. Rašymo impulsas: jis rodo, kiek vienu užsimojimu parašoma: raidę, skiemenį, žodį ar sakinį.

6. Rašysenos individualumo laipsnis: kaligrafiška, mažo individualumo, vidutinio, aukšto ir labai aukšto.

7. Raidžių sujungimo laipsnis.

8. Rašysenos pasitikėjimo ir sklandumo laipsnis: laisva, vienodai patvari arba nepatvari, darni arba netvarkinga.

9. Rašysenos ritmas: kiekviena rašysena turi savo ritmingumo laipsnį.

10. Plunksnos ar pieštuko laikymas ir spaudimas. Vienas laiko plunksnakotį arti plunksnos, kitas toli; laikant plunksnakotį arti plunksnos, plunksna su popieriaus paviršiumi sudaro statesnį kampą, ir rašto brūkšniai esti plonesni; laikant plunksnakotį toliau nuo plunksnos, plunksna su popierio paviršiumi sudaro smailesnį kampą, ir rašto brūkšniai esti storesni. Nuo plunksnakočio laikymo taip pat priklauso ir raidžių žemutinių bei aukštutinių dalių ilgumas: laikant plunksnakotį arti

plunksnos, aukštutinės raidžių dalys esti ilgesnės, negu jų žemutinės dalys, o laikant plunksnakotį toli nuo plunksnos, atvirkščiai, ilgumo santykis keičiasi. Daug priklauso nuo to, kaip plunksna laikoma rašant: ar ji laikoma tiesiai, arba pakreipta į dešinę ar į kairę pusę. Rašysena taip pat daug priklauso nuo plunksnos spaudimo, ritmingumo ir būdo.

11. Paprasta, pagražinta ar suprastinta rašysena: mokyklinė, pagražinta, kai raidės rašomos puošnesnės, o suprastinta, kai raidės esti be jokių šalutinių brūkšnių, išskyrus pačius elementarinius brūkšnius, kurie reikalingi raidės formai išreikšti.

12. Rašysenos aiškumas: vienas mėgsta rašyti aiškiai, išskaitomai, kitas neaiškiai.

13. Rašysenos lygumas ir nelygumas: čia svarbu tai, ar raidės horizontaliniu ir vertikaliniu atžvilgiu yra lygiai išlaikytos rašto eilutėje.

14. Raidžių palinkimo kampas: raidės stačios, palinkusios į kairę arba į dešinę pusę. Kiekvieno žmogaus rašto raidės esti šiaip ar taip palinkusios. Tai priklauso nuo viso kūno, rankos ir popieriaus padėties rašant.

15. Rašysenos stambumas: vidutinė rašysena yra ta, kurios mažosios raidės esti 3 mm. aukščio, stambi, kai raidės aukštesnės, negu 3 mm., ir smulki, kai raidės žemesnės, negu 2 mm. Rašysena, pagal raidžių didumą, dar skirstoma į tris zonas: vidurinę, viršutinę ir apatinę. Vidurinę zoną užima mažosios raidė, pvz., n, m, a, apatinę — žemutinės pusilgės g, j, y ir viršutinę — aukštutinės pusilgės t, l, b. Tų zonų didumo santykis yra toks: vidurinės zonos su apatine ir viršutine zona, kaip 1 : 3, o vidurinės su viršutine ir apatine kartu, kaip 1 : 5. Todėl šios raidės gali išreikšti visas tris zonas, ir jų santykis bus toks: i : l, arba j : f, kaip 1 : 3 : 5. Rašysenas lyginant gana svarbu šiuos santykius turėti galvoje.

16. Erdvės suvokimas: raidžių platumas, tarpai tarp raidžių, žodžių, eilučių, paraščių platumas.

17. Eilutės kryptis: kaip vedama eilutė — horizontališkai, laisvai, į viršų kylanti, į apačią krintanti, ovalu išlenkta ar įlenkta, laiptų formos — kai kiekvienas žodis nuo eilutės pradžios kyla arba krinta, ir eilutė panaši į laiptus.

18. Rašto judesio kryptys yra dvi: laikrodžio rodyklės kryptis arba priešinga šiai krypčiai.

19. Tarpai tarp raidžių su viršutiniais ir apatiniais ženklais ir po jų einančiom raidėm. Sujungimai taško ar kito ženklo su kita iš eilės raide.

20. Viršutinių, apatinių ir vidurinių ženklų dėjimo vieta: aukštai, žemai, dešinėje, kairėje ar ties viduriu.

21. Įvairių rašto ženklų rašymo formos: taškų, brūkšnelių, kablelių, stogelių, nosinių.

22. Rašyba ir įvairios klaidos bei ligūstumo pasireiškimai.

23. Nacionalinė rašysena: vokiška, amerikoniška, prancūziška ir t. t.

24. Raidžių taisymai, rašant ar pabaigus rašyti, sutepimai.

25. Didžiųjų raidžių vertikalinių brūkšnių tarpusavio santykiai raidėje.

26. Mažųjų raidžių rašymas didžiųjų vietoje.

27. Pradedamųjų ir baigiamųjų raidžių brūkšnių rašymo formos ir dydžiai.

28. Raidės su atdarais ar uždarais ovalais.

29. Sraigto pavidalo brūkšnių kiekis rašysenoje.

30. Raidžių rašymo ypatumai.

31. Individualinės rašysenos ypatumai.

Čia pateikiau grafologinės ekspertyzės schemą, pagal kurią šiandien daromos ekspertyzės. Žinau gerai, kad šiuo trumpu straipsneliu negalima grafologinės ekspertyzės gerai nušviesti, bet vis dėlto iš paduotos schemos jau bus galima susidaryti šiokį tokį vaizdą kaip ji turi būti daroma. Nesunku rašyseną išskaidyti, bet daug sunkiau iš analizės duomenų padaryti teisingą sintezę, nes čia reikia kiekvieną rašysenos požymį pasverti, įvertinti. Kiekvieną požymį vertinant, reikia gerai žinoti jo grafologinę vertę, o tai yra įmanoma tik išėjus grafologijos mokslą.

Literatūra:

Max Hellmut, „Menschenerkenntnis aus der Handschrift", 1934 m., Berlynas.

Liudvig Klages, „Handschrift und Charakter", 1929 m., Leipzigas.

Dr. Robert Saudek, „Wissenschaftliche Graphologie", 1925 m. ir Experimentel le Graphologie", 1928 m.

R. M. Mayer, „Wissenschaftliche Graphologie".

Doc. Hans Schneickert, „Zur Lehre von den primären und sekundären Schriftmerkmalen", Archiv für Kriminologie. Bd. 98. H. 3 ir 4.

„Die Schrift", žurnalas 1935—1937 m.

—/—

Juridinės literatūros naujienos.

J. Lappo. 1588 METŲ LIETUVOS STATUTAS. I tomas. Tyrinėjimas. Pirmoji dalis. XV+473 psl. 1934 m. Kaunas. Antroji dalis. X+591 psl. 1936 m. Kaunas. Abi dalys rusų kalba.

Jau prieš keturiasdešimt metų tyrinėjimo autorius išleido savo pirmąjį veikalą Lietuvos istorijos klausimu. 1897 m. „Žurnal M-va Narodn. Prosv." tilpo jo straipsnis, liečiąs Žemės Teismą (Zemskij Sud) Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje XVI amž. pabaigoje (Nr. VI, 263—301 psl.). Lietuvos istorijai tyrinėti Lappo paskyrė visą savo, kaip mokslo darbininko, gyvenimą. Jo spausdintų darbų, liečiančių Lietuvą, sąrašas paduotas Lietuvos istoriniame žurnale „Praeitis" (I tomas, 344—346 psl.). Be to, reikia dar suminėti jo knygą: „Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino Unijos" (Vyt. Didž. Un-to Teisių Fak. leidinys) ir straipsnius: „Bandymas pavesti lenkui Vilniaus vyskupo katedrą XVI amžiaus pabaigoje" (Praeitis, I tom., 94—138 psl.) ir „Istorinė Vytauto reikšmė" (Praeitis, II tom., 1—71 psl.).

Dirbdamas mokslo darbą, jis nuolat tyrinėjo ir Lietuvos Statutus. Bet specialiai tyrinėti Trečiąjį 1588 m. Lietuvos Statutą jis ėmėsi tada, kai 1912 m. akademikas M. Djakonovas pasiūlė jam parengti mokslišką to Statuto teksto leidimą. Berengdamas tą tekstą, jisai įsitikino, kad jo nebus galima išleisti, pirma neištyrus paties Statuto kilimo. Tada jisai pradėjo dirbti abiem kryptimis. Savo darbą autorius baigė jau būdamas Lietuvoje. Antraštėje pažymėtas veikalas yra tiktai pirmas jo darbo tomas, kuris tiek išaugo, jog radosi reikalo leisti jį dviem dalimi. Tas dviejų dalių tomas apima tiktai Trečiojo Lietuvos Statuto tyrinėjimą. O patsai kritiškai išleistas Statuto tekstas bus antrajame tome.

Svarbiausias tyrinėjimo tikslas išaiškinti, kieno ir kaip buvo sudarytas, patvirtintas ir išleistas 1588 m. Lietuvos Statutas. Pirmoje tyrinėjimo dalyje daug vietos skirta Antrajam 1566 m. Lietuvos Statutui. Ir tai yra labai suprantama, nes Trečiasis Lietuvos Statutas iš tikrųjų yra Antrojo Lietuvos Statuto pataisymas ir papildymas. Autorius plačiai nušviečia asmeninę sudėtį ir veiklą tos komisijos, kuri sudarė Antrojo Lietuvos Statuto projektą. Ypač kruopščiai ištirtas klausimas dėl dalyvavimo toje komisijoje Augustino Rotundo, žymaus Vilniaus vaito ir teisininko. Tarp kita ko, paliestas ir Rotundo kilmės klausimas. Autorius yra linkęs manyti jį kilus iš Italijos, iš Avelino miesto. Šia

proga tenka palinkėti, kad kas iš Lietuvos istorikų toliau tęstų tyrinėjimus apie Rotundą. Gal paaiškės, kad jisai kilęs iš Lietuvos. Vittenbergo universiteto 1538 m. „albumo" pažymėjimas, — „Augustinus rotundus *a velun*", — ar tik nerodo, kad jisai bus kilęs iš Lietuvos, iš Veliuonos? Juk senovės metraščiuose ir aktuose Veliuona buvo vadinama ir „Veliuna" ar tiesiog „Velun" (plg. D-ro A. Salio tyrinėjimą, Tauta ir Žodis VI, 239 psl.). Daug pasako ir Rotundo lietuviškas nusistatymas polemizuojant su lenku Ožechovskiu. Be to, savo „Pašnekesio" vienoje vietoje jisai šitaip išsireiškė: „atsimenu aš iš savo vaikystės Romos tikybos ponus Lietuvoje" (plg. M. Baryčovos studiją apie A. Rotundą, Ateneum Wileńskie, XI, 141 psl.).

Įdomus J. Lappo tyrinėjimo pirmosios dalies III skyrius (91—156 psl.). Čia jisai plačiai apžvelgia teisės šaltinius, iš kurių Antrojo Lietuvos Statuto komisija sėmėsi medžiagą, taisydama ir papildydama Pirmojo Lietuvos Statuto „artikulus" ir kurdama naujus Antrojo Statuto „artikulus". Iš tos apžvalgos matyti, kad šioje srityje teisės istorikų jau daug tirta ir išaiškinta, bet dar daugiau tebėra visiškai neištirtų dalykų. Ypačiai reikia laukti tyrinėjimų apie grynai lietuviškus Lietuvos Statutų teisės elementus. Atrodo, kad čia daug galėtų padėti lietuvių tautos papročių teisės tyrinėjimai.

Pradedant nuo tyrinėjimo pirmosios dalies IV skyr. ir baigiant antrosios dalies II skyr., smulkiai dėstoma, kaip buvo sudarytas Trečiasis Lietuvos Statutas. Ypačiai ryškiai nušviestos politinės Lietuvos gyvenimo sąlygos, kuriomis teko varyti to Statuto sudarymo darbą. Pirmosios dalies V skyriuje (219—312 psl.) duodama platus istorinis ir teisinis 1569 m. Liublino Unijos įvertinimas. Autorius prieina išvadą, kad 1569 metų Unijos sutartimi Lietuva nebuvo sulieta su Lenkija į vienalypę, unitarinę valstybę. Toji sutartis sudarė jų federatyvinę sąjungą, kurioje abiejų valstybių federalinė valdžia pasireiškė bendru monarchu ir sujungtais („spolnyje") seimu ir senatu (278—279 psl.). Iš autoriaus sumetimų prasmės matyti, kad abiejų valstybių 1569 m. Unijos sutartimi nustatytus santykius reikia apibrėžti kaip valstybių sąjungą („Staatenbund"), o ne kaip jungtinę valstybę („Bundesstaat").

Išdėstęs techninį ir teisinį Trečiojo Lietuvos Statuto sudarymo darbą, autorius duoda (antrosios dalies II skyr., 87—114 psl..) platų to Statuto, kaip Lietuvos valstybės konstitucinio įstatymo, įvertinimą. Jisai prieina išvadą, kad to Statuto konstituciniai dėsniai visiškai ignoruoja 1569 m. Liublino Uniją ir laiko Lietuvą visiškai nepriklausoma valstybe. Ryšium su tuo daros labai reikšmingas klausimas, kieno ir kaip buvo patvirtintas Trečiasis 1588 m. Lietuvos Statutas. Autorius įtikinančiai įrodo, kad tasai Statutas buvo patvirtintas ne 1587—1588 m. karūnacinio seimo Krokuvoje, kuriame Lietuvos valstybė nedalyvavo, bet Zigmanto Vazos, kaip Didž. Lietuvos Kunigaikščio, 1588 m. sausio 28 d. aktu („privilej"). Iš faktinių ir teisinių aplinkybių, kuriomis vyko to Statuto sudarymas ir patvirtinimas, visiškai aiškėja, kad 1588 m. Lietuvos Statutas yra nepriklausomos Lietuvos valstybės konstitucinio apsisprendimo ir įstatymų leidimo aktas.

Toliau eina IV skyr. (antr. dalies), liečiąs Vilniaus Mamoničių spaustuvę, kurioje buvo išspausdinti 1588 m. Lietuvos Statuto pirmasis ir kiti du leidimai. Apie pirmąjį to Statuto leidimą kalbama V skyriuje. Čia, tarp kita ko, plačiai iššiūrėtas klausimas, liečiąs to leidimo kalbą. Buvo mėginta tą kalbą vadinti slavų, gudų ir net ukrainiečių kalba. Autorius tą kalbą vadina lietuviškai - rusiška kalba („litovsko - ruskij jazyk'). Tame pat skyriuje nušviečiamas klausimas, kiek kartų rusų kalba buvo išleistas Trečiasis Lietuvos Statutas. Autorius prieina išvadą, kad ta kalba jisai buvo išleistas tiktai vieną kartą. Pastebėtus skirtingumus tarp įvairių 1588 m. Statuto egzempliorių (rusų kalba) autorius aiškina tuo, kad buvo lygia greta renkamos ir spaudžiamos kelios to paties leidimo serijos. Ir galėję būti padaryta arba diktuojant iš vieno rankraščio, arba iš kelių rankraštinių originalų.

Toliau duodama (VI skyr.) 1588 m. Lietuvos Statuto istorija ligi 1840 m., kada jis nustojo veikti. Ir, pagaliau, VII skyr., kuriuo baigiama antroji tyrinėjimo dalis, apžvelgiami to Statuto moksliški tyrinėjimai, pradedant nuo Tado Čackio ligi mūsų laikų.

Trumpoje apžvalgoje negalima aprėpti to didžiulio, kruopščiai dokumentuoto ir pilno svarbių pastebėjimų bei išvadų tyrinėjimo turinio. Tai didžiausias indėlis į Lietuvos valstybės ir jos teisės istorijos mokslą. Tasai tyrinėjimas iš pagrindų išblaško daug klaidingų pažiūrų, susidariusių istoriografijoje apie Lietuvos valstybės teisinę padėtį po 1569 m. Liublino Unijos.

Dabar, kai jau išleistas 1588 m. Lietuvos Statuto tyrinėjimas, reikia tikėti, kad to tyrinėjimo autorius netrukus išleis ir patį kritiškai iššiūrėtą Statuto tekstą.

Al. M.

Oficialinė dalis.

Teisingumo Ministerio įsakymai.

Paskirti:

1) Linkuvos Apyl. Teisėjui pavesta atlikinėti notarams pavestąjį darbą, prisilaikant Notariato įst. ir jo 13 priedo (1937.VIII. 10. Įsak. Nr. 270).

2) Teismo kand. Jonui Zovei pavesta eiti apylinkės tardytojo pareigos prie Pasvalio Apylinkės Tardytojo nuo 1937 metų rugpiūčio 16 d. įsak. 271).

3) Privatiniam gynėjui Juozui Sabaliauskui leista vesti bylas ir Kauno Apyg. Teismuose pirmoje ir antroje instancijose nuo 1937 metų rugsėjo 16 d. įsak. 312).

Perkelti:

1) Advokatas Jonas Bucevičius iš Žem. Naumiesčio — į Skaudvilę nuo 1937 metų liepos 1 d. (įsak. 230).

2) Advokatas Pranas Vasiliūnas iš Pasvalio — į Vabalninką nuo 1937 metų rugsėjo 1 d. (įsak. 288).

Atleisti:

1) Rokiškio Apyl. Teismo antstolis Ignas Džiugas, kaip nustojęs 100% darbingumo, — nuo š. m. rugpiūčio 1 d. (įsak. 243).

2) Miręs Šiaulių Apyg. Tardytojas Liūdas Nezabitauskas išbrauktas iš Teisingumo Ministerijos tarnautojų skaičiaus (įsak. 293).

Redaktorius JURGIS BYLA